

VAPAAEHTOISENA SEURAKUNNASSA

Lähetys-, aikuis- ja diakoniatyön vapaaehtoisten kokemuksia
Salpausselän seurakunnassa

Hilda Kemppainen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Opinnäytetyö, syksy 2015
Pieksämäki
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja (AMK) +
diakonian virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Kemppainen, Hilda. VAPAAEHTOISENA SEURAKUNNASSA: Lähetys-, aikuis- ja diakoniatyön vapaaehtoisten kokemuksia Salpausselän seurakunnassa. Diak, syksy 2015, 77 s., 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, diakonisen hoitotyön suuntautumisvaihtoehto, Sairaanhoitaja (AMK) + diakonian virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Salpausselän seurakunnan lähetys-, aikuis- ja/tai diakoniatyössä toimivien vapaaehtoisten kokemuksia ja heidän kehittämisehdotuksiaan seurakunnan vapaaehtoistyöhön. Opinnäytetyössä kuvailtiin vapaaehtoisten kokemuksia, motivoitumista ja kehittämisehdotuksia.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelemalla neljää Salpausselän seurakunnan vapaaehtoista. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastatteluun valitut toimivat vapaaehtoisina vähintään kahdella työalalla. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Opinnäytetyön tuloksista selviää, että usealla työalalla ja erilaisissa tehtävissä toimivat vapaaehtoiset kykenivät sopeutumaan erilaisiin tilanteisiin ja muutoksiin, joita tehtävissä ilmeni. Vapaaehtoistoiminnassa tieto seurakunnan työstä ja monipuolisesta toiminnasta lisääntyi. Hengellistä ja sosiaalista tukea saatiin toisilta vapaaehtoisilta ja työntekijöiltä ja sitä välitettiin vapaaehtoistehtävissä kohdatuille ihmisille. Vapaaehtoistyössä opittiin auttamis-, ihmissuhde-, vuorovaikutus- sekä kädentaitoja, joissa luovuus ja rohkeus lisääntyivät ja itseluottamus kasvoi. Motivaatiotekijät nousivat tuen ja onnistumisen kokemuksista. Saatu koulutus koettiin yleisesti riittäväksi, mutta myös lisäkoulutusta kaivattiin. Vapaaehtoisten säännölliset tapaamiset ja virkistystoiminta antoivat voimia ja auttoivat jaksamaan tehtävissä.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää kehitettäessä Salpausselän seurakunnan vapaaehtoistoimintaa erityisesti lähetys-, aikuis- ja diakoniatyössä. Vapaaehtoisilta saatu palaute voi antaa virikkeitä koko Salpausselän seurakunnan vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen. Uutena toimintamuotona toivottiin yli sukupolvien ulottuvaa toimintaa.

Asiasanat: seurakunta, vapaaehtoistoiminta, motivaatio, kehittäminen, teemahaastattelu, sisällönanalyysi

ABSTRACT

Kemppainen, Hilda. Voluntary work in a parish: The experiences of volunteers in the fields of mission, adult and diaconal work in the parish of Salpausselkä. Diak, Fall 2015, 77 p., 1 appendice. Language: Finnish. Pieksämäki, Autumn 2015. Diaconal University of Applied Sciences. Degree Programme in Nursing, Option in Diaconal Nursing

The purpose of this thesis was to examine the experiences of volunteers in mission, adult and diaconal work. The emphasis was on describing the volunteers' experiences, motivation and ideas about how to improve these fields of voluntary work. The research is based on four theme interviews. All the interviewees were volunteers in at least two separate fields. The data was analyzed by using content analysis.

According to this study, the volunteers that worked in many different fields and positions were able to adapt to different situations and changes that occurred in the duties. Voluntary work improved the knowledge about the versatile work in the parish. The volunteers experienced the spiritual and social support from other volunteers and workers very important. The volunteers were able to support the people whom they met in their work. The volunteers expressed that voluntary work developed their helping skills, human relation, interaction and handwork skills. They also expressed that it improved creativity and increased courage and self-confidence. The support and feeling of success built motivation. Volunteers found their education sufficient but expressed a need for further education. Regular meetings between the volunteers and refreshment activities were empowering and helped to manage with the voluntary work. The volunteers expressed a wish for inter-generational work forms.

The results of this thesis can be used in the development of voluntary work in the parish of Salpausselkä, especially in mission, adult and diaconal work. Feedback from the volunteers can inspire to the development of the voluntary work in the parish of Salpausselkä.

Key words: parish, voluntary work, motivation, developing, theme interview, content analysis.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 VAPAAEHTOISTOIMINTA MEILLÄ JA MUUALLA	8
2.1 Vapaaehtoistoiminnan määrittelyä	8
2.2 Vapaaehtoistoiminta suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa	10
2.3 Vapaaehtoistoimintaa maailmalla	14
3 VAPAAEHTOISTOIMINTA KIRKOSSA	16
3.1 Vapaaehtoistoiminnan teologiset lähtökohdat.....	16
3.2 Seurakuntien vapaaehtoistoiminta.....	17
3.3 Vapaaehtoistoimintaa ohjaavat lait ja säädökset	21
3.4 Aikaisemmat tutkimukset ja hankkeet	24
3.5 Strategiat.....	28
4 TUTKIMUKSEN TAUSTA, TARKOITUS JA KESKEISET KÄSITTEET	32
4.1 Tutkimuksen lähtökohdat	32
4.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	33
4.3 Tutkimuksen keskeiset käsitteet	34
5 SALPAUSSELÄN SEURAKUNTA	35
5.1 Salpausselän seurakunta toimintaympäristönä.....	35
5.2 Vapaaehtoistoiminta lähetys-, aikuis- ja diakoniatyössä.....	37
6 TUTKIMUSMENETLMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO	39
6.1 Tutkimusmenetelmä	39

6.2 Haastateltavien valinta.....	40
6.3 Tutkimusaineiston kokoaminen ja haastattelut	42
6.4 Tutkimusaineiston analysointi.....	43
7 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	45
7.1 Vapaaehtoistehtäviin hakeutuminen ja valmistautuminen	46
7.2 Sopeutuminen muutokseen.....	47
7.3 Yksi yhteinen seurakunta	49
7.4 Hengellinen tukeminen.....	51
7.5 Sosiaalinen tukeminen.....	53
7.6 Itseluottamuksen vahvistuminen	56
7.7 Palaute koulutuksesta ja kehittämisestä	58
8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	62
8.1 Tutkimuksen luotettavuus	62
8.2 Tutkimuksen eettisyys	63
9 POHDINTA	64
LÄHTEET	69
LIITTEET	75
LIITE 1. Teemahaastattelurunko	75

1 JOHDANTO

Vapaaehtoistoiminta on aina kuulunut kirkon työhön, sillä seurakuntalaisen osallistuminen kuuluu kirkon perusolemukseseen. Jeesus antoi käskyn viedä evankeliumia kaikkeen maailmaan (Matt. 28:19) ja toimia lähimmäisen hyväksi laupiaan samarialaisen tavoin (Luuk. 10:30–37).

Vapaaehtoistoiminta on laajaa sekä kansainvälisesti että Suomessa. Maailmanlaajuinen taloudellisen tilanteen kiristyminen, paheneva työttömyys ja hallituksen ilmoittamat säästötavoitteet näkyvät suomalaisessa yhteiskunnassa ja myös kirkossa taloudellisten resurssien niukkenemisena. On odotettavissa, että yhteiskunnan taloudellinen tilanne, kirkon jäsenmäärän pieneneminen ja käytettävissä olevien varojen väheneminen tuovat paineita vähentää työntekijöitä, jolloin vapaaehtoisten työn merkitys seurakuntien toiminnassa entisestään kasvaa. Jo nyt vapaaehtoistoiminta on seurakunnissa monimuotoista ja monin tavoin järjestettyä.

Vapaaehtoistyön merkitys kirkossa on tunnustettu, mutta vasta vuosina 2009–2012 kirkossa toteutettiin laaja vapaaehtoistyön kehittämishanke (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.e). Kehittämishankkeen taustalla oli Meidän kirkko -strategia (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c), jossa kannettiin huolta vapaaehtoistoinnasta toteamalla, että mahdollisuudet vapaaehtoistoimintaan ovat liian rajoitetut ja on siirryttävä työntekijäkeskeisestä työstä osallisuuden vahvistamiseen ja vapaaehtoisuuteen.

Salpausselän seurakunnassa vapaaehtoistoiminta on vilkasta eri työaloilla. Kukin työmuoto rekrytoi, kouluttaa ja perehdyttää omat vapaaehtoisensa. Vapaaehtoistoiminnan ohjausryhmä aloitti toimintansa kolme vuotta sitten. Se on vasta kartoittanut seurakunnan vapaaehtoistoimintaa ja yhteistyömahdollisuuksia.

Toimin lähetys- ja aikuistyön sihteerinä ja työalallani on noin sata vapaaehtoista. Tästä syntyi ajatus selvittää, miten työalojeni vapaaehtoiset kokevat tehtävänsä, mikä heitä motivoi ja millaisia ajatuksia heillä on vapaaehtoistoiminnan kehittämisestä. Koska tie-

sin, että osa vapaaehtoisista toimii usealla työalalla, halusin laajentaa kohderyhmää myös diakoniaan. Opinnäytetyön tutkimusosassa haastateltavat valittiin niistä vapaaehtoisista, jotka toimivat vähintään kahdella työalalla, joko lähetys- ja diakonityössä, aikuis- ja diakoniatyössä tai näissä kaikissa kolmessa.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää lähetys- ja aikuistyön vapaaehtoistyötä, omaa toimintaani siinä sekä antaa taustatietoa koko seurakunnan vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen.

2 VAPAAEHTOISTOIMINTA MEILLÄ JA MUUALLA

2.1 Vapaaehtoistoiminnan määrittelyä

Nylundin ja Yeungin (2005, 13) mukaan vapaaehtoistoiminta seuraa yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia ja saa myös itse niitä aikaan. Siinä kohtaavat yksilön yhteistoiminnan tavat ja halu toimintaan sekä auttamisen ja antamisen arvot. Vapaaehtoistoiminnan kautta yksilöt ja yhteisöt saavat merkityksiä ja elämyksiä, jotka syntyvät antamisen ja saamisen myötä. (Nylund & Yeung 2005, 13.)

Rochester, Paine, Howlett ja Zimmeck (2010, 11) kuvaavat vapaaehtoistoimintaa pyyteettömän motivaation kautta tapahtuvana toimintana, jossa tuki ja neuvonta kohdistuvat usein huolenpitoa kaipaaviin ihmisiin kuten lapsiin, vanhuksiin, vammaisiin, sairaisiin, köyhiin tai syrjäytyneisiin. Vapaaehtoistyö toteutuu ammattilaisten johtamissa kolmannen sektorin yhdistyksissä tai julkisissa laitoksissa (sairaalat ja koulut), jolloin vapaaehtoistyöntekijät ovat palkkatyöntekijöiden lisäresurssina. Tällöin myös rekrytointi, koulutus ja perehdytys tapahtuvat ammattimaisesti. Näissä organisaatioiden toiminta on hierarkkista ja ylhäältä alaspäin johdettua. (Rochester ym. 2010,11). Kansainvälinen tutkimus on kohdistunut enimmäkseen näihin suuriin sosiaali- ja terveysjärjestöihin, mikä voi Marjovuon (2014, 15–16) mukaan yksipuolistaa näkökulmaa vapaaehtoistyöstä, mutta juuri niissä tapahtuu paljon vapaaehtoistyön kehittämistä. Myös Youngin (2002, 19) tekemässä laajassa suomalaista vapaaehtoistyötä koskevassa tutkimuksessa vapaaehtoistoiminnasta tuli tutkituille mieleen jokin järjestö, useimmiten sosiaali- ja terveysala kuten SPR. Samassa tutkimuksessa myös ihmisten omatoimisesti organisoima vapaaehtoistyö, naapuriapu, talkootyö ja rahakeräykset miellettiin vapaaehtoistyöksi (Young 2002, 16).

Vapaaehtoistoiminnan määrittelyssä ovat perinteisesti keskiössä olleet käsitteet vapaaehtoisuus ja palkattomuus. Dekker ja Halman (2003, 1) nostavat määrittelyssä esiin kolme tekijää: keskinäinen tuki, auttaminen ja yhteiskunnallinen osallistuminen. He korostavat, että eri maissa ja kulttuureissa vapaaehtoistoiminnan määrittelyssä voi korostua eri näkökulmat, muun muassa henkilöiden, toimintamuotojen tai laajempien kontekstien kautta. Tutkittuaan vapaaehtoistoimintaa 21 eri maassa he löysivät vapaaehtois-

toiminnan määrittelylle myös yhteiset tekijät: palkattomuus ja pakottamaton toiminta, jota tehdään toisten ihmisten tai yhteisön hyväksi. (Dekker & Halman 2003, 1–2). Tämä on yhteneväinen Euroopan Parlamentin vuoden 2008 (i.a) mietinnössä käytetyn vapaaehtoistyön määritelmän kanssa. Mietinnössä vapaaehtoistyö määritellään seuraavasti:

- 1.) Vapaaehtoistyötä ei tehdä taloudellista korvausta vastaan, eli siitä ei makseta.
- 2.) Sitä tehdään omasta vapaasta tahdosta.
- 3.) Se hyödyttää kolmatta osapuolta perhe- ja ystäväpiirin ulkopuolella.
- 4.) Se on kaikille avointa

Rochester ym. (2010) ovat kuvanneet kolme mallia vapaaehtoistoimintaan: non-profit-paradigma, kansalaisyhteiskuntaparadigma ja hyödyllisen vapaa-ajan paradigma. Vapaaehtoistyötä tarkastellaan toiminnan motivaation, toiminta-alueen, organisatorisen kontekstin ja vapaaehtoistoimijoiden roolien kautta.

Non-profit-paradigmassa päänäkökulma on palkattomassa työssä. Toiminnan motivaatio on monimuotoista ja pyyteettömyys korostuu. Toiminta-alue on laaja, mutta keskiössä ovat hyvinvointi ja sosiaalinen tuki. Organisatorisessa kontekstissa vapaaehtoistoiminta tarjoaa lisäresurssin muodollisesti organisoitujen järjestöjen palkatun henkilökunnan rinnalla. Vapaaehtoistoimijoiden roolit ovat tarkasti rajattuja ja etukäteen määrättyjä, ja ne liittyvät tiettyihin tehtäviin.

Kansalaisyhteiskuntaparadigmassa toiminnan motivaationa korostetaan oma-apua, vertaisapua ja toinen toisensa auttamista. Toimitaan yhteisten tavoitteiden hyväksi. Toiminta-alue on laaja tuen ja avun piiristä vertaistukiryhmiin, kampanjoihin ja luonnonsuojeluun. Organisatorisessa kontekstissa muodollisten järjestöjen rinnalla on moninaisia muotoja epävirallisista ryhmistä kokonaan vapaaehtois pohjalla toimiviin järjestöihin ja ryhmiin Vapaaehtoistoimijoiden roolit eivät ole etukäteen rajattuja vaan toimijat voivat ottaa kokonaisvastuun toiminnasta, myös johtamisessa. (Rochester ym. 2010, 11–15.)

Tuorein lisäys hahmottaa vapaaehtoistoimintaa on vakavasti otettava vapaa-aika paradigma (serious-leisure), jossa toiminnan motivaatio keskittyy erityisesti sisäisiin motiiveihin kuten uuden oppimiseen tai jonkin taidon saavuttamiseen. Toiminta-alue on monipuolinen, jolloin keskitytään esimerkiksi urheiluun, taiteeseen ja kulttuuriin. Organi-

satorinen konteksti voi olla kuten edellisissä, mutta niiden lisäksi toiminta voi olla myös hyvin pienimuotoista ja paikallista. Vapaaehtoistojien roolit ovat moninaiset - ohjaajasta tai valmentajasta osallistujaan. (Rochester ym. 2010, 12–15.)

Yhteiskunnan muuttuessa ja muutosten eri vaiheissa vapaaehtoistojen toiminnasta on käytetty erilaisia nimityksiä kuten armeliaisuus, talkootyö, vapaa huoltotyö tai hyväntekeväisyys. Viimeisten vuosikymmenien aikana on käytetty käsitteitä vapaaehtoistojen toiminta, vapaaehtoisuus ja vapaaehtoistyö. Eri termit kertovat myös ajastaan ja kontekstistaan, jolloin vapaaehtoistojen toiminnan moninaisuus tulee näkyviin. (Nylund & Young 2005, 14.) Vapaaehtoistojen toimintaa ja vapaaehtoistyötä käytetään eri lähteissä synonyymeina.

2.2 Vapaaehtoistojen toiminta suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa

Vapaaehtoistojen toiminnassa on kuljettu pitkä matka kirkon köyhäinhoidosta, hyväntekeväisyydestä ja 1800-luvulla alkaneesta yhdistyspohjaisesta toiminnasta tämän päivän vapaaehtoistojen toimintaan (Jalovaara i.a). Vapaaehtoistojen toiminta tapahtuu aina jossakin kontekstissa. Suomalainen kansalaisyhteiskunta muodostuu monenlaisesta kansalais- ja järjestötoiminnasta, uskonnollisten yhdyskuntien, puolueiden, ammattiyhdistysten ja säätiöiden toiminnasta sekä pienimuotoisesta osuustoiminnasta ja vapaasta sivistystyöstä. Kansalais- ja järjestötoiminta muodostavat Suomessa kansalaisyhteiskunnan ytimen. Kansalaisyhteiskuntaa kutsutaan yksityisen ja julkisen sektorin rinnalla toimivaksi kolmanneksi sektoriksi. Vapaaehtoistojen toiminnan kautta hoidetaan myös aiemmin kuntien vastuulla olleita tehtäviä. Tästä esimerkkinä on sairaiden ja vanhusten auttaminen kotona ja laitoksissa hoitohenkilökunnan tukena. (Harju 2005, 66, 74.) Vapaaehtoistojen toiminta voi olla myös aktiivista kansalaisuutta, jossa harjoitellaan erilaisten tietojen ja taitojen käyttöä. Aktiivista kansalaisuutta toteutetaan toimimalla tärkeiden asioiden hyväksi, välittämällä ja olemalla vuorovaikutuksessa toisiin. (Mäkelä & Peltonen 2012, 18.)

Vapaaehtoistojen toiminta kansalaisyhteiskunnassa on monimuotoista. Patentti- ja rekisterihallituksen (i.a) tietojen mukaan Suomessa on noin 137000 rekisteröitynyttä yhdistystä. Uskonnollisia yhdyskuntia on lähes 400 (Patentti- ja rekisterihallitus i.a). Liikuntatoimintaan kiinteästi tai löyhemmin liittyviä on n. 20000 (Liikunnan kansalaisyhteiskunta tutkimuskeskus i.a).

mustiedon valossa 2013, i.a). Sosiaali- ja terveystalalla toimii noin 200 valtakunnallista järjestöä, joilla on noin 300 piiriyhdistystä ja yli 8 000 paikallisyhdistystä (Seretin, Eronen & Peltosalmi 2012, toim. i.a). Osa järjestöistä on vapaaseen kansalaistoimintaan perustuvia löyhiä yhteisöjä ja osa hyvin pitkälle erikoistuneita hyvinvointipalvelujen tuottajia (Lehmusto & Mäkelä 2008, 124). 1990-luvun lama synnytti myös tiheän työttömien yhdistysten verkoston. Yhdistykset pitävät esillä työttömien asioita ja järjestävät hyvinvointia tukevia kursseja ja yhteistoimintaa. (Saaristo 12.9.2015 i.a.)

Ensimmäisen vapaaehtoistyötä käsittelevän suomalaisen väitöskirjan tehnyt Marianne Nylund (2000) tarkasteli tutkimuksessaan vapaaehtoistyötä, vapaaehtoisjärjestöjä sekä erilaisia oma-apuryhmiä. Tutkimustulosten mukaan niiden välillä on sisällöllisiä, ideologioita ja historiallisia eroja. Keskeinen tutkimustulos oli vapaaehtoistoiminnan monimuotoisuus. Oma-apuryhmät, vapaaehtoistyöntekijät ja vapaaehtoisjärjestöt eivät ole yhtenäinen ilmiö. Oma-apuryhmien ideologia pohjautuu historiallisesti oma-apuun ja keskinäiseen tukeen ja vapaaehtoistoiminta kristilliseen hyväntekeväisyyteen ja pyyteettömään lähimmäisen rakastamiseen. Muiden ihmisten auttaminen oli 80 % tärkein motiivi osallistua vapaaehtoistoimintaan. Motivaatiota lisäsivät myös mahdollisuus yhdessäoloon, itsensä kehittämiseen ja uusien taitojen oppimiseen. (Nylund 2000, 12, 123–128.)

Vuosi 2001 oli Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) julistama kansainvälinen vapaaehtoistoiminnan vuosi. Anne Birgitta Yeung (2002, 25) teki ensimmäisen laajan ja kattavan tutkimuksen suomalaisten asenteista ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoistoiminnan vuotta suunnitelleiden eri järjestöjen edustajia oli mukana myös kyselyn suunnittelussa. Tutkimuksessa ilmaisivat ajatuksensa sekä vapaaehtoistoimintaan osallistuvat että sen ulkopuolella olevat. Vastausten perusteella vapaaehtoistoiminta ymmärrettiin laajasti. Siihen kuuluivat tehtävät järjestöissä, auttaminen ja hyväntekeväisyys, ilmainen apu, hyvä asia, hyödyllinen toiminta, talkoot ja rahankeräys. Tutkimuksen mukaan 37 % suomalaisista oli osallistunut johonkin vapaaehtoistoimintaan tutkimus- tai sitä edeltävänä vuotena. Vapaaehtoistoimintaan käytettiin aikaa keskimäärin neljä tuntia viikossa. Eniten osallistuivat yli 50-vuotiaat ja eläkeläiset ja keskimääräistä enemmän myös 15–24-vuotiaat nuoret. Eläkeläisillä ja nuorilla oli työväestöä enemmän mahdollisuus käyttää aikaansa vapaaehtoistoimintaan. Suosituin vapaaehtoistoiminnan muoto siihen osallistuvien keskuudessa oli urheilu ja liikunta, johon osallistui

30 % vastanneista. Toiseksi eniten vastanneista, 25 %, osallistui terveys- ja sosiaalipalveluiden vapaaehtoistehtäviin ja kolmanneksi eniten, 22 %, osallistui lasten ja nuorten kasvatustehtäviin. (Yeung 2002, 25, 38.)

Merkittävin osallistumismotiivi oli halu auttaa muita (yli 40 %). Seuraavaksi tärkeimpänä (16 %) nousi ylimääräisen vapaa-ajan käyttäminen johonkin hyödylliseen. Naisten vastauksissa korostuivat auttamisen halu ja uuden oppiminen. Miehillä naisia useammin motiiveina tulivat esiin ystävän vaikutus, ylimääräisen vapaa-aika sekä kansalaisvelvollisuuden täyttäminen. Nuorimmat motivoituivat uuden oppimisen halusta ja ystävien innostamana ja iäkkäämmillä (varsinkin naisilla) motiivina oli halu saada uusia tuttavuuksia. Lähes puolella tärkein syy olla osallistumatta vapaaehtoistoimintaan oli ajanpuute. Puolet vastaajista oli halukkaita osallistumaan, jos heitä pyydetäisiin mukaan toimintaan. Tulotasolla ei ollut vaikutusta aktiivisuuteen vaan suomalaiset osallistuivat yhtäläisen aktiivisesti vapaaehtoistoimintaan. Motiiveja selvittäessä pienempituloisilla niitä olivat auttamishalu, mielekäs tekeminen ja uudet tuttavuudet. Suurempituloisten motiivit suuntautuivat yleisiin kiinnostuksenkohteisiin sekä omien tai lasten harrastuksiin. (Yeung 2002, 32–36, 39–40.) Sorrin (2005, 128–129) tutkimuksessa, joka tehtiin palvelevan puhelimen vapaaehtoisiksi hakeutuneille, tuli esiin kolme motiivina: kriisikeskeisillä oli oman elämän kriisi, tilannekeskeisillä muutos työn tai oman ajan käytössä ja kehityskeskeisillä mahdollisuus kehittää vuorovaikutustaitoja.

Kansalaisareenan, HelsinkiMission ja kirkkohallituksen teettämässä vapaaehtoistoimintaa käsittelevässä tutkimuksessa keväällä 2015 (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.h) haastateltiin 1026 henkilöä, jotka edustivat aikuisväestöä. Joka kolmas oli tehnyt vapaaehtoistyötä 18 tuntia neljän viimeisen viikon aikana. Edelliseen, vuonna 2010 tehtyyn tutkimukseen verrattuna vapaaehtoisten määrä oli laskenut vajaa 2 %, mutta aiempaa pienempi joukko käytti nyt vapaaehtoistyöhön aiempaa enemmän aikaa. Eniten vapaaehtoistunteja tehtiin vuonna 2015 lasten, kulttuurin ja liikunnan parissa. Vuonna 2010 lasten ja liikunnan rinnalla oli kulttuuri. Viiden vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna naiset tekivät nyt vapaaehtoistyötä miehiä enemmän. Puolet vastanneista teki pitkäkestoisia vapaaehtoistehtäviä. Internetissä olevista vapaaehtoistyön hakukoneista Suurella sydämellä -palvelua (nykyisin Vapaaehtoistoita Suurella sydämellä) oli käyttänyt viisi prosenttia vastaajista ja ToimintaSuomi -sivustoa vain prosentti. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.g).

Pessi (entinen Yeung) ja Oravasaari (2011) tutkivat suomalaisten altruismin tyyppejä. Tutkimuksen pohja-aineistona käytettiin Suomalaisten auttamisen asenteet ja teot (SAAT) -tutkimuksen aineistoa. Lisäksi tehtiin väestörekisterikeskuksen kautta tasaväliotos kahdessa ryhmässä. Aineisto kerättiin lähettämällä 3500 lomaketta ja lisäksi 200 kyselyä nuorille. Vastauksia tuli 30 % ja heistä 65 % oli naisia. Auttajatyypit löytyivät käyttämällä tilastollisesti eri luokitteluja ja testausta. Motivaatiota kuvaavien mittarien kautta löytyi kolme auttajatyyppiä: iloiset auttajat, varaukselliset auttajat ja itsenäiset auttajat. Erilainen asennoituminen auttamiseen näkyi auttamiskäyttäytymisessä. Kaikki auttoivat perheenjäseniä, mutta sukulaisten kohdalla ilmeni jo hajontaa. Iloiset auttajat auttoivat kaikkia perheenjäsenistä tuntemattomiin. Varaukselliset auttajat taas auttoivat vähemmän kautta linjan ja valmius auttaa tuntemattomia oli vähäisempää. Varauksellisten auttajien osallistuminen vapaaehtoistoimintaan tai pitempiaikaisiin keräyshankkeisiin oli puolet vähäisempää kuin itsenäisillä auttajilla ja vielä vähäisempää verrattuna iloiseihin auttajiin. (Pessi & Oravasaari 2011, 78–81.)

Mielenkiintoisen näkökulman vapaaehtoisuuteen avaa myös Grönlund (2012, 69–71) pohtiessaan väitöskirjansa tuloksia kahdesta näkökulmasta. Ensiksi vapaaehtoistoimijan henkilökohtaiset näkemykset peilaavat vapaaehtoisuuden roolia yhteiskunnassa. Ne osoittavat, mitä arvoja vapaaehtoisuudelle annetaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Toiseksi vapaaehtoistoiminnan yhteiskunnallista roolia katsotaan suhteessa yksityissektoriin, julkiseen sektoriin, poliittiseen päätöksen tekoon sekä niihin liittyviin arvoihin Suomessa. (Grönlund 2012, 69–71.) KansalaisAreena ry on keskeisessä roolissa juuri vapaaehtoistoimintaan liittyvän yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitäjänä ja kaikkien vapaaehtoistoimijoiden edunvalvojana. Se on myös synnyttänyt keskustelua lain saamiseksi vapaaehtoistoimintaan. Toisin kuin monissa Euroopan maissa, Suomessa vapaaehtoistyötä koskevat säädökset ovat monien lakien alla. (KansalaisAreena ry i.a.b.)

Grönlund (2012, 75) on väitöstutkimuksessaan hahmotellut myös arvoja ja arvoasetelmia, joihin vapaaehtoisuus kiinnittyy vapaaehtoisten elämässä ja osana heidän identiteettiään. Hänen tutkimuksessaan nousi esiin empatia, huolenpito, oikeudenmukaisuus, aktiivisuus, vastuu ja uskonnollisuus. Toisaalta vapaaehtoisuus muodostui vastavoimaksi sellaisille arvoille kuin itsekkyyt, ahneus, passiivisuus, materialismi, työkeskeisyys ja pinnallisuus. Harjun (2005, 72) mukaan yhteisöllisyyden näkökulma on muuttunut. Perinteinen yhteisöllisyys, joka ilmeni maaseutukylissä tai työläiskaupunkien kort-

teleissa on hävinnyt. Sen tilalle on tullut väljempi ja moniulotteisempi yhteisöllisyys tai yksilöllinen yhteisöllisyys, joka jättää tilaa ihmisten yksilöllisyydelle, mahdollistaa moniarvoisuuden, monikulttuurisuuden ja erilaiset yhteisöllisyyden muodot. (Harju 2005, 72–75.)

Vuosi 2011 oli Euroopan neuvoston nimeämä eurooppalaisen vapaaehtoistoiminnan vuosi. Teemavuoden tavoitteena oli luoda suotuisa toimintaympäristö vapaaehtoisuudelle, lisätä vapaaehtoistyön järjestäjien toimintamahdollisuuksia, saada tunnustusta vapaaehtoisuudelle ja tehdä tunnetuksi vapaaehtoistyötä. Teemavuodessa tavoiteltiin osallisuutta, oppimista, yhteisöllisyyttä, tasavertaisuutta ja kaksisuuntaisuutta sekä hyvinvoinnin ja ilon lisääntymistä yhteiskunnassa. Myös tiedonkeruun ja tutkimuksen merkitys nousi esille. (Kansalaisareena i.a.c.)

Tärkeän näkökulman vapaaehtoisuuteen tuo myös elinikäinen oppiminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteydessä toimiva elinikäisen oppimisen neuvosto on asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on koulutuksen ja työelämän välisen yhteistyön sekä aikuiskoulutuspolitiikan kehittämisen lisäksi käsitellä myös elinikäisen oppimisen edellytyksiä (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.). Vapaaehtoistoiminnassa eri-ikäiset, myös eläkeikäiset voivat toteuttaa mielekkäällä tavalla elinikäistä oppimista vapaaehtoistoiminnan eri tehtävissä (River i.a.).

2.3 Vapaaehtoistoimintaa maailmalla

Vapaaehtoistoiminta ei ole vain suomalainen ilmiö. Miljoonat ihmiset eri puolilla maailmaa tekevät vapaaehtoistyötä (Marjovuori 2014, 11.) Laajassa kansainvälisessä vertailututkimuksessa kysyttiin osallistumisesta johonkin vapaaehtoisuusyhdistyksen toimintaan ja palkattomaan vapaaehtoistyöhön. Aktiivisimmin vapaaehtoistyöhön osallistuttiin Yhdysvalloissa, Bangladeshissa, Kiinassa, Tansaniassa, Vietnamin, Zimbabwessa ja Ugandassa, joissa yli 60 % kansalaisista teki vapaaehtoistyötä. Ruotsissakin vastaava luku oli 50 %. Suomessa 30 % osallistui vapaaehtoistyöhön. Samaan ylsivät myös Belgia, Tanska ja Irlanti. Heikointa osallistuminen oli Venäjällä, Serbiassa ja Turkissa. Myös muissa Itä-Euroopan maissa osallistumisluvut olivat matalia. Teorioina suurista

eroista osallistumisessa vapaaehtoistoimintaan eri maissa on esitetty vapaaehtoistyön erilaisia rakenteita, tulotasoa, luokkarakennetta, hallituksen ja hyvinvointiyhteiskunnan työnjakoa sekä yhteiskunnan demokratisoitumista. Etelä-Korea demokratisoitui 1990-alkuun mennessä. Siellä hallitus oivalsi vapaaehtoisorganisaatioiden arvon julkisten palveluiden tukemisessa. Venäjällä vapaaehtoistyö oli Neuvostoliiton aikana valtion järjestämää, minkä on ajateltu vaikuttaneen osallistumisaktiivisuuteen. (Wilson & Music 2008, 343, 345.) Autoritaarisissa valtioissa voi olla sekä ihmisten vapaaehtoisuuteen perustuvaa että pakotettua vapaaehtoistoimintaa. Hitlerin Saksassa Hitler-Jugend järjestön jäsenyys oli ensin vapaaehtoista, mutta tuli myöhemmin pakolliseksi yli 17-vuotiaille. Järjestössä tehtiin palkatonta työtä Hitlerin hirmuhallinnon päämäärien onnistumiseksi. Omanlaisen näkökulman vapaaehtoisuuteen tuovat myös rassistiset liikkeet, joissa vapaaehtoistyö on luonteeltaan eksklusiivista, toisia poissulkevaa. (Marjovuo 2014, 21–22)

Yhdistyneet kansakunnat julkaisi kesällä 2015 vapaaehtoishjelman raportin, *The State of The World's Volunteerism Report 2015* (Kansalaisareena i.a.a), joka avaa vapaaehtoistyön roolia ensimmäistä kertaa maailmanlaajuisesti. Raportin aineisto on kerätty laajasti eri puolilta maailmaa, ja se tuo hyvin esiin vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoistyöntekijöiden moninaisuutta. Siinä selvitetään paikallista, kansallista ja maailmalajuisista vapaaehtoistoimintaa, joissa kaikissa vapaaehtoiset voivat toimia. Raportissa on myös esimerkkejä vapaaehtoistyön kohteista, vaikutusmahdollisuuksista ja toimintataivoista. Nykyaikainen tietoliikenne mahdollistaa vapaaehtoistyön verkostoitumisen ja osaamisen sekä kokemusten vaihdon. Työtä tehdään esimerkiksi naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi, naisten oikeudesta seksuaaliseen koskemattomuuteen, perintöoikeuteen ja muihin oikeuksiin avioliitossa. Raportissa kerrotaan esimerkkejä toteutuneista ohjelmista, joissa muun muassa Etelä-Amerikassa oltiin edistämässä lainsäädäntöä ja Ghanassa ja Keniassa nuorten terveyttä sekä koulutusta maaseudulla. Erityisesti nostetaan esiin vapaaehtoisten merkitys hyvän hallinnon edistäjänä. Vapaaehtoisten rooli käytännön tasolla on varsin merkittävä, mutta heidän panoksensa jää liian usein huomaamatta. (Kansalaisareena i.a.a.)

3 VAPAAEHTOISTOIMINTA KIRKOSSA

3.1 Vapaaehtoistoiminnan teologiset lähtökohdat

Seurakuntien vapaaehtoistoiminnan lähtökohtana on ajatus kirkosta Kristuksen ruumiina, jossa on useita eri jäseniä. Kasteen ja ehtoollisen kautta kutsutaan Kristuksen osallisuuteen ja yhteyteen. Jokainen jäsen on osa Kristuksen ruumista. Vapaaehtoistoiminta on siten osa kirkon olemusta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.) Tapio Luoman (2011) sanoin ”kasteessa meidät on liitetty Kristukseen, liitetty seurakuntaan ja vihitty yhteiseen papputeen”. Kukin palvelee omien lahjojensa ja osaamisensa mukaan. Kristityt on kutsuttu vastuuseen seurakunnan tehtävän toteutumisesta, toisista ja luomakunnasta. Ajatuksena on, että perustehtävä kuuluu kaikille seurakunnan jäsenille. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

Kohtaamisen kirkko 2020 -strategian (Suomen evankelisluterilainen kirkko 2014 i.a.b) pohjalta on määritelty myös kirkon vapaaehtoistoiminnan perustehtävä:

Kirkon vapaaehtoistoiminnan tehtävänä on kutsua ihmisiä osallisuuteen rakkauden ja vastuun yhteisössä ja tarjota jokaiselle mahdollisuus antaa aikaansa ja osaamistaan yhteiseen käyttöön.

Osallisuuteen kuuluu omien lahjojen ja osaamisen antaminen yhteiseen käyttöön sekä osallisuus siitä hyvästä, jota rakkauden ja vastuun yhteisössä on tarjolla. Osallisuus on olemista, jossa ihminen saa ottaa vastaan rakkautta ja armoa. Se on ensin olemuksellista ja vasta sen jälkeen tekemistä ja toimintaa. Ihmisen arvo ei määräydy hänen toimintaaktiivisuutensa tai tehokkuutensa mukaan. Osallisuuden yhteisössä jokainen on arvokas Jumalan luomana ja vaatimuksista vapaana eikä hänen ihmisarvonsa määräydy tekemisen tai tehokkuuden pohjalta. Ihmistä rohkaistaan palvelemaan yhteisen tehtävän toteutumiseksi kokeakseen, että on tarpeellinen ja että hänellä sekä hänen tekemisillään on merkitystä muille. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

Vapaaehtoistoiminnan arvot ovat kristillinen usko ja lähimmäisen rakkaus sekä tasaver-taisuus. Uskoa eletään todeksi myös lähimmäistä rakastaen, mikä ilmenee rakkautena,

pyyteettömyytenä ja myötätuntona toisia kohtaan. Kaikki ovat myös tasavertaisia sukupuoleen, ikään, rotuun tai asemaan katsomatta ja tervetulleita toimintaan edellytyksillä, jotka heillä on. Vapaaehtoistoiminta on avointa, läpinäkyvää, toisia kunnioittavaa ja kannustavaa. Työntekijät tukevat vapaaehtoisia heidän toiminnassaan, mutta molemmat ovat tasavertaisia. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Tapio Luoman (2011, i.a.) mukaan vapaaehtoistoiminnassa osallistumme Jumalan työhön maailmassa. Toisessa Korinttilaiskirjeessä annetaan ohjeita ja toivoa tehtävän toteuttamiseen.

Kukin antakoon sen mukaan kuin on mielessään päättänyt, ei vastahakoisesti eikä pakosta, sillä iloista antajaa Jumala rakastaa. Hänellä on teille annettavana runsaasti kaikkia lahjoja, niin että teillä on aina kaikki mitä tarvitsette ja voitte tehdä runsaasti kaikkea hyvää. Onhan kirjoitettu: Hän jakelee, hän antaa köyhille, hänen hyvyytensä kestää ikuisesti. Hän, joka antaa kylväjälle siemenen ja suo ravinnoksi leivän, antaa teillekin siemenen ja moninkertaistaa sen, ja hän sallii teidän hyvyyttenne sadon karttua. (2.Kor. 9:7–10.)

Seurakunta on armon, rakkauden ja jakamisen yhteisö, joka elää siitä jatkuvasta vuorovaikutuksesta, mikä vallitsee Jumalan ja seurakunnan jäsenten välillä. Vapaaehtoisuus tarjoaa seurakunnan elämälle sellaisia toiminnan muotoja, jotka lisäävät yhteisöllisyyttä ja vahvistavat yhteisvastuullisuutta. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

3.2 Seurakuntien vapaaehtoistoiminta

Pessin & Grönlundin (2011, 2) mukaan ihmiset mieltävät edelleen kirkon jossain määrin julkisen hallinnon jatkeena, koska sillä on verotusoikeus ja yhteiskunnallisia velvollisuuksia. Toisaalta kirkko toimii myös kansalaisyhteiskunnan rajapinnalla, koska sen jäsenyys perustuu vapaaehtoisuuteen ja se painottaa ja harjoittaa yhteisöllisyyttä ja vapaaehtoistoimintaa. Sillä on myös vapaus määrittää, miten sen velvollisuudet ymmärretään ja muutetaan ne käytäntöön.

Vapaaehtoistoiminta on oleellinen osa kirkon toimintaa. Moni haluaa osallistua seurakuntien toimintaan muutoinkin kuin vain tulella tilaisuuksiin kuuntelemaan. Seurakunta on aina ollut perinteisen sanankuulon ja hengellisyyden lisäksi myös käsillä tekemisen ja sosiaalisen kohtaamisen paikka. (Yeung 2005a, 46.)

Neljän vuoden välein ilmestyvässä kirkon tilastollisessa vuosikirjassa julkaistaan tietoja seurakuntien väestönmuutoksista, henkilöstöstä, toiminnasta, taloudesta, hautustoimesta sekä metsätaloudesta ja maankäytöstä. Viimeisin on vuodelta 2014 (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.) Eniten vapaaehtoisia toimii diakoniatyössä. Vuosittain toteutettavassa Yhteisvastuukeräyksessä on yli 35 000 vapaaehtoista (Yhteisvastuu i.a.). Diakonian erilaisissa vapaaehtoistehtävissä vuonna 2014 oli 30 801 henkilöä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.) Diakonia tarjoaa monipuolisen mahdollisuuden osallistua vapaaehtoistehtäviin. Erilaiset vapaaehtoistyön keskuksset ja mummonkamarit toimivat pääasiassa vapaaehtoistyön voimin. Ne tarjoavat harraste-, kokoontumis- ja koulutustiloja. Niiden yhteydessä toimii usein kahvio, jota vapaaehtoiset hoitavat ja tuotto menee hyvään tarkoitukseen, esimerkiksi oman seurakunnan diakoniatyön hyväksi, kansainväliseen diakoniaan tai lähetystyöhön. Niissä tai muissa tiloissa voidaan järjestää myyjäisiä, kirpputoreja ja tempauksia. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

Ystävä- ja tukihenkilötoiminta on perinteistä diakonian vapaaehtoiskenttää. Vapaaehtoiset käyvät tervehtimässä sairaita tai yksinäisyyttä kokevia kodeissa, palvelutaloissa, sairaaloissa tai vankiloissa. He toimivat tukihenkilöinä maahanmuuttajille, tukea tarvitseville nuorille tai yksinhuoltajaaideille. Tarvittaessa he voivat tehdä kodin pieniä korjauksia tai auttaa teknisten laitteiden asentamisessa. He voivat lähteä tueksi ulkoiluun, virastoon, kulttuurierintoon tai asiointiin kaupoissa tai virastoissa. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

Diakoniatyön luonteeseen kuuluu myös etsivätyö. Vapaaehtoiset voivat kutsua ihmisiä kaduilla soppakirkkoihin tai soppatykin ääreen ja tukea asuntoloiden ja kuntoutuskotien asukkaita. He auttavat seurakuntien ruoka- ja vaateavussa tavaroiden kokoamisessa, järjestelyissä ja jakelussa. Myös ihmisten huolia palvelevassa puhelimesta kuuntelevat ovat valtaosin vapaaehtoisia. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

Lähetystyö tarjoaa vapaaehtoisella mahdollisuuden seurakunnan lähetystyön ja kansainvälisen vastuun toteuttamiseen. Toiminnan muotoina voivat olla tietyn lähetystyöntekijän tai kohteen työn tukemiseksi muodostettu lähetysrengas. Sen jäsenet rukoilevat kohteen puolesta, tukevat sitä taloudellisesti joko suoraan tai erilaisia tapahtumia järjestämällä. Lähetysrenkaiden lisäksi on muita lähetystyön ryhmiä tai piirejä. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.) Lähetystyön ryhmiä oli yhteensä 1571 vuonna 2014. Niissä oli osallistujia 22 784 ja vapaaehtoisia ohjaajia 1509. Lähetystyön ryhmiin osallistujien määrä on lähes puolittunut vuodesta 1990, jolloin heitä oli 40000. Osallistujien määrää ei ole vähentynyt vuoden 2008 jälkeen. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a.) Perinteisiä työmuotoja ovat myös lähetyspiirit, tapahtumat, myyjäiset, lähetyslounaat, kirpputorit, lähetyskahvilat tai kirkkokahvitukset. Lähetystapahtumia ja -tilaisuuksia järjestetään aikuisille 90 % seurakunnista, mutta nuorille ja lapsille vain 50 % seurakunnista. (Kirkon tutkimuskeskus 2012, 245.) Vapaaehtoiset tekevät käsitöitä lähetyspiireissä tai kodeissa lähetystyön hyväksi. Niitä myydään myyjäisissä tai lähetyskaupoissa, joita on perustettu eri paikkakunnille. Myös erilaisissa kristillisissä järjestöissä, jotka toimivat kirkon yhteydessä, tehdään paljon vapaaehtoistyötä. Tällaisia ovat muun muassa eri lähetysjärjestöt ja herätysliikkeet. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

Lähetystyössä mietitään uusia keinoja työn kehittämiseen ja vapaaehtoisuuden virittämiseen. Ystävyysseurakuntatyö on avannut mahdollisuuksia lähialueyhteistyöhön lähetystyön vapaaehtoisille. Samoin projektiluontoiset avustus- ja rakennustehtävät lähetyskohteissa erityisesti lähialueilla ovat tarjonneet mielekkäitä ja konkreettisia toimintamuotoja. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.) Kaikkiaan lähetystyön vapaaehtoistyöntekijöiden määrä vuonna 2014 oli yhteensä 15107 henkilöä (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a.).

Aikuistyö toteutuu seurakunnissa joko aikuistyön tai jonkun muun nimikkeen tai työalan yhteydessä. Kirkkohallitus asetti vuonna 2010 ryhmän kehittämään aikuisten parissa tehtävää työtä. Minna Rikkinen selvitti syksyllä 2011 seurakuntien kotisivujen kautta, millaista aikuistyötä tehdään. Toiminnan keskiössä on kokoava ryhmätoiminta, jonka sisällössä painottuu Raamattu. Toisena ovat aikuisille suunnatut tilaisuudet, joiden puhujina ovat kristillisten järjestöjen tai yhteisöjen edustajia. (Kirkon tutkimuskeskus 2012, 166.) Erilaisia aikuistyön ryhmiä (raamattu- ja rukouspiirejä, keskustelu- parisuhde ja muita ryhmiä) oli 3487, niissä vapaaehtoisia ohjaajia 3399 ja jäseniä 41965. Jäsen-

ten määrä on vähentynyt kaikissa muissa aikuistyön ryhmissä paitsi ryhmässä ”Muut ryhmät”, jossa on ollut hieman kasvua sekä ryhmien että jäsenmäärän osalta. Kokonaismäärä on kuitenkin vähentynyt edelliseen vuoteen verrattuna. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.)

Uutena aikuistyön toimintamuotona on alkanut aikuiskatekumenaatti kaikissa hiippakunnissa. Aikuiskatekumenaatti on seurakuntalaisten vetämää pienryhmätoimintaa. Sen sisältö nousee ryhmäläisten omista kysymyksistä ja ne liittyvät kirkkovuoden rytmiin ja seurakunnan jumalanpalveluselämään. Ryhmä kestää noin vuoden. Kertomuskaudella 2008–2011 kehitettiin katekumenaatin jumalanpalveluselämää suomalaisiin oloihin sopivaksi ja koulutusta ryhmien ohjaajille. Kirkkohallitus julkaisi Katekumenaatin ohjaajan oppaan vuonna 2011. (Kirkon tutkimuskeskus 2012, 416.)

Vapaaehtoistehtäviä on tarjolla myös jumalanpalveluksissa. Vapaaehtoiset ottavat vastaan kirkkoon tulevia, lukevat jumalanpalveluksen tekstejä, sytyttävät muistokynttilän, avustavat esirukouksessa ja ehtoollisella, keräävät kolehtia tai laulavat kuorolaisina. Vapaaehtoistehtävät eivät ole jumalanpalveluksessa vain tehtävien suorittamista varten vaan ne ovat osa seurakunnan ja ihmisen hengellistä elämää ja kasvua. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

Seurakunnilla on vilkasta musiikkitoimintaa. Vuonna 2014 kuoroja oli 2004, joissa jäseniä 33 424 ja soitinyhtyeitä 1169, joissa jäseniä 13 519. Muiden paitsi lapsikuorojen jäsenmäärä on kasvanut. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.) Kuorot ja soitinryhmät myös palvelevat jumalanpalveluksissa, vierailevat laitoksissa ja pitävät konsertteja. Kuoro- ja soitinryhmien lisäksi seurakunnat järjestävät runsaasti erilaisia musiikki-tilaisuuksia. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.) Niitä järjestettiin viime vuonna yhteensä 14 548 ja niissä oli osallistujia 1715501. Suosituimmat yksittäiset musiikkitapahtumat ovat Kauneimmat joululaulut -tilaisuudet. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a.)

Seurakunnan vapaaehtoistehtäviä riittää kasvatustyötä lapsityössä sekä varhaisnuorten ja nuorten toiminnassa. Lapsityössä on varamummoja ja -pappoja sekä avustajia leiri-toiminnassa ja tapahtumissa. Nuoret vapaaehtoiset vetävät varhaisnuorten kerhoja ja toimivat isosina rippikouluissa sekä lasten- ja varhaisnuorten tai diakonian leireillä. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.) Vuonna 2014 isosia oli 23 760 ja vapaaehtoisia ohjaajia

lapsi- ja nuorisotyössä 16 149 (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.a). Myös partiotoiminta tapahtuu monin paikoin seurakunnan yhteydessä. Diakonista toimintaa ovat Saapas-ryhmät, jotka partioidivat nuorten parissa kaduilla. (Suomen ev.lut. kirkko i.a.)

3.3 Vapaaehtoistoimintaa ohjaavat lait ja säädökset

Vapaaehtoistoimintaa ohjaavien ja vapaaehtoisten on tärkeää tietää toimintaa ohjaavista laeista ja säädöksistä, hygieniamääräyksistä ja vastuukysymyksistä sekä vapaaehtoisten vakuutusturvaa koskevasta lainsäädännöstä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

Kirkon toimintaa ohjaavissa kirkkolaisissa (1993) ja kirkkojärjestyksessä (1993) vapaaehtoistoimintaa ei ole nimeltä mainittu. Kirkkolain (KL) ensimmäisessä luvussa korostuu lähimmäisen rakkaus:

Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramenteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisen rakkauden toteuttamiseksi (Kirkkolaki 1993,1 § 2).

Seurakunnan keskeiset tehtävät on ilmaistu kirkkolain 4 luvun 1 §:ssä seuraavasti:

Toteuttaakseen kirkon tehtävää seurakunta huolehtii jumalanpalvelusten pitämisestä, kasteen ja ehtoollisen toimittamisesta sekä muista kirkollisista toimituksista, kristillisestä kasvatuksesta ja opetuksesta, sielunhoidosta, diakoniasta ja lähetystyöstä sekä muista kristilliseen sanomaan perustuvista julistus- ja palvelutehtävistä.

Kirkkojärjestyksessä (KJ) on myös ohjeita. ”Kirkon jäsenen tulee ... edistää seurakunnan tehtävän toteuttamista” (KJ 1, 5§). Jumalanpalveluksen toimittamisesta annetaan ohjeena toimia kirkkokäsikirjan mukaan, jos pappia ei sairauden tai muun esteen vuoksi ole paikalla (KJ 2, 7§), samoin ehtoollisen jakamisesta hätätilassa (KJ 2;12 §:n 3 momentti) ja hätäkasteen toimittamisesta (KJ 2,14 §:n 1 momentti). Kummien ja seurakuntalaisten kasvatustehtävästä (KJ 3, 1 §) ja huolehtiminen sielunhoidosta, kristillisestä uskosta ja elämästä seurakunnan jäsenen tehtäviin kuuluvana on annettu ohjeet (KJ 4, 11 §). Seurakuntalaisten osallistumisesta diakoniaan seuraavasti:

Seurakunnan ja sen jäsenten tulee harjoittaa diakoniaa, jonka tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuva avun antaminen erityisesti niille, joiden hätä suurin ja joita ei muulla tavoin auteta (KJ, 4 § 3)

Lähetystyön tehtävään osallistumisesta kirkkojärjestyksessä todetaan seuraavaa:

Seurakunnan ja sen jäsenten tulee edistää lähetystyötä, jonka tarkoituksena on evankeliumin levittäminen niiden keskuuteen, jotka eivät ole kristittyjä. Toiminnasta määrätään tarkemmin kirkkoneuvoston tai seurakuntaneuvoston hyväksymässä lähetystyön johtosäännössä. (KJ, 4 § 4.)

Vapaaehtoinen on vaitiolovelvollinen rippisalaisuutta lukuun ottamatta samalla tavoin kuin työsuhteessa oleva työntekijä. Kirkkolaisissa (25, 8 §) määrätään, vaitiolovelvollisuuden sovelletaan tämän lain lisäksi, mitä siitä säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja muussa laissa. Vapaaehtoisen vaitiolovelvollisuus koskee viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa sekä suullista tietoa että asiakirjaa ja tiedon käyttämistä omaksi tai toisen hyödyksi tai sen käyttämistä toisen vahingoittamiseen (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999, 23 §). Vaitiolovelvollisuudesta tehdään kirjallinen sitoumus (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta, 25 §). Kirkkolain (5, 28 §) mukaan vapaaehtoinen on vaitiolovelvollinen työssään tietoonsa saamista asioista, jotka koskevat yksityiseen henkilöön kohdistuvaa sielunhoitoa ja diakoniatyötä.

Henkilötietolaissa (1999) henkilörekisterillä tarkoitetaan käyttötarkoitusta varten koottuja henkilötietoja. Vapaaehtoisista pidetään henkilörekisteriä yhteydenpitoa varten. Siihen kirjataan vain tehtävän kannalta tarpeelliset tiedot kuten nimi, osoite, puhelinnumero ja sähköposti sekä mitä tehtäviä hän suorittaa. Erillistä lupaa tietojen tallentamiseen ei tarvita, jos vapaaehtoisella on organisaatioon asiallinen yhteys. Rekisteristä on laadittava myös rekisteriseloste. (Henkilötietolaki 1999.)

Lastensuojelulaissa (2007, 25 §) on määrätty ilmoitusvelvollisuudesta, joka koskee myös vapaaehtoisia. Ilmoittajan ei tarvitse olla varma lain rikkomisesta vaan myös herännyt epäily asiasta riittää. Lain mukaan ”seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toi-

mielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä”. Samoin tulee tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun on syytä epäillä lapsen kohdistunutta rikoslain (1889) luvussa 20 rangaistavaksi säädettyä tekoa. Lain lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä (2014) on tarkoitus suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta sekä edistää ja turvata alaikäisten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Rikosrekisteriotteen pyytämiseen oikeusrekisterikeskukselta tarvitaan vapaaehtoisen suostumus. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (2002) koskee niitä vapaaehtoisia, jotka työskentelevät aamu- ja iltapäivätoiminnassa. Vahingonkorvauslain (1974) perusteella korvausvastuu syntyy, jos teko on tahallinen tai tuottamuksellinen.

Työttömät voivat osallistua tavallisiin vapaaehtoistehtäviin tai talkoisiin, kun vapaaehtoistyö ei ole esteenä tarjotun palkkatyön vastaanottamiselle. Työnantajan on huolehdittava vapaaehtoisen työsuojelusta, jotta vapaaehtoisen turvallisuudelle tai terveydelle ei aiheudu haittaa tai vaaraa. Myös vapaaehtoisen on noudatettava turvallisuusohjeita ja tilanteen vaatiessa käytettävä esimerkiksi hänelle annettuja henkilösuojaimia ja apuvälineitä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.f.)

Osaamistodistus eli hygieniapassi (Elintarvikelaki, 2006, 27 §) tarvitaan käsiteltäessä pakkaamattomia ja helposti pilaantuvia elintarvikkeita. Sitä tarvitaan seurakunnassa esimerkiksi leivonnaisten ja ruokien valmistuksessa myyjäisiin tai diakonian ruokaloissa ja kahviloissa. Se on välttämätön, jos työ on jatkuvaa tehtävissä eli ”työskentelee yhdessä tai useammassa elintarvikehuoneistossa yhteensä vähintään kolme kuukautta”. (Elintarvikelaki 2006.) Usein riittää, että työtä ohjaaville ja siitä käytännön vastuussa olevilla henkilöillä on hygieniapassi. Niille, jotka työskentelevät epäsäännöllisesti, tulee olla riittävät tiedot elintarvikehygieniasta. Seurakunnat kouluttavat elintarviketehtävissä olevia vapaaehtoisiaan. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.f.)

3.4 Aikaisemmat tutkimukset ja hankkeet

Vapaaehtoistoimintaa on tutkittu paljon ja osa tutkimuksista sivuaa myös kirkon toimintaa. Suomalaisten asennoitumista ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan käsittelevässä Yeungin (2002, 27) tutkimuksessa myös uskonnolliseen vapaaehtoistoimintaan saatiin vastauksia. Uskonnollinen vapaaehtoistoiminta oli neljänneksi suosituinta ja siihen käytti aikaansa 16 % vastanneista. Aktiivisimpia uskonnollisessa vapaaehtoistoiminnassa olivat yli 50-vuotiaat, naiset ja myös nuoret. Alueellisesti aktiivisimpia oltiin Pohjois-Suomessa. (Yeung 2002, 27.)

Yeung (2005b, 91–92) toteutti 18 evankelis-luterilaisen kirkon vapaaehtoistoimijan teemahaastattelun, jota hän käytti fenomenologista, aineistolähtöistä analyysiä. Haastattelun pääteemat olivat ”vapaaehtoistojen tausta, aloittaminen, nykyinen vapaaehtoistoiminta, aikaisemmat kokemukset, vapaaehtoistoiminnan kiinnostavuus, sitoutuminen ja jatkuvuus, sosiaaliset suhteet, suhde ammattilaisiin, koulutukset ja kurssit, uskonnollisuuden rooli, omakuva vapaaehtoistojena, vapaaehtoistyön tuomat ilot, hyödyt ja vaatimukset sekä toiminnan hyvät ja huonot puolet”. Näkökulmana oli motivaatio. Sitä ja vapaaehtoistoimintaan sitoutumisen teemoja yhdistettiin toisiin kysymyksiin ja aihepiireihin. (Yeung 2005b, 91–92.)

Haastatelluista naisia oli 14 ja miehiä 4. Kaikki olivat kaupunkilaisia. Iältään he olivat 29–64-vuotiaita ja heistä kaksi oli helluntailaista, yksi ortodoksi ja yksi metodisti, vaikka tutkimus tehtiin luterilaisessa kirkossa. Tutkimuksessa löytyi 767 motivaation elementtiä, joista hän rakensi motivaatiosta timanttimallin neljä vapaaehtoismotivaation ulottuvuutta. Ulottuvuudet ovat saaminen – antaminen, jatkuvuus – uuden etsintä, etäisyys – läheisyys ja pohdinta – toiminta. (Yeung 2005c, 105–108.)

Saaminen – antaminen -akseli ja niiden väliin jäävät tekijät kattoivat lähes kolmanneksen aineiston motivaatiotekijöistä ja ne olivat vuorovaikutuksessa keskenään ajatuksella ”antaessaan saa”. Saamisen puolella nousi esiin muun muassa itsensä toteuttamisen mahdollisuus, henkilökohtaisen hyvinvoinnin lisääntyminen (ilo, positiivinen mieliala ja tyytyväisyys) ja emotionaaliset palkinnot (onnistumisen kokemukset, heitä tarvitaan, heillä on paikka). Palkitsevina pidettiin myös toimintamuotoja (niiden mielekkyys, merkityksellisyys ja hyöty), joihin he osallistuivat. Antamisen puolella korostui moti-

voituminen erityistarpeisiin (vanhusten auttaminen, syrjäytymisen ehkäisy), halu auttaa (edistää toisten hyvinvointia, olla hyödyllinen, tuoda iloa), altruismi (luonnollinen tapa toimia ja elää, kutsumus hengellisessä ja muissa merkityksissä), levittää auttamishalua toisiin sekä vastavuoroinen, kohtaava tukeminen. Antaminen–saaminen -ulottuvuuden keskelle jäivät kokemukset tai toiveet keskinäisestä avusta, hyvästä mielestä, antamisen kautta saamisesta ja henkilökohtaisesta kasvusta. (Yeung 2005c, 109–112.)

Jatkuvuus–uuden etsintä -akselilla ääripäät eivät olleet vuorovaikutuksessa keskenään. Jatkuvuudessa motivoivina tekijöinä olivat aihepiirin tuttuus, positiiviset kokemukset ja muistot aiemmasta vapaaehtoistoiminnasta, oma elämänkaari sekä oman identiteetin ja luonteenpiirteitten toteutuminen. Uuden etsinnässä kiinnosti uusi asia tai teema tai työmuodon kiinnostavuus, vastapainon ja laajennuksen tuleminen omaan elämäntilanteeseen ja uuden oppiminen. (Yeung 2005c, 112–113.)

Etäisyys–läheisyys -akselilla motivaatioulottuvuus kattoi kuudesosan elementeistä ja ne painottuivat läheisyyden ääripäähän. Etäisyyteen sijoittuivat vapaaehtoistoiminnan joustavuus ja mahdollisuus rajojen asettamiseen, ei-byrokraattinen ilmapiiri ja mahdollisuus yhteistoimintaan ja auttamiseen. Vastaavasti sosiaalinen läheisyys toi mahdollisuuden kuulua ryhmään, tavata uusia ihmisiä, kokemuksen me-hengen syntymisestä ja sanallinen vuorovaikutus keskusteluineen. (Yeung 2005c, 114–115.)

Pohdinta - toiminta -ulottuvuus sisälsi noin kymmenesosan motivaation elementeistä. Pohdinnassa näkyi arvot toiminnan taustana, jotka ilmaisivat usein henkilökohtaista uskonnollisuutta ja kristillisistä arvoista nousevaa huolehtimista lähimmäisistä. Myös roolimallit kuten Jeesus tai Äiti Teresa motivoivat. Vapaaehtoistoiminta saattoi olla myös osa hengellistä tai henkistä kasvua. Tyydytyksen sai toiminnallisuudesta ja vapaaajan mielekkästä täyttymisestä. Vapaaehtoistoiminnassa on sekä säännöllisyys että myös vapau tehdä omalla tavalla ja osallistua jo organisoituun toimintaan. Pohdinta-toiminta -akselilla oli mahdollisuus sekä ei-uskonnollisten että uskonnollisten arvojen toteuttamiseen. Voi toimia ikään kuin evankelioinnin kanavana ja hengellisenä välikappaleena aineellisen avun rinnalla. (Yeung 2005c, 116–117.)

Päivi Thitz (2013) tutki väitöskirjassaan, millaisena yhteisöllisyys ja sen kehittämisen kysymykset näkyvät maaseutuseurakunnissa 2000-luvun alun kirkossa. Tutkimuksessa

selvitettiin, miten yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta puhutaan, millaista osallisuutta se tarjoaa ja mikä on puheen ja toiminnan välinen suhde. Tutkimuksen aineistona olivat seurakuntalaisten ja työntekijöiden haastattelut, Meidän kirkko -strategia sekä kehittämishankkeen arviointikeskustelut, jotka käytiin työntekijöiden ja seurakuntalaisten kanssa. Tutkimustulosten perusteella yhteisöllisyys maaseutuseurakunnissa pohjautuu sosiaalisen ja hengellisen ulottuvuuden yhteyteen. Kehittämisen haasteena ilmenivät perinteiset työntekijäkeskeiset toimintatavat ja niiden kautta seurakuntalaisen osallisuutta rajoittavat tekijät. Vapaaehtoistyössä seurakuntalaisen osallisuutta saattoi rajoittaa esimerkiksi se, keitä kutustaan mukaan ja miten avoimesti kutsun esitetään. Toisaalta myös seurakuntalaisen saattaa olla vaikea irrottautua perinteisestä objektin roolista aktiiviseksi toimijaksi. Jotta seurakuntalaisen osallisuus vahvistuisi, se tutkijan mukaan edellyttää työntekijöiltä rohkeutta irrottautua totutusta työntekijäroolista kohtaamaan seurakuntalainen avoimessa vuorovaikutussuhteessa. Aidossa osallisuudessa seurakuntalaisella on mahdollisuus olla mukana seurakunnan yhteisöllisyyden rakentamisessa. Sekä kirkon strategiamietinnössä että paikallisten toimijoiden puheissa painotettiin yhteisöllisyyttä ja seurakuntalaisen osallisuutta, mutta muutokset siirtyvät käytännön toimintaan hitaasti. Tutkimuksessa nousi esille ajattelutapojen, kielellisten ilmaisujen ja toiminnan vahva sidos keskenään. Pienetkin vivahteet ja sävyt puhetoissa voivat tehdä seurakuntalaisesta objektin ja osallistumisen kohteen. Thitzin mukaan puheen sisällöllisillä merkityksillä kerrotaan seurakuntalaisten toimijuuden vahvistamisesta, mutta samaan aikaan puhetoissa näkyy edelleen osittain perinteinen työntekijäkeskeinen ajattelutapa. (Thitz 2013, 63, 89–97.)

Lähetystyön vapaaehtoisuutta tai harrastuneisuutta Suomessa on tutkittu aika vähän. Ikonen (2003) selvitti temahaastatteluilla Riihimäen seurakunnan lähetyspiireihin osallistuvien käsityksiä lähetystyöstä ja Häkkinen (2008) Siikasalon ja Vuosaaren seurakuntien työntekijöiden vastaavia näkemyksiä. Joitakin tutkimuksia on tehty lähetysjärjestöjen piirissä tapahtuvasta toiminnasta. Kuusisto (2011) teki väitöskirjan lähetystyön, kristillisen kasvatuksen ja vapaaehtoistyön keskiössä olevista ilmiöistä eli lähetyskasvatuksesta osana kristillistä kasvatusta sekä lähetys-harrastusta vapaaehtoistyönä. Tutkittavat olivat Opiskelijoiden Lähetysliitossa (OL) toimivia nuoria aikuisia vuosina 1972–2000. Tutkijan mukaan OL:n osallistujamäärät ja toimintamuodot eivät eronneet paikallisseurakuntien lähetystoiminnasta. Sen sijaan OL:ssä jäsenet ovat olleet niitä nuoria aikuisia, joita kirkon on vaikeinta saada mukaan toimintaan. Seurakunnissa lähetystyön vapaaeh-

toisina toimivat eniten eläkeikäiset naiset. Nuorten ikäpolven kiinnostuksen puuttuminen on heijastunut myös OL:n, sillä vuonna 2013 se ennätti jo ilmoittaa, että toiminta lopetetaan vastuunkantajien ja toimintaan osallistuvien vähäisyyden vuoksi. Toiminta kuitenkin jatkuu edelleen uusin voimin. Järjestö on siirtynyt Helsingistä Turkuun. Se on saanut yhteistyökumppanikseen Liikemiesten Lähetysliiton. (Opiskelijoiden lähetysliitto i.a.).

Kirkkohallitus toteutti vuosina 2009–2012 vapaaehtoistoiminnan kehittämishankkeen, jonka yhteydessä toteutettiin kysely sekä seurakuntien työntekijöille että vapaaehtoisille. Tämä hanke oli osa Meidän kirkko -strategian (2015) toteuttamista. Hankkeen suunnittelu aloitettiin kirkkohallituksessa vuonna 2008 ja siihen tuli jäsenet kaikista kirkkohallituksen alaisista yksiköistä. Hankkeen tavoitteena oli kehittää seurakuntien vapaaehtoistoimintaa. Kevään 2010 aikana lähetettiin kysely 714 eri työmuotojen työntekijöille ja siihen vastasi 282 työntekijää. Tulokset kokosi TM Tomi Oravasaari. Vapaaehtoisten kyselyn suunnitteli kirkkohallitus ja diakonia-ammattikorkeakoulun kirkkotutkimusohjelma. Raportin laati TT Mika Nokelainen. Tutkimus toteutettiin netissä kyselylomakkeella. Se oli avoinna 8.9.–7.11.2011. Tutkimukseen tuli vastauksia 74 seurakunnasta kaikkiaan 362 kpl. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a.)

Työntekijöistä 70 % piti vapaaehtoistoimintaa erittäin tärkeänä työssään. Tulosten perustella tiivistettiin kolme vapaaehtoistoiminnan lähtökohtaa: 1) seurakunnan perusolemuksen kuuluu seurakuntalaisten osallistuminen, 2) vapaaehtoistoiminta vahvistaa yhteisöllisyyttä ja kutsuu uusia ihmisiä mukaan ja 3) vapaaehtoistoiminta kasvattaa ihmistä ja antaa merkitystä hänen elämälleen. Eniten vapaaehtoisina oli aikuis- ja senioriikäisiä, mutta toimiminen väheni 75-vuoden jälkeen. Vähän alle puolessa seurakunnista vapaaehtoistoiminnan koordinointi oli annettu jollekin työntekijälle. Tilat, työaika ja taloudelliset resurssit koettiin vähäisiksi, mutta riittäviksi. Yli puolet vastaajista totesi vapaaehtoisten osallistuvan jonkin verran tavoitteiden asetteluun ja työn suunnitteluun. Eniten aktiivisuutta oli tapahtumien ja keräysten kohdalla. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a.)

Vapaaehtoisten tukemisessa pidettiin tärkeinä kiitostilaisuuksia, tavoitettavissa oloa ja koulutusta. Pehdytys- ja koulutustoiiveisiin vaikuttivat tehtävät ja vapaaehtoisten kyvyt. Erityisryhmistä tulee vapaaehtoisia vähän. Vähiten vapaaehtoisina toimii näkö- ja

kuulovammaiset sekä niin sanotut koulupudokkaat. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a.)

Työn johtamiseen ja organisointiin vapaaehtoiset olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä. Tyytymättömyys ei kohdistunut tiettyihin seurakuntiin vaan se saattoi jakaantua saman seurakunnan sisällä. Tämän ajateltiin mahdollisesti johtuvan siitä, että vapaaehtoistoiminnalla ei ollut keskitettyä organisointia vaan kukin työala hoiti sen tavallaan. Toimitiloihin ja määrärahoihin oltiin pääasiassa tyytyväisiä. Koulutuksen osalta osa oli tyytyväisiä, osa kaipasi sitä enemmän. Toiminnan ilmapiiri koettiin kannustavana ja rentona. Asennoitumista kuvasi sanonta ”antaessaan saa”. Kaksi kolmesta koki myös oppivansa taitoja, joita tarvitsee muussakin elämässä. Vapaaehtoistoiminta koettiin merkittävänä yhteisöllisyyden vahvistajana. Vastanneista 70 % koki näkevänsä toimintansa vaikutukset. Haasteellisina niitä piti 80 %, mutta 40 % voisi tehdä vielä haasteellisempaa työtä. Osa antoi myös kriittistä palautetta: he voisivat tehdä haasteellisempaa työtä mutta tarjolla on vain ”kahvinkaatumista”. Vastaajat saivat osallistua pääsääntöisesti sellaiseen toimintaan mihin he halusivat. Hieman alle puolet ilmoitti, että heidän mielipiteensä otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa, mutta 15 % ilmoitti, ettei heidän mielipiteellään ole juurikaan merkitystä. Vastaajista 80 % ilmaisi, että vapaaehtoisia tarvitaan seurakunnan perustehtävän hoitamisessa ja 75 % mielestä vapaaehtoistyö tuo toimintaan sellaista asiantuntemusta, mikä muutoin jäisi toteutumatta. Yhteistä suunnittelua seurakunnan työntekijän kanssa piti tärkeänä 92 %. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a.)

Hankkeen aikana käytiin keskustelua myös vapaaehtoistoiminta -nimikkeestä. Vapaaehtoisuus ei ole välttämättä paras termi kuvaamaan seurakuntalaisuutta ja seurakuntalaisena toimimista, mutta vapaaehtoistoiminta on tunnettu käsite valtakunnallisesti ja yhteistyöjärjestöissä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a.)

3.5 Strategiat

Meidän kirkko, osallisuuden yhteisö -strategiassa annettiin suuntaviivat vuoteen 2015. Sen mukaan seurakunnan jäsenet haluavat elää kristittyinä ja kantaa vastuuta toistaan pienissä ryhmissä ja yhteisöissä. Kirkossa ihmiset kuulevat Jumalan äänen, voivat löy-

tää vastauksia kysymyksiinsä ja kantaa vastuuta toisistaan, myös vapaaehtoisina. Tavoitteeksi kirjattiin, että kirkko tavoittaa jäsenensä laadukkaasti vähintään viisi kertaa vuodessa. Strategisiksi tavoitteiksi asetettiin hengellisen elämän vahvistuminen, heikoimmista huolehtiminen, vastuun kantaminen maailmanlaajuisesti, kirkon jäsenyyden merkityksen vahvistaminen, viestin vieminen, rakenteet ja talous toiminnan palvelemissa sekä kirkon uudistuminen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.b.)

Kohtaamisen kirkko -strategia (i.a.b) jatkaa Meidän kirkko -strategian (i.a.c) linjaa vuosille 2016–2020. Meidän kirkko -strategian jälkeen monet asiat ovat muuttuneet. Rakennemuutos, kirkon jäsenmäärän väheneminen ja maan talous vaikuttavat myös kirkkoon. Erilaisten katsomusten, sekä kristillisten että ei-kristillisten, määrä kasvaa, samoin uskonnottomien ja perinteet eivät enää määritä uskonnollista katsontakantaa. Maahanmuutto lisääntyy ja samoin maan sisäinen muutto, jolloin paineet kohdistuvat pääkaupunkiseudulle ja suurimpiin kaupunkeihin. (Kohtaamisen kirkko i.a.b.) Syksy 2015 on osoittanut, että maahanmuutto voi lisääntyä nopeasti. Kohtaamisen kirkko -strategian (i.a.b) mukaan informaatioteknologia kehittyy ja yhä suurempi osa ihmisten elämästä kuluu tietoverkoissa. Sosiaalinen media muuttaa yhteisöllisyyttä ja haastaa kirkkoa toimimaan sen kautta ihmisten yhteisöllisyyden vahvistamiseksi ja kontaktien löytämiseksi. Väestörakenne muuttuu, kun sodan jälkeen syntyneet suuret ikäluokat ovat siirtyneet tai siirtymässä eläkkeelle. Samaan aikaan työikäisen väestön osuus pienenee. Myös kuntien kesken on eroja. Toisissa asuu paljon vanhuksia; toisissa työikäisiä tai nuoria lapsiperheitä. (Kohtaamisen kirkko i.a.b.)

Meidän kirkko -strategian tavoitteet eivät ole kaikin osin toteutuneet. Kirkkoon kuuluvien määrä väheni ja siinä erityisesti nuorten aikuisten osuus on näkynyt. Jumalanpalveluksissa käyvien määrä on laskenut erityisesti satunnaisten kävijöiden osalta. Kastettujen sekä kirkollisesti vihittyjen määrä laski noin 10 %. Perheneuvonnan ja sairaalasielunhoidon asiakasmäärä kasvoi. Diakonian vapaaehtoisten ja asiakkaiden määrä väheni, vaikka avun tarve ei ole vähentynyt. Lähetystyön tilaisuuksiin osallistujien määrä on ollut laskussa. Vain joka kymmenes tuli kohdatuksi laadukkaasti viisi kertaa vuodessa ja puolet tavoitettiin kerran. Kirkko on kouluttanut viestinviejiksi verkkotyöntekijöitä. Mediakeskustelujen aiheuttamissa kriiseissä kirkko ei ole onnistunut vaan niiden jälkeen on syntynyt eroaaltoja kirkosta. Meidän kirkko -hanke innosti seurakuntia tekemään omia strategioita. Sen pohjalta syntyi kolmivuotinen Pyhä-teema, vapaaehtoisto-

minnan kehittämishanke vuosille 2009-2012 sekä jumalanpalveluselämän kehittämishanke Tiellä – På väg vuosille 2011-2013. (Kohtaamisen kirkko i.a.b.). Nämä tulokset haastavat monin tavoin myös vapaaehtoistyötä.

Kohtaamisen kirkko -strategiassa tulevat haasteet keskittyvät sanomaan, kohtaamiseen, lähimmäisenrakkauteen ja jäsenyyteen. Kirkon sanoma pysyy ennallaan, joten sanomasta kerrotaan rohkeasti ja ymmärrettävästi, hengellinen elämä vastaa ihmisten tarpeisiin ja jumalanpalveluselämä on vieraanvaraista. Ihmisen kohtaaminen otetaan vakavasti, vuorovaikutukselle annetaan tilaa ja kuljetaan lähimmäisen rinnalla. viesti kulkee molempiin suuntiin. Avuntarvitsijat ja tarjoajat kohtaavat ja lähimmäisenrakkaus toteutuu ja ulottuu lähelle ja kauaksi. Kohtaamisen kirkko -strategian mukaan elämme ja toimimme niin että rakennamme myös tuleville sukupoville parempaa maailmaa. Seurakuntalaiset osallistuvat kaiken toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Siinä on vapaaehtoistoiminnan ydin. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.b.)

Jokainen on osallinen -asiakirja pohjautuu Kohtaamisen kirkko -strategiaan. Siinä on suuntaviitat vapaaehtoistoiminnan organisoimiselle ja johtamiselle seurakunnissa. Vapaaehtoistoiminta toteuttaa ja mahdollistaa omalta osaltaan koko kirkon vision toteuttamisen. Vapaaehtoistoiminnan vision mukaan sillä on merkittävä, arvotettu ja tunnustettu asema kirkon ja seurakuntien toiminnassa. Organisoitu vapaaehtoistoiminta, luottamushenkilö- sekä omatoiminen vapaaehtoistoiminta ovat yhtä arvokkaita kirkon työssä. Asiakirjaan on laadittu strategiset polut, joiden avulla seurakunnissa voidaan pohtia työntekijöiden, luottamushenkilöiden ja seurakuntalaisten kanssa sitä, miten tavoitteisiin päästään omassa seurakunnassa ja kirkon eri tasoilla asenne- ja toimintamuutoksineen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

Ensimmäinen strateginen polku on toiminta- ja hallintorakenteiden kehittäminen ja toimintakulttuurin uudistaminen, joka strategian mukaan edellyttää uusien luovien menetelmien miettimistä ja esteiden poistamista vapaaehtoisuuden tieltä. Ensin tulee selvittää vapaaehtoistoiminnan perustehtävä eli miksi ja mitä tehdään, ketkä tekevät, mitä ja miten sekä miten resursoidaan, myös taloudellisesti. Sen jälkeen laaditaan vapaaehtoistyönsuunnitelma, joka hyväksytään luottamuselimissä. Kaikissa prosessin vaiheissa sekä toiminnan aikana tulee käydä myös arvokeskustelua vapaaehtoistoiminnasta. Vapaaehtoistoiminnassa tarvitaan sekä ihmisten että asioiden johtamista. Tarvitaan myös

taitoa toiminnan suunnitteluun, järjestämiseen ja toteuttamiseen ja taitoa kuunnella ja antaa palautetta sekä kykyä yhteistyöhön, innostamiseen ja motivoimiseen. Vapaaehtoistoiminnan johtaminen voidaan järjestää monella tavoin. Työtä voivat ohjata esimerkiksi koulutetut koordinaattorit. Kunkin tulisi tietää oma vastuunsa, mitä johtaa ja kuka viime kädessä vastaa. Toisaalta strategiassa ilmaistaan selkeästi, että johtajat tulee kouluttaa uuteen ajattelutapaan, jossa seurakuntalainen on subjekti myös toiminnan suunnittelussa ja rakentamisessa. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

Vapaaehtoisten rekrytoinnissa tulee miettiä, mihin ja millaisiin tehtäviin tarvitaan tekijöitä ja mikä tehtävät sopivat kullekin. Strategian mukaan tasapuolisuus ja vapaaehtoisten toiveiden kuunteleminen on tärkeää. Vapaaehtoisuus tulee olla mahdollista kaikissa ikävaiheissa eikä seurakunnan jäsenyys ole este osallistumiselle. Luovuus ja myös epäonnistumisen mahdollisuus suodaan. Vapaaehtoistoiminnan onnistumiseksi pidetään tärkeänä kouluttaa sekä työntekijöitä että vapaaehtoisia. Työntekijöiden koulutuksessa pidetään tärkeänä muun muassa vapaaehtoistoiminnan sisältöön, organisointiin, verkostotyöhön, vuorovaikutustaitoihin, ohjaukseen ja viestintään liittyvä teemoja. Kirkon erityiskoulutuksessa on tehty vapaaehtoistyön johtamiseen ja organisointiin omat osiot. Vapaaehtoisten koulutus, työnohjauksellinen toiminta sekä palkitseminen tulee olla kannustavaa, innostaa ja tasapuolista. Vapaaehtoistoiminnan onnistuminen edellyttää strategian mukaan työntekijöiden, seurakuntalaisten ja kaikkien mukana olevien keskinäistä toimivaa viestintää. Viestiä välitetään suunnitelupalavereissa, keskinäisessä jakamisessa ja kirkon sanoman välittämisessä. Vapaaehtoinen on myös kirkon ja seurakunnan kasvoina tehtävässään. Viestintää tarvitaan myös vapaaehtoistoiminnan markkinomisessa, tehtävien välittämisessä ja vuorovaikutustilanteissa sekä kasvotusten, lehtien ja tiedotusvälineiden että internetin kautta. Strategian mukaan selkeä, sisäpiirin kielenkäytöstä vapaa viesti on ymmärrettävää ja se tavoittaa vastaanottoajan. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.)

4 TUTKIMUKSEN TAUSTA, TARKOITUS JA KESKEISET KÄSITTEET

4.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Vapaaehtoistoiminnan merkitys seurakunnan työssä on tunnustettu. Kirkon vapaaehtoistoimintaa kartoittavassa kehittämishankkeessa (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.e) 70 % työntekijöistä piti vapaaehtoistoimintaa erittäin tärkeänä oman työnsä kannalta. Myös omassa työssäni lähetys- ja aikuistyön sihteerinä vapaaehtoiset ovat tärkeimmät työtoverini. Ilman heitä moni toiminta- tai työmuoto jäisi toteutumatta.

Salpausselän seurakunnan vapaaehtoistyön työryhmässä on pohdittu vapaaehtoistyön tarpeita, haasteita, mahdollisuuksia ja kehittämistä. Talousarvion määrärahojen ja työresurssien niukkuus, joten vapaaehtoisten rekrytointia, koulutusta, perehdyttämistä ja virkistystoimintaa voitaisiin järjestää edullisemmin ja yhteistyössä monipuolisemmin. Eri työmuotojen työntekijät ja vapaaehtoiset voisivat myös tutustua toisiinsa ja voisivat saada ideoita toisiltaan.

Opinnäytetyön aihetta miettiessäni vapaaehtoistyö tutkimusaiheena tuli ensimmäisenä mieleeni. Keskustelin mahdollisista aiheista sekä vapaaehtoistyön ryhmässä että diakoniatyöntekijöiden kanssa. Kartoitin, mitä tutkimuksia oli aiemmin tehty. Johtava diakoniatyöntekijä oli omassa ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään tutkinut nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittämistä (Virolainen 2013), jossa hänen tavoitteenaan oli selvittää, millaista vapaaehtoistoimintaa nuoret haluaisivat toteuttaa ja millaisia tapoja löytää nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen Launeen ja Salpausselän seurakunnissa. Varhaiskasvatuksen ohjaaja (Kuikka 2011) teki sosionomi (AMK) ja diakonin opinnoissaan perehdyttämiskansion Lahden seurakuntayhtymän varhaiskasvatukseen, jossa selkiytettiin työnjakoa vapaaehtoisten perehdyttämisessä. Laatikainen ja Laine (2005) kartoittivat opinnäytetyössään omaishoidossa olevien vanhusasiakkaiden kokemuksia Oivaklubi-toiminnasta, joka on Salpausselän seurakunnan järjestämää virikkeellistä päivätoimintaa omaishoidossa oleville vanhusasiakkaille. Mietin ensin, voisiko opinnäytetyön tehdä selvittämällä Oiva-klubissa olevien vapaaehtoisten kokemuksia. Oma kiinnostukseni kohdistui myös työalani vapaaehtoiisiin ja sitä kautta heräsi ajatus selvittää, mitä kokemuksia ja ajatuksia vapaaehtoisilla on vapaaehtoistyöstä ja sen ke-

hittämisestä. Koska tiesin, että jotkut toimivat monissa tehtävissä ja useilla työaloilla, päädyin diakoniatyöntekijöiden kanssa keskusteltuani, että teen opinnäytetyön lähetys- ja/tai aikuistyössä sekä diakoniatyössä toimivien vapaaehtoisten kokemuksista. Tällä tavoin sain riittävän laajan näkökulman, mutta opinnäytetyötä ajatellen rajatun alueen.

4.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Salpausselän seurakunnan lähetys- ja aikuistyön sekä diakonian vapaaehtoisten kokemuksia vapaaehtoisuudesta Salpausselän seurakunnassa.

Tutkimuskysymykset

- 1) Millaisia kokemuksia vapaaehtoinen kokee toimiessaan seurakunnassa?
- 2) Miten vapaaehtoistyötä voidaan kehittää?

Opinnäytetyössä halusin selvittää, miten vapaaehtoiset kokevat tehtävänsä. Ajatuksena oli, että heillä on kokemuksia, jotka auttaisivat vapaaehtoistyön suunnittelussa ja organisoinnissa ja kehittämisessä. Pohdin, miten he kokevat tehtävänsä useilla työaloilla, joissa on erilaisia käytäntöjä, eri työntekijät sekä erilaista koulutusta, opastusta ja virkistystoimintaa. Toinen näkökulma, vapaaehtoisten motivoituminen tehtävissään, voisi selvitä vapaaehtoisten kokemusten kautta. Kolmas keskeinen näkökulma oli työn kehittämien, koska siihen työssä tulee pyrkiä. Vapaaehtoiset voivat antaa arvokasta palautetta siitä, mikä on toiminut tai ei ole toiminut ja kertoa, miten he kehittäisivät toimintaa. Vapaaehtoisten palautteen kautta voidaan kehittää tutkittavien työalojen sekä koko seurakunnan vapaaehtoistoimintaa.

4.3 Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Vapaaehtoistoiminta

Kirkossa vapaaehtoistoiminta määritellään kuten kansalaisjärjestöissäkin toiminnaksi, jota tehdään vapaaehtoisesti, vapaa-ajalla, palkatta ja omaehtoisesti. Se riittää tavallisen ihmisen taidot ja se perustuu tasavertaiseen vuorovaikutussuhteeseen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.) Kirkon vapaaehtoistoiminnan kehittämishankkeen loppuraportin mukaan ”kirkon vapaaehtoistoiminnassa seurakuntalaiset antavat lahjaksi aikaansa ja osaamistaan yhteiseksi hyväksi” (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.e). Jokainen on osallinen -strategiassa vapaaehtoistoimintaan on sisällytetty myös seuraavia osa-alueista:

Organisoidut vapaaehtoistehtävät, jotka liittyvät kirkkolaissa (4 § 1) määriteltyihin seurakunnan tehtäviin, esimerkiksi isostoiminta, kirkkoväärtit, lähetyksen toimintaryhmät, kuorolaiset, lähimmäispalvelu jne.

- Luottamushenkilötoiminta, jonka tehtävät liittyvät seurakuntien hallintoon.
- Seurakuntalaisten omaehtoinen toiminta, jossa seurakuntalaiset toteuttavat kristillisyyttään palvelemalla toisiaan omaehtoisesti ja itse organisoituen.

Vapaaehtoistoiminta ja vapaaehtoistyö ovat tässä työssä synonyymeja. Tekijäkäsittelenä käytän vapaaehtoinen.

Motivaatio

Motivaatio voidaan määritellä tilaksi, joka määrää, miten vireästi ihminen toimii ja mihin hänen mielenkiintonsa on suuntautunut. Motivaation kantasanana on motiivi, joka tarkoittaa syytä tehdä jotain. Motiivit ovat sisäisiä tai ulkoisia tekijöitä, tarpeita, haluja, yllykkeitä, palkkioita tai sanktioita, jotka virittävät ja ylläpitävät käyttäytymisen suuntaa ja innostavat tekemään jotakin. Motivaatio rakentuu näistä motiivien synnyttämistä tarpeista, jolloin ihmisen tahtotila kasvaa ja ihminen innostuu antamaan toiminnalle aktiivisuutensa. Motivaatio kuvastaa täten tahtotilaa onnistua ja tehdä jotain. (Ruohotie 1998, 36–37). Tehtävien ja erilaisten toimintojen tekeminen edellyttää motivaatiota. Yeungin (2005, 87) mukaan motivaatiossa on huomioitava tulevaisuuteen liittyvien tekijöiden ohella myös nykyisyys ja menneisyys. Motivaatio ja sitoutuminen limittyvät, jolloin ei voi ymmärtää motivaatiota ellei ota huomioon myös sitoutumisen käsitettä.

(Yeung 2005, 87.) Motivaation määritelmiä on useita, mutta niitä yhdistää ajatus, että motivaatio aktivoi toimimaan ja sitoutumaan.

Kehittäminen

Kehittäminen (substantiivi) sana tulee verbistä kehittää, joka sivistyssanakirjan (Suomisanakirja i.a.) mukaan tarkoittaa tehdä tai muuttaa jokin vähitellen joksikin tai muuttaa jotakin johonkin suuntaan. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä tarkoituksena on kehittää toimintaa kauttaaltaan. Ammatillisessa ohjauksessa kehitettävää on rekrytoinnissa, yhteydenpidossa ja ohjauksessa, perus- ja täydennyskoulutuksessa, tukitoimissa ja virkistystoiminnassa, toiminnan ohjauksessa sekä sopivan materiaalin hankkimisessa ja tuottamisessa. Toiminnan sisällöissä on mietittävä tehtävänkuvia, resursseja ja teknologian hyödyntämistä. Laadukkaassa vapaaehtoistoiminnassa ihmisten ja asioiden johtaminen ja hyvä organisointi sekä päätöksentekojärjestelmän arvioiminen ovat keskiössä. Vaikutuksia tarkastellaan vapaaehtoisen, taustaorganisaation ja yhteiskunnan näkökulmasta. Kirkon vapaaehtoistoiminnassa tarkastelunäkökulma on kirkon sanomasta ja tehtävästä lähtevä. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.)

5 SALPAUSSELÄN SEURAKUNTA

5.1 Salpausselän seurakunta toimintaympäristönä

Salpausselän seurakunta kuuluu Lahden seurakuntayhtymään, joka koostuu Keski-Lahden, Launeen, Joutjärven ja Salpausselän seurakunnista (Lahden seurakuntayhtymä i.a.f). Seurakuntien yhteinen väkiluku oli vuonna 2014 vajaa 72000 henkilöä, joista Salpausselän seurakuntaan kuului vuoden 2014 lopussa 12 163 (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.h). Vuoden 2016 alusta siihen liittyy myös Nastolan seurakunta. Salpausselän seurakunnasta tuli itsenäinen vuonna 1961 (Lahden seurakuntayhtymä i.a.f) Maantieteellisesti seurakunta sijaitsee nimensä mukaisesti Salpausselän harjun molemmin puolin.

Lahden seurakuntayhtymällä on vuosille 2011–2020 strategia, joka sisältää mission, vision ja arvot. Strategian mukaan Lahden seurakuntien perustehtävä on kutsua ihmisiä armollisen Jumalan yhteyteen, tuoda elämään kestävä perusta sekä rohkaista välittämään lähimmäisistä ja luomakunnasta. Salpausselän seurakunta toteuttaa omalta osaltaan strategiaa hengellistä elämää vahvistaen, seurakuntalaisten osallisuutta tukien, yhteistyötä ja johtamista kehittäen sekä luoden vuorovaikutusta ja verkostoja myös viestinnän avulla. (Lahden seurakuntayhtymä i.a.g)

Salpausselän seurakunnan toiminta on monipuolista. Kokoontumispaikkoina ovat Salpausselän kirkko sekä Jalkarannan ja Harjunalustan seurakuntakodit. Jumalanpalveluksia järjestetään perinteisistä päiväjumalanpalveluksista erityismessuihin ja ne ovat pääasiassa sunnuntaisin Salpausselän kirkolla ja Jalkarannan seurakuntakodilla. Lapsia ja lapsiperheitä kohdataan päivä-, perhe- ja avoimissa kerhoissa, pyhäkouluissa, kotikäyneillä sekä vauvakirkoissa ja perhemessuissa. Varhaisnuorille järjestetään harrastetoimintaa kerhoissa, partiassa ja leireillä. Nuorille ja nuorille aikuisille on omia iltoja, raamattupiirejä, leirejä ja retkiä. Seurakunnan yhteydessä toimii neljä kuoroa. Myös yhteislaulutilaisuuksia järjestetään. Aikuistyössä on raamattu-, keskustelu-, rukous- ja liikuntaryhmiä sekä tapahtumia. Lähetystyön ryhmissä tehdään erilaisia käsitöitä tai ne ovat keskusteluryhmiä, joissa vierailee lähetystyöntekijöitä tai käsitellään lähetysaiheita. Käsiyö-, päivätoiminta-, aikuistyön- ja liikuntaryhmissä saadaan virkistystä, kohdataan toisia ja voidaan toimia itselle mielekkäällä tavalla. Diakoniatyössä myös kohdataan ja tuetaan eri tavoin apua tarvitsevia. (Lahden seurakuntayhtymä i.a.f; Salpausselän seurakunta i.a.)

Lahden seurakuntayhtymän yhteinen kirkkoneuvosto nimeää vuosittain tulevalle vuodelle kahdesta kolmeen yhteistä tavoitetta,. Niiden pohjalta kukin seurakunta ja työmuoto suunnittelevat omansa. Vuodelle 2015 yhtenä tavoitteena oli: ”toimimme vapaaehtoisina seurakunnassa – teemme merkityksellisiä tekoja”. (Lahden seurakuntayhtymä i.a.g.)

5.2 Vapaaehtoistoiminta lähetys-, aikuis- ja diakoniatyössä

Lähetys- ja aikuistyö toimivat Salpausselän seurakunnassa saman johtokunnan alaisuudessa. Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen on ollut eri teemojen kautta monena vuotena myös toimintasuunnitelmassa. Sekä lähetys- että aikuistyön vuoden 2015 toimintasuunnitelmissa on sitouduttu seurakuntayhtymän yhteiseen vapaaehtoistoiminnan kehittämistavoitteeseen, Tavoitteeksi tälle vuodelle asetettiin vapaaehtoisten rekrytointi eri keinoin sekä uusien ja jo toiminnassa olevien kouluttaminen ja virkistystoiminnanjärjestäminen yhdessä toisten työmuotojen kanssa. (Lahden seurakuntayhtymä i.a.c; i.a.e.)

Lähetys- ja aikuistyössä vapaaehtoisten merkitys on olennainen. Aikuistyön yhteydessä toimi toimii 20 erilaista ryhmää (raamattu-, keskustelu- sekä muut ryhmät), joita kaikkia vetää vapaaehtoinen tai vapaaehtoispari. (Lahden seurakuntayhtymä i.a.) Kirkkoväärtitoimintaa vetävä vapaaehtoinen on koonnut vapaaehtoisten joukon, joista muutamat joka sunnuntai toivottavat seurakuntalaiset tervetulleeksi messuun, lukevat päivän tekstit, sytyttävät muistokynttilät ja auttavat kolehdin keräämisessä. Vapaaehtoisten merkitys on keskeinen myös Alfa-kurssien ryhmän vetäjinä ja tarjoiluissa, kuukausittain järjestettävien Toivonsilta-iltojen juonto-, rukous- ja käytännön järjestelytehtävissä ja leirikodilla pidettävien kesäiltojen tarjoilutehtävissä. He auttavat erilaisissa tapahtumissa ja keväisin siistivät talkoilla kirkon ja seurakuntakodin piha-alueita.

Varsinaisia lähetystyön ryhmiä on seitsemän ja niiden lisäksi on muutama tukiryhmä. Lähetystyön ja aikuistyön vapaaehtoisilla on päävastuu kirkkokahvien järjestämisestä sunnuntaisin, mutta myös muut työmuodot hoitavat niitä omien työmuotojen järjestämisessä kirkkopyhissä. Lähetystyön vapaaehtoiset järjestävät myyjäisiä ja auttavat erilaisissa lähetystön tapahtumissa. Lähetyspiirit tekevät tuotteita myyjäisiin sekä Lahden seurakuntien yhteiseen Missiokauppaan. Salpausselän seurakunnan vapaaehtoisia toimii myös Missiokaupan vapaaehtoisina myyjinä. Missiokauppaa järjestää koulusta ja virkistystoimintaa myyjille ja osaan koulutuksista ja virkistystoimintaan voivat osallistua myös Lahden seurakuntien käsityöpiiriläiset.

Vapaaehtoistoiminta nimettiin myös Salpausselän seurakunnan diakoniatyössä yhdeksi tavoitteeksi vuoden 2015 toiminta- ja taloussuunnitelmaan. Vapaaehtoistoiminta sisältää neljä alatavoitetta: ”tarjoamme ihmisille erilaisia mahdollisuuksia toimia vapaaehtois-

työssä, tiedotamme ja tehostamme mainontaa vapaaehtoistyön mahdollisuuksista eri viestintäkanavien kautta, kehitämme seurakunnan vapaaehtoistyön ohjausryhmän toimintaa ja rekrytoimme vapaaehtoistoiminnan ohjausryhmän kanssa uusia vapaaehtoisia”. (Lahden seurakuntayhtymä i.d)

Salpausselän seurakunnassa on iso joukko vapaaehtoisia Yhteisvastuukerätystä toteuttamassa. Oiva-klubi -ryhmässä vapaaehtoiset huolehtivat muistisairaista ja heidän hoidostaan, hyvinvoinnistaan, ruokailustaan ja virkistyksestään. Diakonian käsityöpiirissä vapaaehtoiset tekevät käsitöitä, joita myydään diakonityön järjestämissä myyjäisissä. Joku käy palvelukodissa vanhuksen ystävänä. Vapaaehtoiset hoitavat myös diakonian kirkkokahvituksia. Vapaaehtoisissa on alueen Martoista ja aktiivisia seurakuntalaisia tai vain diakonityöhön vapaaehtoistehtäviin aikaansa antavia. (Sinikka Virolainen, henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2015.)

Lahden seurakuntayhtymällä on vapaaehtoistyön keskus, Marian kammari, joka tuottaa diakoniatyön vapaaehtoispalveluita kaikkien Lahden seurakuntayhtymän seurakunnille, myös Salpausselälle. Keskitetyn toiminnan kautta yksinäiset, vanhukset ja vammautuneet saavat hoivaa ja huolenpitoa kotona asumisen tueksi. Yksinäisille, vähävaraisille ja syrjäytyneille tarjotaan yhteyttä toisiin myös Marian Kammarin ryhmätoiminnan kautta. Marian Kammarissa toimii 270 vapaaehtoista, jotka saavat koulutuksen, konsultaatiota ja työnohjausta sekä virkistäytymismahdollisuuksia. Uusille vapaaehtoisille järjestetään kaksi kertaa vuodessa koulutus, joka kestää 24-tuntia. (Lahden seurakuntayhtymä i.a.)

Marian Kammarissa toimii Ystävätoiminta, jonka kautta vapaaehtoiset käyvät sopimuksen mukaan viikoittain tai kahden viikon välein yksinäisen, usein yksin elävän vanhuksen luona. Avustajatoiminnassa toimii Marian Leijonat - miesavustajat, jotka tekevät pieniä kodin töitä. Kerta-avustajat lähtevät avuksi kauppamatkalle tai asioinnille. Kulttuurikummit toimivat apuna kulttuuritilaisuuksissa. Liikuntakummi lähtee avuksi ja kaveriksi ulkoilemaan. Marian Kammarissa on kahvila, jota vapaaehtoiset hoitavat. Palkattu osa-aikainen emäntä kouluttaa vapaaehtoiset tehtäviinsä, tilaa tarvikkeet ja leipoo tarjottavia tuotteita. Kauppakeskus Triossa toimii Marian Olohuone, jossa vapaaehtoiset yhdessä seurakuntayhtymän työntekijöiden kanssa ovat läsnä ja keskustelevat sinne tulevien ihmisten kanssa. Marian Kamarissa toimii myös avoimia ja suljettuja ryhmiä.

Avoimia ryhmiä ovat esimerkiksi yhteislaulutilaisuudet ja käsityökerhot. (Lahden seurakuntayhtymä i.a.)

6 TUTKIMUSMENETLMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO

6.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on luonteeltaan kvalitatiivinen haastattelututkimus, joka sopii menetelmänä hyvin tutkittavaan aiheeseen. Haastattelussa ollaan kasvotusten kielellisessä vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, mikä mahdollistaa joustavuuden aineiston keräämisessä. Haastattelun etuja on, että haastateltava saa mahdollisuuden tuoda vapaasti esille itseään koskevia asioita, tutkija voi nähdä haastateltavan ilmeet ja eleet, ja haastateltava voi kertoa aiheesta enemmän kuin mitä tutkija pystyy ennakoimaan. Esitellyille mielipiteille voidaan pyytää myös perusteluja. Arkojen tai vaikeiden asioiden kohdalla etu voi olla myös haitta, koska anonyymius suhteessa tutkijaan ei toteudu. Haastattelun etuna on myös se, että vastaajiksi suunnitellut henkilöt yleensä suostuvat tutkimukseen ja aineistoa voi tarvittaessa täydentää myöhemmin. Haastattelun toteutus vaatii huolellista suunnittelua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204–206.)

Tässä tutkimuksessa päädyin käyttämään puolistrukturoiduksi haastatteluksi kutsuttua teemahaastattelua, joka on lomake- ja avoimen haastattelumuodon välimuoto. Haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. (Hirsjärvi ym. 2009, 266). Teemahaastattelu sopi tähän tutkimukseen, koska haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan ja ne teemat ovat kaikille samat. Kohdennetuksessa haastattelussa, jollainen teemahaastattelu on, tiedetään, että haastateltavat ovat kokeneet tietynlaisen tilanteen. Teemahaastattelun avulla pyritään keräämään sellainen aineisto, jonka pohjalta tutkittavaa ilmiötä koskevia päätelmiä voidaan tehdä. Tutkittavaan aiheeseen teoriaan ja tutkimustietoon perehdytään huolellisesti. Tämän jälkeen laaditaan tutkimusongelmat eli mihin halutaan saada tutkimuksella vastauksia. Tämän tilaneanalyysin pohjalta hän päätyy tiettyihin oletuksiin ja kehittää haastattelurungon. Haastattelu suuntautuu tutkittavien henkilöiden kokemuksiin tilanteista, joita tutkija on

ennakolta pohtinut ja analysoinut. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47, 65–67.) Koska haastateltavat ovat työalani vapaaehtoisia, tiesin heidän vapaaehtoistehtävistään ja tehtävien haasteista ennakkoon. Pehdyin myös aiheesta tehtyihin aiempiin tutkimuksiin. Aiheeseen perehtymisen ja reflektoinnin kautta hahmottuivat tutkimuskysymykset.

Valitsin teemahaastattelun kyselylomakkeen sijaan, koska se sopi aiheeseeni parhaiten. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 36) mukaan teemahaastattelussa tutkijalla on suuremmat mahdollisuudet motivoida haastateltavia, säädellä tarvittaessa aiheiden käsittelyä ja se on menetelmänä joustavampi. Teemahaastattelua käyttäen kieltäytymisprosentti on pienempi, saadaan kuvaavampia esimerkkejä ja se sallii täsmennykset, lisäkysymykset ja tarkennukset. Haastattelussa on mahdollisuus myös nähdä haastateltavan ilmeet ja eleet ja haastateltava voi kertoa laajemmin kun tutkija osaa olettaa (Hirsjärvi ym., 2009, 2015). Teemahaastattelun haittapuolina voi tulla epärelevanttia tietoa, anonyymius ei toteudu kuten nimettömissä lomakkeissa ja se vie myös huomattavasti enemmän aikaa tutkijalta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 36).

Arja Kuulan (2011, 119) mukaan tutkittaville henkilöille tulee antaa kirjallisesti tieto tutkimuksesta ja mihin sitä käytetään. Työni vuoksi tunsin ennakkoon kaikki haastateltavat. Kun otin puhelimella yhteyttä haastateltaviin, kerroin heille tutkimuksesta ja kysyin heidän suostumuksensa. Haastattelutilanteessa minulla oli mukana kirkkoherralta saatu lupa kerätä aineistoa Salpausselän seurakunnan vapaaehtoisilta. Näytin sen, tarkistin vielä haastateltavien suostumuksen ja kerroin sen pohjalta, millaiseen tutkimukseen he osallistuvat, että tietoja käytetään Salpausselän seurakunnan lähetys-, aikuis- ja diakoniatyön vapaaehtoisten kokemuksia kartoittavaan opinnäytetyöhön ja että aineisto käsitellään siten, että heidän anonyymius toteutuu. Tutkimuksen teon jälkeen haastateltavaaineisto hävitetään. Kerroin myös, että he halutessaan saavat tutkimuksen luettavakseen, kun se on valmis.

6.2 Haastateltavien valinta

Haastateltavien valinta on tutkijalle vaikeaa. Miten valitsen haastateltavat, kuinka monta haastattelua ja onko aineisto edustava? Hirsjärvi ja Hurme (2000, 58) suosittelee haas-

tattelemaan niin monta kuin on välttämätöntä tarvitsemansa tiedon saamiseksi. Laadullisessa tutkimuksessa haastateltavien määrä pyrkii olemaan joko liian suuri tai pieni. Liian pienestä aineistosta ei voi tehdä tilastollisia yleistyksiä tai testata ryhmien välisiä eroja. Liian suuresta joukosta jää syvälinen tulkinta puuttumaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58–59.) Toisaalta laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisten tutkimusten tavoin yleistykseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Laadullisessa tutkimuksessa otoksen sijasta käytetään usein nimitystä *harkinnanvarainen näyte*, koska tutkimuksessa pyritään ymmärtämään jotakin tapahtumaa yleistystä syvälinemmmin, saamaan tietoa paikallisesta ilmiöstä tai etsimään uutta teoreettista näkökulmaa asioihin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58-59)

Aineiston riittävyttä voidaan lähestyä myös *saturaatio* -käsitteen kautta, joka on suomennettu sanalla kylläntyminen. Se tarkoittaa, että tutkija ei ole etukäteen päättänyt tutkimusjoukon suuruutta vaan jatkaa niin kauan kuin haastateltavat antavat uutta tietoa tutkimusongelmaan. Tähän näkökulmaan liittyy ongelmia, sillä kaikki tapaukset ovat ainutlaatuisia. Esimerkiksi eri ryhmät eivät ole samanlaisia (vrt. rippikouluryhmät tai koululuokat) tai tilanne, jossa tutkijalla voi olla vaikeaa varmistaa, ettei kohteesta varmasti saa enää uutta tietoa. (Hirsjärvi ym. 2009, 182)

Tutkimukseen valittavat haastateltavat voidaan valita joko satunnaisesti tai ei-satunnaisesti. Yleensä satunnaisotantaa pidetään parempana, sillä se lisää tutkimuksen luotettavuutta, kun tutkija tai tutkittavat eivät ole voineet vaikuttaa valintaan. Joissakin tilanteissa saattaa olla viisasta tutkia koko joukko, jolloin kyseessä on kokonaistutkimus. Ei-satunnaisessa tutkimuksessa koehenkilöt voidaan valita tutkijan mielenkiinnon mukaan esimerkiksi koehenkilöiden helpon saatavuuden tai harkinnan mukaan tutkimuksen kannalta oleellisia henkilöitä. Tässä tutkimuksessa on käytetty satunnaisotantaa, jossa tunnetusta perusjoukosta valitaan täysin sattumanvaraisesti sopiva määrä tutkittavia yksiköitä mukaan. Perusjoukon jäsenille annetaan oma numero ja niiden joukosta valitaan numerot joltain satunnaista menetelmää käyttäen. (Metsämuuronen 2006, 45).

Koska tutkimuksessani on tarkoitus selvittää lähetys- ja/tai aikuistyössä sekä diakoniatyössä toimivien vapaaehtoisten kokemuksia vapaaehtoistyöstä, kävin tutkimussuunnitelman teon jälkeen läpi listan vapaaehtoistyöntekijöistä, jotka toimivat lähetys- ja aikuistyössä. Sen jälkeen tarkistin heidät, jotka tiesin toimivan myös diakonian vapaaeh-

toistehtävissä. Samaan aikaan pyysin diakoniatyöntekijöitä tarkistamaan heidän vapaaehtoistyöntekijänsä. Tammikuussa 2015 kävimme diakoniatyöntekijän kanssa yhdessä nimelistamme läpi, jolloin varmistimme, että kaikki otosjoukkoon kuuluvat sekä lähetyks- ja aikuis- että diakoniatyössä toimivat vapaaehtoiset ovat listalla. Joko lähetyks- ja diakoniatyön tai lähetyks- ja diakoniatyön vapaaehtoistehtävissä tai kaikissa kolmessa toimivia löytyi yhteensä 12. Tämän jälkeen numeroin listassa olleet mahdolliset haastateltavat. Otos tai näyte valittiin perusjoukosta (12). Pyysin arvontatehtävään muualla asuvaa tuntemaani psykoterapeuttia. Lähetin hänelle numerot 1-12 tekstiviestillä. Hän arpoi kuusi numeroa ja ilmoitti ne minulle arpomisjärjestyksessä tekstiviestillä ja varmistin vielä oikeat numerot puhelimitse. Arvonta tapahtui 25.3.2015.

6.3 Tutkimusaineiston kokoaminen ja haastattelut

Ennen teemahaastattelulomakkeen laatimista olin tehnyt tutkimussuunnitelman marraskuussa 2014. Teemahaastattelurungon laadinnan aloitin helmikuussa 2015. Luin ja tutkin muita vapaaehtoistoiminnasta tehtyjä tutkimuksia, joissa oli käytetty ja teemahaastattelua aineistonhankintamenetelmänä. Niiden sekä tutkimuskysymysten ja tavoitteiden pohjalta hahmottelin teemoja ja niihin apukysymyksiä. Teema-alueiksi muodostuivat vapaaehtoisten kokemukset eli kokemuksellisuus, motivaatio ja kehittäminen. Kunkin teeman alle laadin apukysymyksiä. Teemahaastattelurunko (Liite 1.) lähti ohjaavalle opettajalle tarkastukseen ja korjausten jälkeen se oli käytettävissä maaliskuun lopussa 2015. Ennen varsinaisten haastattelujen aloittamista tein koehaastattelun yhdellä ihmisellä varmistaakseni, että teemat ja tarkentavat kysymykset ovat ymmärrettäviä.

Haastatteluja tein neljä, vaikka olin etukäteen varautunut haastattelemaan kuutta ja tarvittaessa enemmänkin. Neljän haastattelun jälkeen tuli kokemus, että uutta näkökulmaa ei enää juuri tullut. On tietysti mahdollista, että jos olisi haastatellut kaikki kaksitoista, jokin uusi kokemus tai kehittämisidea olisi tullut. Siinä tapauksessa teemahaastattelun kaltainen tutkimusmenetelmä ei olisi ollut soveltuva, koska haastattelumateriaalia olisi tullut kenties satoja ja aineistonkäsittely opinnäytetyön aikataulussa olisi ollut kestävämpää. Toisaalta kysymyslomakkeella vastaukset olisivat voineet jäädä pinnallisemmaksi eikä tarkentaviin kysymyksiin olisi ollut mahdollisuutta. Haastattelut tapahtuivat tutki-

mukseen osallistuneiden olohuoneessa tai keittiössä. Haastattelut sovin haastateltaville sopiviin aikoihin. Huoneessa ei ollut muita paikalla. Nauhoitin haastattelut digitaalisella sanelukoneella, mihin kysyin haastateltavilta luvan sekä kerroin, että tutkimuksen valmistumisen jälkeen aineisto hävitetään. Varasin kutakin haastattelua varten aikaa kaksi tuntia. Lyhyin haastattelu kesti 53 minuuttia ja pisin tunnin pitempään. Haasteltavissa oli sekä miehiä että naisia.

Haastatteluissa kunkin osa-alueen - kokemuksellisuus, motivaatio, kehittäminen - alkaessa annoin haastateltavalle pöydälle nähtäväksi teema-alueen. Haastattelun kysymykset olivat suuntaa antavia ja annoin haastateltavien kertoa vapaasti aiheesta. Mikäli asiasta ei mielestäni tullut riittävästi tietoa vapaan kerronnan kautta, tarkensin asioita teema-haastattelulomakkeen lisäkysymyksillä sekä tilanteen mukaan aiheeseen sopivilla vapailla kysymyksillä. Myös haastateltavat tekivät tarkentavia kysymyksiä. Pyrin luomaan haastattelutilanteeseen rennon ja kiireettömän ilmapiirin. Tein haastattelut kahden viikon aikana ennen ja jälkeen pääsiäisen.

6.4 Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimusaineistoa analysoidessa voidaan käyttää useita analyysitapoja. Analyysitavat voidaan jäsentää kahdella tavalla: selittämiseen pyrkivässä tavassa käytetään tilastollista analyysia ja päätelmien tekoa kun taas ymmärtämiseen pyrkivässä käytetään laadullista analyysia ja päätelmien tekoa. Tärkeää on, että valitaan sellainen analyysitapa, joka parhaiten tuo vastauksen tutkimustehtävään. (Hirsjärvi ym. 2009, 224). Analyysissä voidaan käyttää esimerkiksi teemoitteluun perustuvaa ja tulkinnallisen lukutavan vaativaa taulukointia. (Eskola & Suoranta 2005, 160). Vaikka laadullista aineistoa on mahdollista käsitellä tilastollisia tekniikoita hyödyntäen, tavallisimmat laadullisen aineiston analyysitavat ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely tai sisällönanalyysi, diskurssi-analyysi ja keskusteluanalyysi (Hirsjärvi ym 2009, 224).

Laadullisessa tutkimuksessa perusanalyysimenetelmänä voidaan käyttää sisällönanalyysia. Se ei ole vain yksittäinen metodi vaan kokonaisuus, johon useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät voidaan liittää. Sisällönanalyysimenetelmällä voidaan

aineistoa analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Tutkittavasta ilmiöstä pyritään muodostamaan tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. Aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 105.)

Tässä tutkimuksessa käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Se sopii tähän tutkimukseen, koska pyrin luomaan tutkimusaineistosta teoreettisen kokonaisuuden. Analyysiyksiköt (sanat, toimintaa kuvaavat lauseet) valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun pohjalta eivätkä ne ole etukäteen sovittuja tai harkittuja. Tällöin aikaisemmillä tiedoilla tai teorioilla ei pitäisi olla merkitystä analyysin lopputuloksen kanssa. Toisaalta jo käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma, menetelmät ja havainnot ovat tutkijan asettamia ja vaikuttavat siten lopputulokseen. En voi sanoa, tapahtuuko analyysi varmasti aineiston antamalla ehdoilla ja etteivät esimerkiksi omat ennakkoluuloni tai käsitykseni vaikuta asiaan, koska olen pitkään työskennellyt vapaaehtoisten kanssa. Myös aiemmat tutkimukset ja sieltä saatu tieto voivat vaikuttaa ennakkoajatuksiin. Tämä myönnetään aineistolähtöisessä analyysissä ja sen vuoksi tutkijan tulee ilmaista omat käsityksensä ilmiöstä ennakkoon sekä analyysin aikana. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 96.) Tutkija myös vertaa tutkimustuloksiaan toisten tutkijoiden tuloksiin. Eskolan ja Suorannan (2005, 81) mukaan hyvä tutkimus lähtee teoriasta ja palaa aina siihen takaisin. Vaihtoehtoina olisivat olleet myös teoriaohjaava analyysi, jossa teoria toimii apuna analyysin etenemisessä ja analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus. Se olisi kuitenkin rajannut selkeästi tutkimustani tiettyyn kaavaan. Teorialähtöisessä analyysissä tulokset olisivat olleet todennäköisesti ennakoitavissa, koska analyysissä on tietty teoria tai malli, joka kuvataan tutkimuksessa ja tutkittava ilmiö määritellään jo ennestään tunnetun mallin mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 96–97.)

Analyysia tehdessäni liityin yhdysvaltalaiseen perinteeseen aineiston käsittelyssä. Tuomen ja Sarajärven (2009, 101) mukaan siinä lähdetään liikkeelle alkuperäisilmaisujen pelkistämisestä. Aineistosta tunnistetaan asiat, joista ollaan kiinnostuneita tutkimuksessa ja niitä ilmaisevat lauseet pelkistetään yksittäisiksi ilmaisuiksi, jotka ryhmitellään yhtäläisten ilmaisujen joukoksi. Tämän jälkeen samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaan luokkaan ja annetaan luokalle sisältöä kuvaava nimi. Tämä on tutkimuksen kriittinen vaihe, koska joudutaan päättämään, millä perusteella ilmaisut joko kuuluvat tai eivät kuulu samaan luokkaan. Sen jälkeen jatketaan muodostamalla alaluokista ylä-

luokkia, yläluokista pääluokkia ja niille kuvaavat nimet. Parhaimmillaan tuloksista saattaa syntyä yksi yhdistävä luokkaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101.)

Tuomen ja Sarajärven (2009, 108) mukaan Miles ja Huberman kuvaavat aineiston analyysia kolmivaiheiseksi prosessiksi, jossa ensin aineisto redusoidaan eli pelkistetään, sen jälkeen klusteroidaan eli ryhmitellään ja lopuksi abstrahoidaan eli luodaan teoreettiset käsitteet. Aineiston käsittely aloitin nauhoitettujen haastattelujen kuuntelemisella ja litteroimisella. Litteroinnin aloitin heti haastattelujen jälkeen. Se keskeytyi työn ja muiden opiskelutehtävien vuoksi neljäksi viikoksi huhti-toukokuussa sekä vielä viikoksi kesäkuun alussa. Litterointi tuli valmiiksi ennen juhannusta. Kirjoitin kaikki haastattelut puhtaaksi sanasta sanaan. Merkitsin myös huokaukset ja naurahdukset. Kaikkiaan puhtaaksi kirjoitettua tekstiä tuli yhteensä 45 sivua. Litteroinnin jälkeen luin kirjoittamani tekstin muutaman kerran palauttaakseni mieliin haastatteluaineiston ja saadakseni siitä kokonaiskuvan. Sen jälkeen alleviivasin pelkistettyjä ilmaisuja.

Palasin tutkimukseeni uudelleen elokuussa, jolloin aloin kirjoittaa haastateltavien ilmaisuja tekemääni taulukkoon. Koska ilmaisuja oli paljon, listasin pelkistetyt ilmaisut ja leikkasin ne lapuiksi. Tämä tapahtui vasta lokakuun alussa. Etsin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia pelkistetyistä ilmaisuista, kokosin ne työhuoneeni lattialle, aloin ryhmitellä niitä ja muodostaa niistä alaluokkia. Tämän jälkeen siirsin pelkistetyt ilmaisut yhdeksi luetteloksi taulukkona tietokoneelle yhdistämällä pelkistetyt ilmaisut ja muodostamalla alaluokat. Samalla vertasin vielä niitä alkuperäiseen aineistoon. Yhdistelin alaluokkia yläluokiksi ja niistä pääluokiksi niin kauan kuin se oli mahdollista. Yhdistämistä tapahtui vielä analyysin kirjoittamisvaiheessa.

7 TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää lähetys- ja /tai aikuis- sekä diakoniatyössä toimivien kokemuksia vapaaehtoistyöstä ja heidän kehittämisehdotuksiaan. Aineistoläh-

töisen sisällönanalyysin tuloksena syntyi kuusi pääluokkaa, jotka kuvaavat vapaaehtoisten kokemuksia ja kehittämisehdotuksia. Kutakin pääluokkaa havainnollistaa kuvio.

7.1 Vapaaehtoistehtäviin hakeutuminen ja valmistautuminen

Tutkimukseen osallistuneet olivat kaikki eläkeikäisiä. Heistä kaksi oli tullut mukaan vapaaehtoistoimintaan jo työikäisinä ja kaksi eläkkeelle jäätyään. Tiedon vapaaehtoistehtävistä heistä ensimmäinen oli saanut lehdestä, toisen kutsui ystävä, kolmannen kutsui työntekijä ja neljäs sai tiedon työnsä kautta. Vapaaehtoisina he olivat toimineet alle 10–30-vuotta. Haastateltujen vapaaehtoistehtävät olivat monenlaisia: käsityöpiirissä käsitöitä, kirkkokahvituksia, kotona käsitöitä lähetykselle tai diakonialle, myyjäisten erilaisten järjestelytehtävät, kirkkoväärtinä toimiminen, yhteisvastuukeräys ihmisten kodeissa tai kaupoissa, luottamushenkilötoiminta, kuoroharrastus, vanhuksen auttaja, leipominen ja ystävä vanhukselle. Osalla vapaaehtoisista oli myös muiden kuin seurakunnan järjestämiä vapaaehtoistehtäviä.

Vapaaehtoiset valmistautuivat tehtäviin eri tavoin. Yhteisvastuukeräykseen ei tarvinnut enää valmistautua, koska se koettiin tutuna tehtävänä. Käsityökerhoihin valmistauduttiin tarkistamalla materiaalitalanne kotona tai kerhopaikalla, etsimällä kotoa tai kirjaston lehdistä tai kirjoista malleja ja uutta tietoa, opettelemalla kotona uusia malleja, hankkimalla materiaalia tai tulemalla toimintaan yhdessä kaverin kanssa, joka ei sinne muuten pääsisi. Yksi kertoi, että on tärkeää varata riittävästi aikaa vapaaehtoistehtävään, jolloin ei tule kiireen tuntua, vaikka tapahtuisi jotakin ennalta suunnittelematonta. Auttamistehtävissä koettiin tärkeänä, myös omasta ravitsemuksesta huolehditaan ja on sopivat vaatteen ulkoillessa. Aktiivisin käytti lähetys- ja/tai aikuis- ja diakoniatyön vapaaehtoistehtäviin aikaa jopa 20-tuntia viikossa. Muilla aika vaihteli 3–6 tunnin välillä.

Kansalaisareenan, HelsinkiMission ja kirkkohallituksen keväällä 2015 teettämästä tutkimuksesta ilmenee, että suomalaiset käyttävät vapaaehtoistoimintaan aikaa keskimäärin 18 tuntia ja eläkeikäiset 23 tuntia kuukaudessa. Evankelis-luterilaisen kirkon vapaaehtoistoimintaan käytettiin aikaa noin kahdeksan tuntia kuukaudessa. (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.g). Vaikka luotettavaa vertailua ei voi tehdä otoksen pienuuden vuoksi, haastateltavieni vapaaehtoistehtäviin käyttämä yhteenlaskettu aika oli selvästi

suurempi kuin kirkon vapaaehtoistyöhön keskimäärin käyttävien aika edellä mainitussa tutkimuksessa. Osalla haastatelluista oli myös muita vapaaehtoistehtäviä.

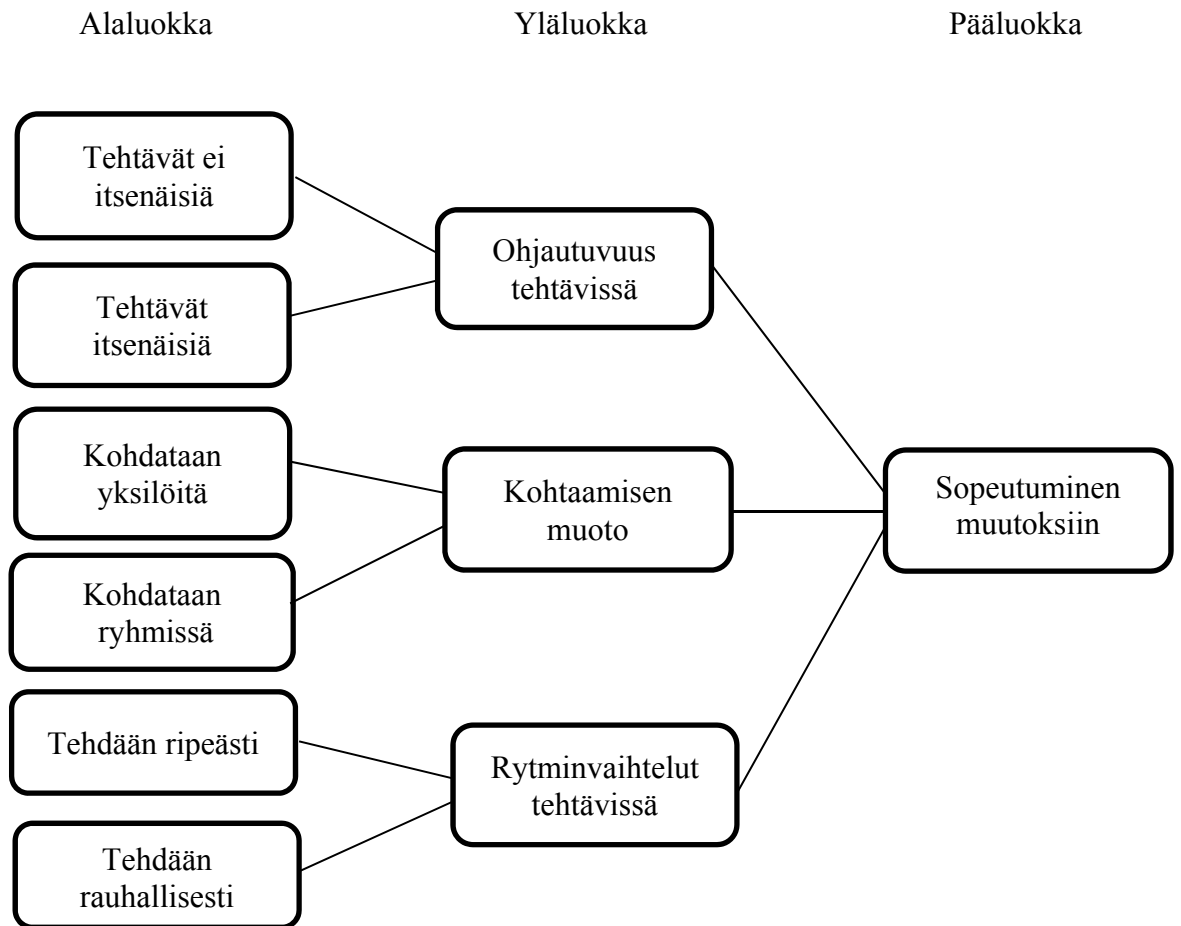
7.2 Sopeutuminen muutoksiin

Vapaaehtoiset kokivat, että heillä on sekä ohjattuja tehtäviä että niitä, joissa he saavat toimia itsenäisesti ja itseohjautuvasti. Itsenäisinä tehtävinä koettiin käsitöiden tekeminen kotona, ystävätoiminnan tehtävät, yhteisvastuukeräys kodeissa ja kirkkokahvitukset. Ohjattuja tehtäviä olivat ryhmissä toimiminen, jumalanpalveluksissa avustaminen, tapahtumien valmistelut, luottamushenkilötoiminta ja kuoro. Vastuunkantaminen ryhmästä koettiin samaan aikaan sekä itsenäisenä että ohjattuna tehtävänä. Työntekijä tai työalasta vastaava on säännöllisesti tai osittain mukana vastaamissaan ryhmissä. Tietty itsenäisyys koettiin hyvänä, mutta samalla muistutettiin, että työntekijällä on päätösvastuu. Ihmisiä kohdattiin vapaaehtoistehtävissä sekä kahden kesken että ryhmissä. Niissä koettiin onnistumisen iloa ja työn mielekkyys. Ystävätoiminnassa kohdattiin rauhallisesti, asiakkaan tarpeiden mukaan ja yhteen asiaan keskittyen. Kirkkokahvien rytmi koettiin välillä tiiviinä. Tehtävien tulee sujua ripeästi ja niiden lomassa jutellaan ihmisten kanssa. Tehtävien luonne vaati sopeutumista muutoksiin, mutta se toi myös sopivasti haastetta.

...eihän mun sillai ihan itsenäisesti oo tarvinnu mitään... paitsi kotona tehtävät käsityöt...ja voi, itse voi ohjata...

...onhan siinä ero, jos menee keittiöön tarjoilemaan kahvia ja kattamaan kuppeja tai sitten tekee jotain käsityötä (mainitsee nimen)...

..kahvitukseen meinasi tulla kaaos, kun sinne tuli väkeä tupa täyteen.

KUVIO 1. Sopeutuminen muutoksiin

Yeungin (2005c, 116-117) timanttimallassa tuli myös esiin, että toiset pitivät vapaaehtoistoiminnassa siitä, että siinä on säännöllisyyttä ja säännönmukaisuutta ja toisaalta vapautta tehdä asioita omalla tavalla. Vapaaehtoisilla on erilaiset odotukset ja voimavarat toimia tehtävissä. Tämä tulisi ottaa huomioon jo rekrytoinnissa, jotta vapaaehtoinen voi toimia hänelle sopivassa tehtävässä. Vapaaehtoisen tulee saada kokea, että hänen ei tarvitse kantaa tehtävässään sellaista vastuuta, joka kuuluu työntekijälle.

Vapaaehtoistyön kehittämishankkeessa (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.e) selvitettiin vapaaehtoistoiminnan haasteellisuutta. Neljä viidestä vastaajasta koki vapaaehtoistoiminnan tarjoavan itselleen sopivasti haastetta, mutta kaksi viidestä koki, että voisi tehdä myös haasteellisempia tehtäviä. Niille, joilla on enemmän aikaa käytettävänä vapaaehtoistyöhön, haasteellisuutta tehtäviin voi saada toimimalla erilaisia taitoja vaativissa tehtävissä. Haasteellisuuden lisäksi voi saada myös tarpeellista vaihtelua tehtäviin.

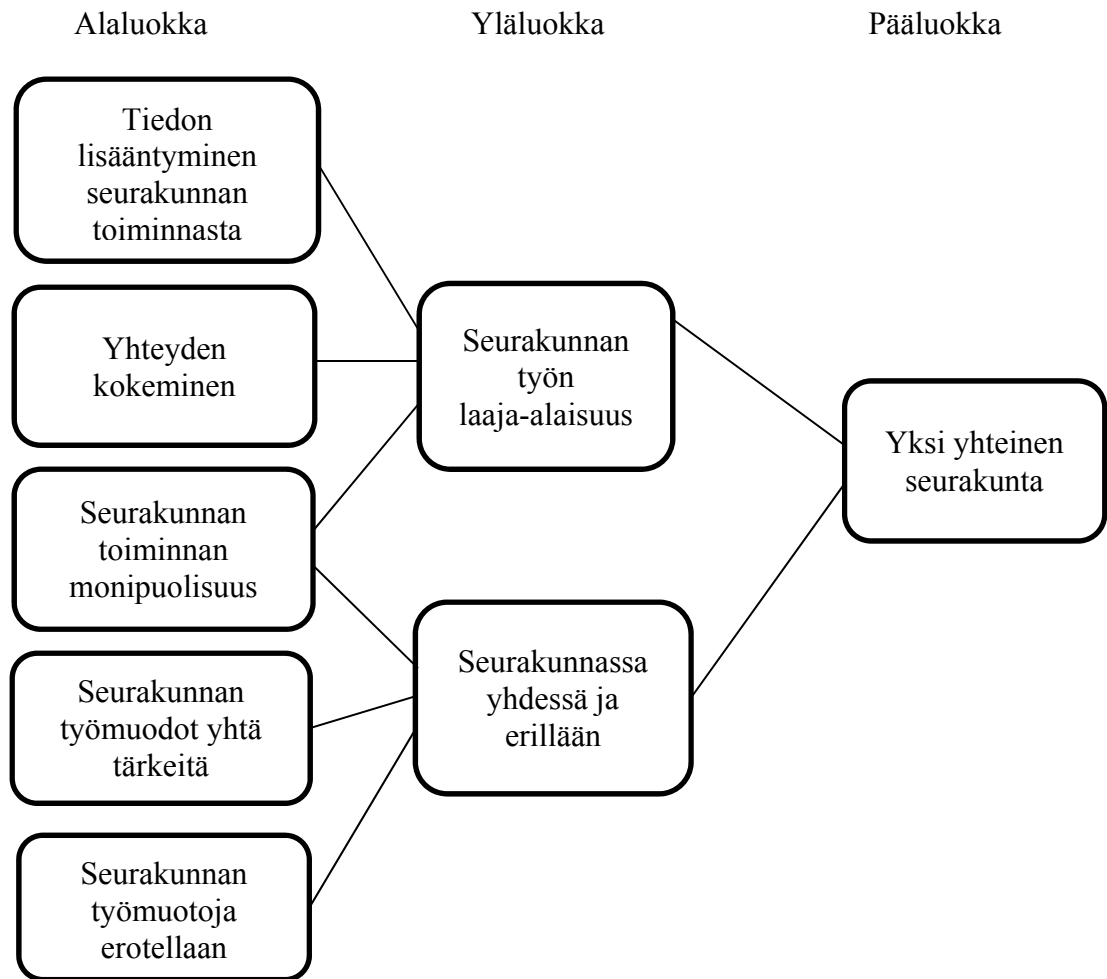
Useat tehtävät saattavat muodostua myös voimia vieviksi, jos haastetta on liikaa tai omat voimavarat ovat syystä tai toisesta vähäisemmät.

7.3 Yksi yhteinen seurakunta

Vapaaehtoiset kokivat tiedon lisääntyneen seurakunnasta ja sen työstä. Osa haastatelluista kertoi, että heillä oli seurakunnan toiminnasta puutteelliset tiedot, koska työelämässä ollessa ei ollut aikaa osallistua. Vasta vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kautta alkoi selvitä, miten runsasta, monipuolista ja eri-ikäisiä tavoittavaa toimintaa on tarjolla. Ennestään tiedettiin jumalanpalvelukset, kirkolliset toimitukset ja rippikoulutyö. Muutama myös kertoi, ettei tiennyt mitä kaikkea lähetystyössä nykyään tehdään. Vapaaehtoistoiminnan kautta vähitellen selvisi, kuinka paljon eri toimintamuodoissa on vapaaehtoisia ja että omat tehtävät vapaaehtoisena omalta osaltaan mahdollistavat seurakunnan monipuolisen työn toteutumisen. Joillekin lähetystyön edistäminen oli se itselle läheisin tehtävä, toiselle diakonian hyväksi tehtävä työ. Yksi otti esille myös sen, että vapaaehtoinen voi myös väsyä, jos on monia tehtäviä eikä tekijöitä ole riittävästi. Kielteisenä koettiin myös se, että eri työalojen tehtäviä ja niissä toimivia vapaaehtoisia erotellaan. Vaikka jokin työmuoto oli itselle merkittävä, koettiin, että ollaan yhtä yhteistä seurakuntaa rakentamassa ja siinä koetaan ja halutaan kokea yhteyttä.

Tulee semmonen tunne, että erotellaan että se on lähetyksen pyhä ja se on diakonian... että ne on lähetyksen ihmisiä, ne on niitä diakonian ... minusta ne saisi olla yhtä.

Diakonia ja lähetystyö menee vähän niinku käsikädessä... että lähetyksentilläkin ne tekee sitä diakoniatyötä ja lähetystyötä ja julistustyötä siellä kansan keskellä, ettei siellä erotella että tämä on nyt tätä...

KUVIO 2. Yksi yhteinen seurakunta

Kirkon vapaaehtoistyön kehittämishankkeessa (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a) vastaajista 80 % ilmaisi, että vapaaehtoisia tarvitaan seurakunnan perustehtävän hoitamisessa. Vapaaehtoisten kautta seurakunnan apu, tuki ja sanoma ovat useamman ulottuvilla, minkä tulisi innostaa myös työntekijöitä innostumaan vapaaehtoistyöstä. Useilla työaloilla toimivat kokivat kiusallisena seurakunnan työmuotojen erottelun tai vapaaehtoisten nimeäminen jonkin työmuodon vapaaehtoiseksi. Tätä erottelua ei välttämättä huomata silloin, kun toimitaan yhdellä työalalla. Haastattelemani vapaaehtoiset kokivat kuitenkin olevansa seurakunnan vapaaehtoisia, ei jonkun työalan. Tässä tulee esille Thizin (2013,6) nimeämä ajattelutapojen, kielellisten ilmaisujen ja toiminnan sidos, joka pitää nähdä ja sanoittaa, jotta muutos voi tapahtua. Aiheesta tulee keskustella työntekijöiden kesken ja vapaaehtoisten palaverissa. Erottelu ei ole kenenkään etu. Joskus diakonian ja lähetystyön erottelun taustalla on saattanut näkyä myös kilpailu

lähetystyöhön ja kansainväliseen diakoniaan kerättävästä rahasta, mutta tämä ei tullut haastatteluissa esille. Vaikka työmuodot toimivat erillään ja vapaaehtoiset toimivat eri työntekijöiden ohjauksessa, työ on yhteinen. Yksi haastateltava tiivistikin asian sanoen, että diakonia, lähetys ja julistustyö ovat sitä samaa seurakunnan työtä, niitä ei tarvitse erotella. Tätä pitää myös työntekijöiden korostaa vapaaehtoisten kanssa toimiessaan. Työmuotoja on useita, mutta seurakunta on yksi ja vapaaehtoinen on sen tehtävissä.

7.4 Hengellinen tukeminen

Vapaaehtoisten vastauksissa tuli esille, että on tärkeää ymmärtää kristillinen sanoma, koska se on työn perusta. Vapaaehtoistyössä osallistutaan seurakunnan toimintaan, messuihin ja tilaisuuksiin. Messujen, puheiden ja hartauksien kautta vapaaehtoinen saattoi saada hengellistä tukea itselleen ja välittää samaa tukea autettavalleen saattamalla hänet kirkkoon tai lukemalla autettavan pyynnöstä Raamattua. Kerhojen hartaushetkissä ja messuissa koettiin myös yhteyttä vapaaehtoisten, autettavan ja työntekijöiden kanssa. Sanoman viemisen tärkeyttä korostettiin sekä oman seurakunnan toiminnassa että lähetystyön kautta. Pari heistä toi esiin, että he kokevat vapaaehtoistyön kutsumustehtävänä ja toinen heistä mainitsi sen olevan tärkein motivoiva tekijä tehtävässä. Tärkeänä pidettiin, että kirkon sanoma välittyy työntekijöiden kautta puheissa ja hartauksissa sekä myös ryhmissä, keskinäisissä keskusteluissa ja palveluna autettavan kanssa. Kun kristillinen sanoma kosketti ystävätöiminnan autettavaa tai muita kohdattuja, se samalla puhutteli myös vapaaehtoista. Hengellisen elämän hoitamisessa koettiin tärkeinä myös rukous, myös tehtäviin valmistautuessa sekä toisten puolesta rukoileminen. Lähetystyöntekijöiden vierailut koettiin paitsi tietoa antavina myös hengellisesti tärkeinä. Hengellisessä tukemisessä koettiin olevan itse sekä tuen saajana että toisten tukijana.

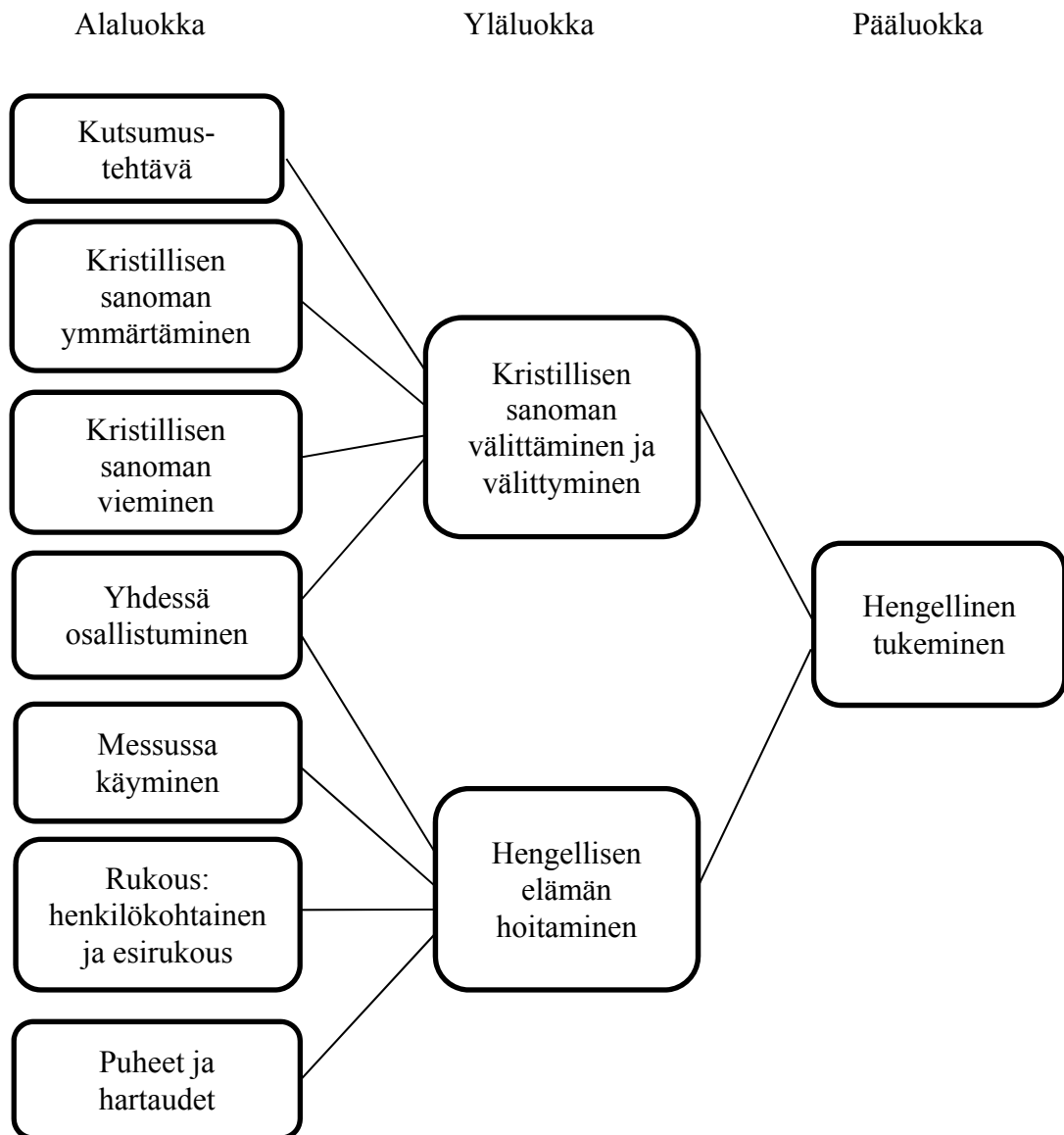
... että sen ryhmän kanssa tärkeää, että syntyy semmonen henkinen yhteys... se hartaus on tärkeä... olen saanut viestittää ajatusmaailmaani, uskon kautta... tärkeää, että tulevat kirkon sanoman ulottuville... laulaminen antaa semmosta toisenlaista vahvuutta uskonelämään ja hoitaa sitä sillä tavalla.

Rukous on siinäkin tärkein ja tietysti rukoillaan aina tuolla kirkossa kaikkien vapaaehtoisten puolesta ...en tee tätä itselleni vaan hyvän sanoman viemiseksi eteenpäin.

...mä joka ilta iltarukouksessa muistan näitä ihmisiä maailmalla.

Ollaan kaikki tätä samaa seurakuntaa... kirkossakin semmonen jotenkin syvällisempi tunne.

Mun tulee nyt useammin oltu jumalanpalveluksissakin mukana...vaikka joka kerta käy ehtoollisella... kun oon vieny niit vanhuksia kirkkoon... ol-
lu kauhean merkityksellisiä niille... on saanut olla apuna semmosessa.

KUVIO 3. Hengellinen tukeminen

Vapaaehtoistyössä kristillisen sanoman välittäminen ja välittyminen koettiin merkityksellisenä ja kristillisen sanoman ymmärtäminen työn perustana. Myös Yeungin (2005c, 117) tutkimuksessa henkilökohtaisten arvojen toteuttamisen mahdollisuus, hengellisenä välikappaleena toimiminen ja auttaminen olivat motiiveja toimia vapaaehtoistehtävissä. Kutsumus motivaationa antaa voimia tehtävään ja motivoitunut ihminen jaksaa paremmin tehtävässään. Kirkon Vapaaehtoistyön kehittämishankkeen (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.e) kyselyssä vapaaehtoiset kokivat tehtävän auttavan heitä hengellisessä kasvussa. Seurakunnan vapaaehtoisena mahdollisuudet oman ja toisten hengellisen elämän tukemiseen ovat luontevat. Vapaaehtoistoimintaan tulemisen kautta voi löytyä tiiviimpi yhteys seurakuntaan, oma hengellinen elämä voi syventyä ja voi olla tukena myös toisille. Silloin seurakunta on se armon, rakkauden ja jakamisen yhteisö, jossa elää ja vallitsee vuorovaikutus seurakunnan ja Jumalan välillä, mitä korostetaan myös Jokainen on osallinen –strategiassa. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a).

7.5 Sosiaalinen tukeminen

Vapaaehtoiset pohtivat asioita, jotka auttavat jaksamaan ja jatkamaan tehtävissä ja ovat omalle hyvinvoinnille merkityksellisiä. Oma ja läheisten terveys, että läheisillä ja itsellä on kaikki hyvin sekä läheisiltä saatu tuki koettiin jaksamista lisäävinä ja tukea antavana.

...että jos terveenä pysyy...

...säännöllinen elämäntapa ja nukkuu hyvin...

...kotiasiat kunnossa, niin kyllähän se on tärkein, sitten jos tulee huolia lähipiirissä niin silloin tuntui vähän, että tuota oli synkkää aikaa. Kun kaikki menee nappiin, kiitän...

Vapaaehtoisten keskinäinen tuki merkitsi tutkituille paljon. Tukea koettiin saatavan ryhmissä, jossa tekemisen lomassa juteltiin ja jaettiin asioita. Toisten tuki ja mukavat ihmiset lisäsivät motivaatiota tehtävissä toimimiseen. Henkilökohtaisena auttajana toimivat kokivat tärkeänä myös työnohjauksellisen tukiryhmän kokoontumiset, koska niissä sai kertoa auttamistehtävissä syntyneistä ongelmista, sai toisten ryhmäläisten kertomuksista aineksia selviytyä eteenpäin sekä ryhmäläisten tuen ja rohkaisun. Osa koki

tärkeänä tukena myös yhteiset virkistäytymisreissut ja tapaamiset vapaaehtoistehtävien ulkopuolella. Myös oman seurakunnassa tapahtuvat oman työalan vuosittain tapahtuvat vapaaehtoisten kokoontumiset koettiin tukea antavina.

... jos joku ristiriitatilanne on ollut se on selvitetty siinä paikanpäällä.

Soitellaan... tuolla kirkolla nähdään ja muissakin ettei olla hommissa.

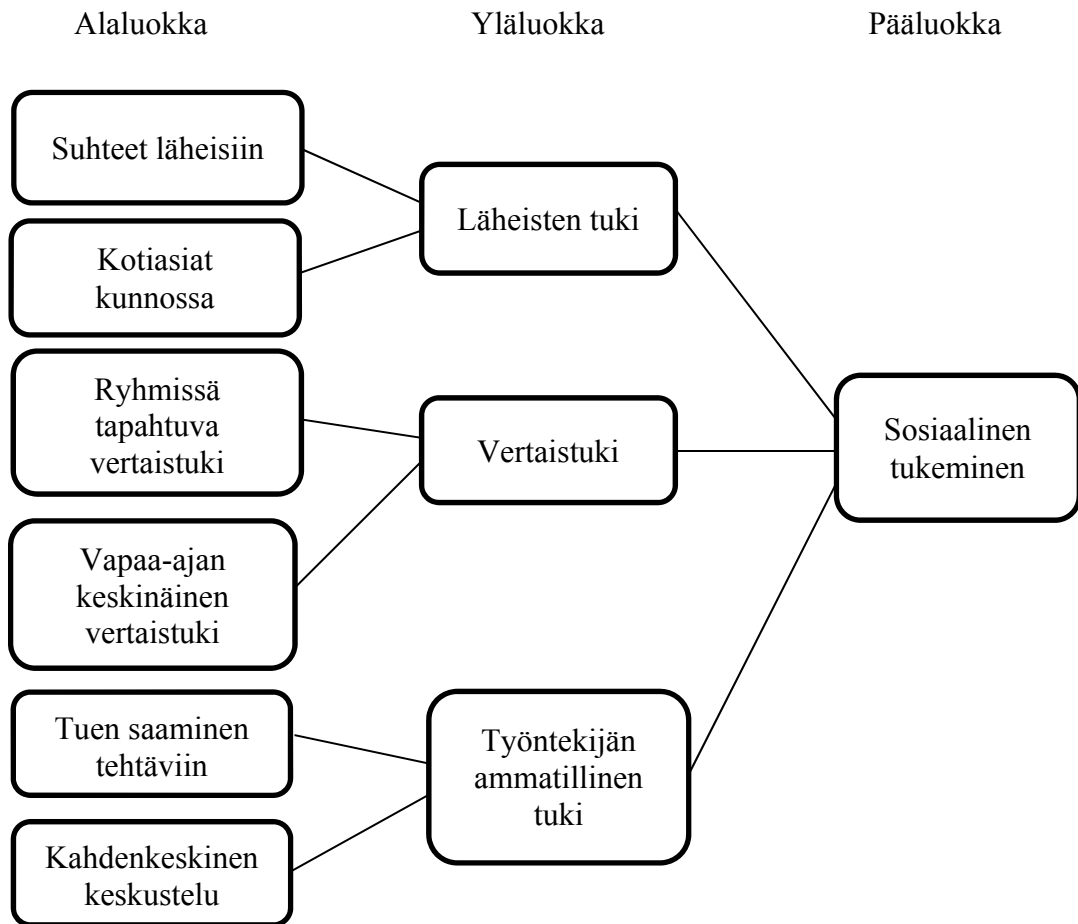
... käyty joskus lenkillä.. toistemme kodeissa... virkistäytymässä (mainitsee paikan nimeltä), syömässä...

Sitten koko ryhmä kävi läpi mitä kokemuksia on... sanoin et mä sain huonoa kohtelua... sanoivat et älä ota itteesi... tuota mua kuunnellaan ja se (vetäjä, mainitsee nimeltä) on ihana ihminen.

Joskus vapaaehtoistehtävissä voi syntyä erimielisyyttä tehtäviin liittyen ja toisten vapaaehtoisten kesken. Niistä on selvitty keskustelemalla keskenään. Vapaaehtoisten kokemus oli, että ristiriitatilanteissa kaivataan työntekijän tukea ja sitä on saatu. Työntekijälle on voinut soittaa, pyytää tapaamista ja sellainen on järjestynyt. Myös kokemusta tuen riittämättömyydestä oli ja toivottiin tukea enemmän. Joissakin tilanteissa on arasteltu lähestyä työntekijää, kun hänellä on koettu olevan kiirettä tai hän on tuntunut etäiseltä. Sen ei koettu kuitenkaan olevan este, jos on todellinen tarve saada työntekijältä tukea.

Olen saanut kun olen siitä kertonut mutta enempi voisin siitä kyllä jutella... se ei ole ollut riittävä, toivoisin lisää apuja.

...ihan varma oon, että apua saa...

KUVIO 4. Sosiaalinen tukeminen

Läheisten tuki koettiin tärkeänä vapaaehtoistyössä jaksamisessa ja onnistumisessa. Tuen taustalla koettiin vaikuttavan myös oma ja läheisten terveys, oman elämän tasapaino ja ettei ole koti- tai muita huolia, jotka vaativat voimavaroja. Vapaaehtoisen oma ja läheisten elämätilanne vaikuttavat vapaaehtoisena jaksamiseen ja tehtävään sitoutumiseen, joten niistä on hyvä keskustella alkuhaastattelussa ja vapaaehtoisten kokoontumisissa, jotta vapaaehtoinen saa omaan elämätilanteeseen sopivia tehtäviä ja hän jaksaa niissä. Omaan jaksamiseen liittyvä teema tuli esiin Yeungin (2005c, 114—115) tutkimuksessa. Kun toimitaan vapaaehtois pohjalla, etäisyyttä ja läheisyyttä voidaan tehtävissä säädellä myös oman jaksamisen ja perhe-elämän tarpeiden mukaan. Vapaaehtoisen henkistä turvallisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa tehtäviinsä korostetaan myös Jokainen on osallinen -asiakirjassa (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a). Vapaaehtoiset jakoivat ja saivat tarpeen mukaan keskinäistä tukea yhteisissä vapaaehtoistehtävissä, -palavereissa, tukiryhmissä, virkistystoiminnassa ja kahdenkeskisissä tapaamisissa vapaaehtoistehtä-

vien ulkopuolella. On tärkeää, että on työnohjauksellisia kokoontumisia, joissa voidaan antaa ja saada vertaistukea ja puhua myös tehtävissä syntyvistä ristiriidoista.

Vapaaehtoistoiminnan kautta syntyy uusia ihmissuhteita, mahdollisuus kuulua ryhmään ja syntyy kokemus me-hengestä, mitkä Yeungin (2005c, 114—115) tutkimuksessa olivat perustana koetulle hyväksymisen tunteelle ja rohkaisulle ja jopa huumorille. Myös haastatellut toivat tämän esiin. Osalle vapaaehtoisjoukosta oli samantapainen yhteisö kuin aiemmin oli ollut työyhteisö. Yhteishenki vahvistaa yhteisöllisyyden kokemusta, mikä tuli esille vapaaehtoisten vastauksissa myös kirkon vapaaehtoistyön kehittämishankkeessa (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.e). Yhteisöllisyyden kokemus näytti peilautuvan sosiaalisen ja hengellisen ulottuvuuden yhdistämälle pohjalle, jonka Thitz (2013, 6, 89–97) ottaa esiin väitöskirjassaan. Jotkut ilmaisivat yhteisöllisyyttä väljemmin, jonkinlaisena yksilöllisenä yhteisöllisyytenä, josta Harju (20005, 72–75) mainitsee. Vapaaehtoiset kaipasivat ja pitivät tärkeänä työntekijöiden ja työstä vastaavien tukea ja rohkaisua. Tehtävissä voi väsyä ja syntyä erimielisyyksiä, joiden ratkaisemiseen tarvitsee ohjausta ja neuvoja. Pääasiassa tukea oli saatu riittävästi mutta oli myös kokemusta, ettei tuki ollut riittävää ja sitä toivottiin enemmän. Työntekijän tulee huolehtia, että hän on tavoitettavissa ja vapaaehtoisella on tieto, kuka on työntekijän lomien ja vapaiden aikana tavoitettavissa. Työntekijän on tärkeä tiedostaa, että vapaaehtoiset huomaavat myös työntekijän kiireen tai etäisyyden, mikä voi vaikuttaa yhteydenottoon.

7.6 Itseluottamuksen vahvistuminen

Vapaaehtoiset kokivat oppivansa monia taitoja tehtävissään, se lisäsi työn mielekkyyttä ja myös motivoi. Ystävätoiminnassa tehtävissä opittiin monia käytännön taitoja. Lähe-tyksen ja diakonian käsityöpiireissä toimivien mukaan opittiin erilaisia ompelu- ja neulontataitoja tai askartelemaan monenlaisia tuotteita.

...oppinu taluttamaan, työntämään pyörätuolia, avaamaan ovia, auttamaan pukeutumisessa”

...oon oppinu monia kivoja juttuja (mainitsee nimeltä), josta ollu hyötyä.

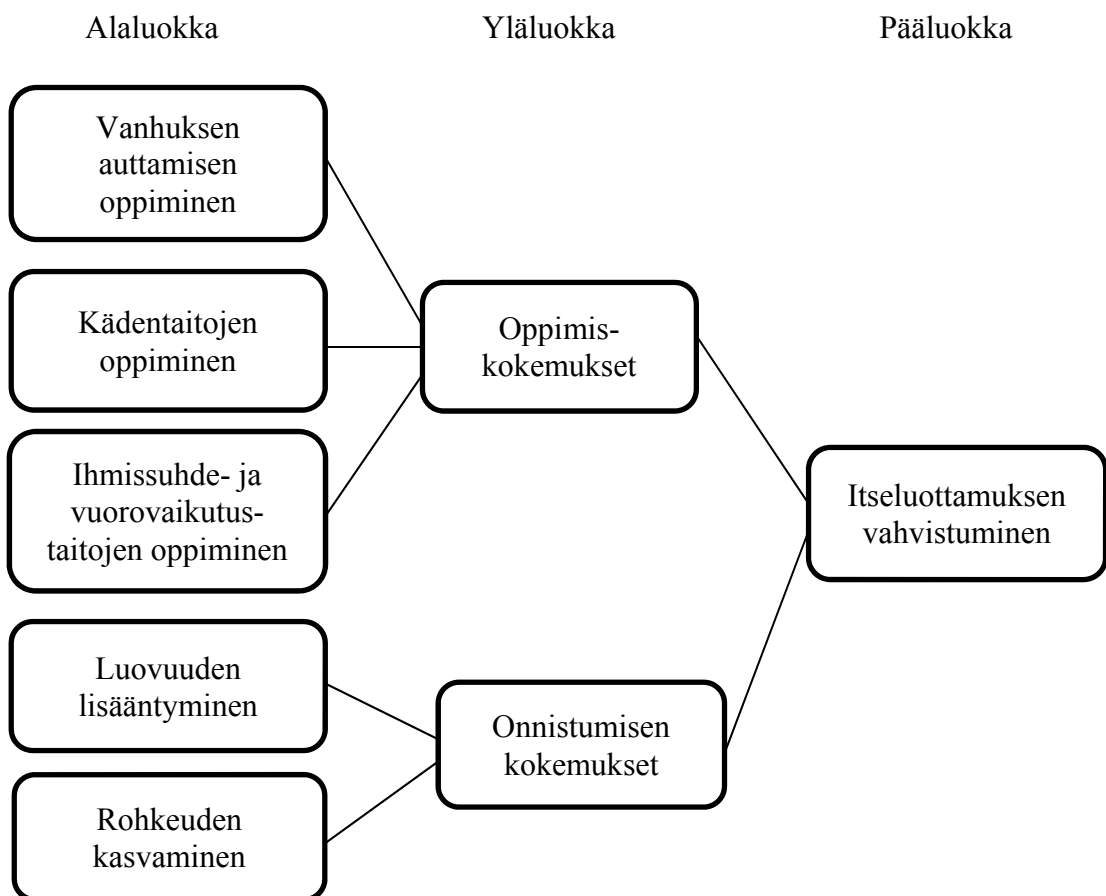
Kaikki kertoivat oppineensa ihmissuhde- ja vuorovaikutustaitoja. Haastatellut kokivat, että autettavan kanssa tulee monenlaisia tilanteita, joissa tarvitaan kykyä keskustella, kuunnella ja myötäelää, kun jollakin on vaikeaa. Myös ryhmässä opittiin kuuntelemaan, keskustelemaan ja ymmärtämään erilaisia ihmisiä.

...sen jutteluihmeen, mä osaan niinku viritellä... mä osaan kuunnella...

... sellasii pieniä hetkiä, ne on kauhean merkityksellisiä.

Tutkimukseen osallistuneet kokivat myös luovuuden lisääntyneen monipuolisten tehtävien myötä. Käsitöissä oli kokeiltu erilaisia tekniikoita, haettu tietoa ja ideoita lehdistä ja netistä sekä kokeiltu ja sommiteltu, miltä ne näyttävät omissa töissä. Rohkeuden lisääntyminen koettiin näkyvän myös tehtävissä.

No on tullu ainakin rohkeutta kohdata niinku uusia erilaisia ihmisiä...uskaltaa enempi niinku sanoa ja panna äänensä kuuluviin.

KUVIO 5. Itseluottamuksen vahvistuminen

Vapaaehtoistehtävissä oppii uusia taitoja, jotka Youngin (2005c, 113) tutkimuksessa nousivat esiin motiiveina toimia vapaaehtoistyössä. Vanhuksia auttaneet oppivat konkreettisia taitoja kuten pukemisen tai pyörätuolin käytön. Käsityöpiireissä opittiin erilaisia kädentaitoja. Vapaaehtoistyössä tarvitaan vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja, joiden kaikki kertoivat parantuneen ja joissa he olivat oppineet uutta. Myös Youngin (2005c,113) tutkimuksessa vapaaehtoistoiminnan koettiin tarjoavan väylän henkilökohtaiseen muutokseen, mikä ilmeni myös rohkeuden lisääntymisenä. Uskallus tarttua erilaisiin tehtäviin, kokeilla uudenlaisia käsitöitä tai kohdata ihmisiä heidän kotiovillaan yhteisvastuukeräyslistalla mukana kasvatti haastattelemieni ihmisten rohkeutta ja onnistumisen kokemuksia.

Vapaaehtoistoiminnassa erilaisten taitojen ohella myös tieto monista asioista lisääntyy. Lähetystyön ja kansainvälisen vastuun tapahtumissa saadaan tietoa kehitysmaissa tehtävästä työstä. Lähetys- ja diakoniapiireissä käy vierailijoita, jolloin opitaan tuntemaan avustuskohteita, joiden hyväksi esimerkiksi käsitöitä tehdään tai kahviraha kerätään piireissä. Oppimis- ja onnistumiskokemukset vahvistavat vapaaehtoisten itsetuntoa ja itseluottamusta.

7.7 Palaute koulutuksesta ja kehittämisestä

Vapaaehtoisilla oli kertomansa mukaan erilaisia kokemuksia saamastaan koulutuksesta. Ystävätoiminnan tehtäviin hakeutuneet olivat käyneet Marian Kammarin tai sairaalasielunhoidon järjestämän koulutuksen. Kaikki yhteisvastuukeräyksessä toimineet eivät muistaneet varsinaista koulutusta saaneensa, mutta tarvittavat tiedot tehtävästä selviytymiseen oli saatu tai oli vain lähdetty hoitamaan tehtävää, kun oli saatu työntekijältä lista tai ohjeet mennä lipaskeräykseen. Osalla oli aiempaa koulutusta diakonian tehtäviin. Lähetystyön puolella kerrottiin aiemmin olleen joitakin viikonloppukoulutuksia. Lähetystietämystä he kokivat saaneensa myös lähetyspyhissä, -piireissä ja lähettien vierailuilla seurakunnassa. Tapahtumien järjestelytehtäviin ja kirkko- ja muiden tapahtumien kahvitusten järjestelyihin he kertoivat saaneensa perehdytystä joko lähetyssihteeriltä tai diakoniatyöntekijältä tai toisilta vapaaehtoisilta. Käsityöpiirien vetäjät ja piiriläiset olivat opettaneet kokeilemaan uusia taitoja ja jotkut ovat käyneet liikkeiden järjestämis-

sä koulutusilloissa. Osa koki, että lähetystyön puolella koulutus on ollut osin riittämättöntä.

Jossain lyhykäisissä oon ollut, en viikonlopun kuin silloin aikaisemmin Siikaniemessä... ja retkipäivissä jaettiin tietoa..

Kun eka kertaa olin opettelemassa ...oli niinku isompi miehitys, näytettiin kaapit ja komerot... sovittiin laitetaanko kupit tähän vai tuohon päähän.

Kaikkien mielestä koulutus on tärkeää. Vapaaehtoistehtävin luonne vaikutti siihen, minkälaista ja kuinka perusteellista koulutusta toivottiin. Joku kaipasi käsitöihin lisäkoulutusta, toinen kaikille yhteistä peruskoulutusta, kolmas toivoi kisälli-mestari - tyyppistä, jossa kokenut kouluttaa uuden tulijan. Tärkeänä pidettiin, että tavataan vuosittain koko seurakunnan vapaaehtoisjoukolla, oman työalan porukalla lukukausittain ja tehtäväryhmittäin tarpeen mukaan. Yhteisissä tapaamisissa voidaan sopia pelisäännöistä, antaa ideoita toinen toiselle sekä kuulla seurakunnan toiveista ja välittää omia toiveita. Virkistystoimintaa toivottiin, mutta useimmat toivat huolen seurakunnan vähenevistä varoista. Retket, teatterissa käynnit, elokuvat, lounaat, virkistyspäivät ja joulujuhlat oli koettu hyväksi virkistäytymiskeinoiksi ja niitä toivottiin edelleen. Osa myös kertoi, että maksaa mielellään myös itse ainakin osin virkistäytymisen, jos joku niitä järjestää.

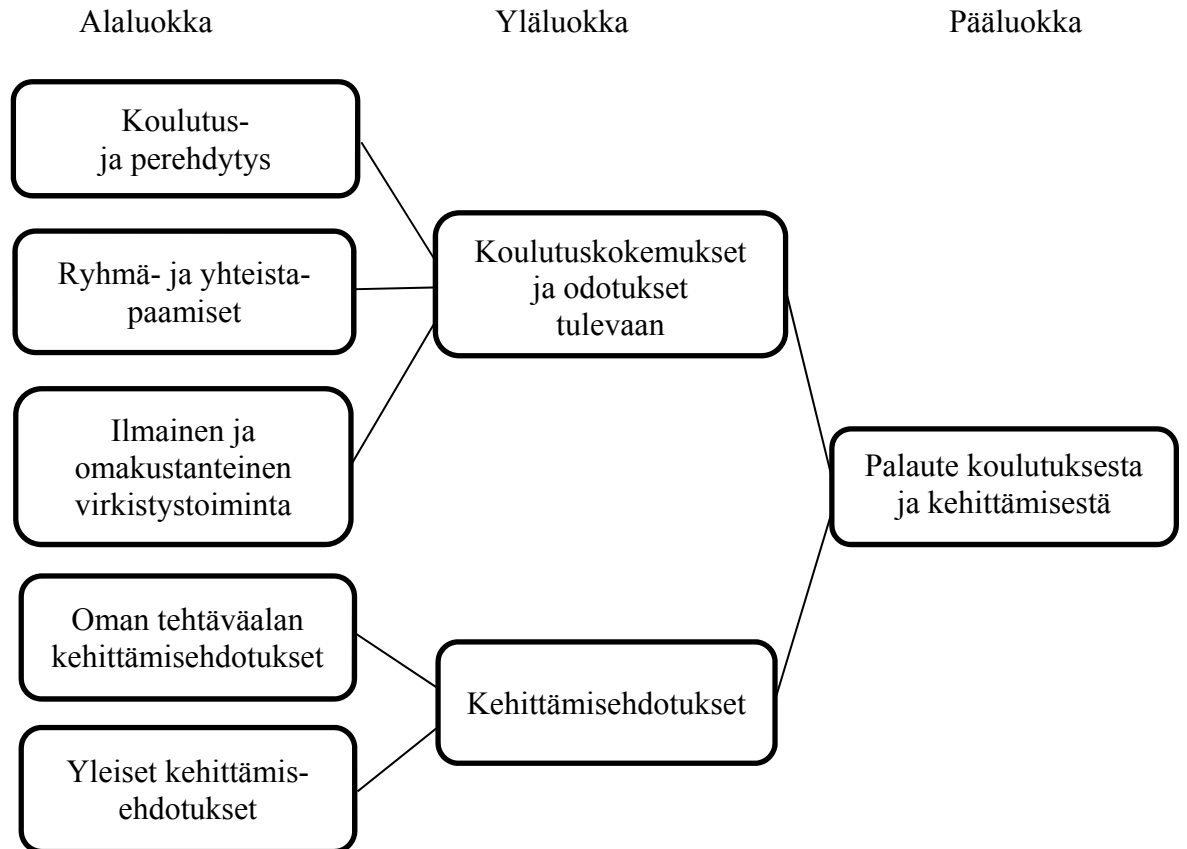
Kehittämisehdotukset olivat konkreettisia ja jokainen kertoi niitä. Kirkkoväärtien toiminta oli huomattu, mutta kirkkotila kaipaisi haastateltavan mukaan koristelemista. Lastenkerhoihin ehdotettiin mummoja ja pappoja auttamaan, koska monien isovanhemmat ovat kaukana tai heitä ei ole. Seurakunnalta toivottiin toimintaa, jossa eri sukupolvet voisivat kohdata.

Miksei vois olla eri ikäpolvien yhteisiä kerhoja, että kaikki ikäpolvet ois samassa... jokaisella olisi jotain oppimista toinen toisiltaan.

Toivottiin, että ihmisiä rohkaistaisiin tulemaan erilaisiin käsityökerhoihin, opettelemaan käsillä tekemistä ja oppiman toisilta. Vapaaehtoiset tekevät osin kahvileivät kirkkokahveille, mutta mietittiin, voisiko sitä vielä kehittää. Tiedottaminen kirkon työstä ja vapaaehtoisuusmahdollisuuksista todettiin riittämättömäksi ja toivottiin, että lehdissä kerrottaisiin enemmän tehtävien sisällöstä ja missä kaivataan lisää tekijöitä. Yhteisvastuukeräyksessäkin ajateltiin olevan paljon toteuttamattomia ideoita, joissa vapaaehtoisia voisi

käyttää. Toivottiin myös yhteistä ideariihä, jossa kehiteltäisiin uusia ideoita jo toimiville piireille. Vapaaehtoisten yhteisenä huolena olivat niukkenevat varat.

... me tiedetään kirkon varojen väheneminen koko ajan ja seurakunnat, miten ne on pulassa, et ei sitä niin kauheasti mitään... uutta voi toivoa...

KUVIO 6. Palaute koulutuksesta ja kehittämisestä

Kirkon vapaaehtoistyön kehittämishankkeen (Suomen evankelisluterilainen kirkko 1.a.e) kyselyyn vastanneista osa oli tyytyväisiä saamaansa koulutukseen ja osa kaipasi enemmän. Samoja vastauksia antoivat haastatteleman vapaaehtoiset. Vapaaehtoisten koulutustausta ja -toiveet ovat yksilölliset ja toinen voi kaivata koulutusta enemmän kuin toinen. Myös vapaaehtoistehtävien luonne vaikuttaa, minkälaista koulutusta toivotaan. Käsitöitä tekevät kaipasivat yhden illan koulutuksia, joissa oppisi uusia tekniikoita

ja malleja kouluttajalta ja toisten piirien tekijöiltä. Jotkut totesivat, että kaikille olisi hyväksi peruskoulutus. Siinä käydään läpi vapaaehtoistehtävän luonne, oikeudet, vastuut ja velvollisuudet sekä selvitetään seurakunnan tehtävä. Myös lainsäädäntö tulee tuntee siltä osin, kun se koskettaa vapaaehtoisia heidän tehtävissään.

Saatu virkistystoiminta koettiin hyvänä, mutta huolta kannettiin, miten taloudelliset resurssit jatkossa riittävät. Työntekijät vastasivat vapaaehtoistoiminnan kehittämishankkeen (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.g) kyselyssä, että vapaaehtoisten tukemisessa kiitostilaisuudet, työntekijän tavoitettavuus ja koulutus ovat tärkeitä. Kirkko ottaa vahvasti kantaa vapaaehtoistoiminnan puolesta myös Kohtaamisen kirkko –linjauksessa (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.d). Siinä sanotaan muun muassa, että avuntarvitsijat ja tarjoavat kohtaavat niin että lähimmäisenrakkaus toteutuu ja ulottuu lähelle ja kauas. Jokainen on osallinen –asiakirjan mukaan (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.) vapaaehtoistoiminnalla on arvotettu, merkittävä ja tunnustettu asema kirkon ja seurakuntien toiminnassa. Kun on yhteinen tahtotila sekä kokonaiskirkolla, seurakunnilla että vapaaehtoisilla, saa vapaaehtoisten koulutus- ja virkistystoiminta ansaitsemansa tunnituksen myös taloudellisten resurssien jaossa.

Vapaaehtoiset toivat myös esiin, että uusia vapaaehtoisia kutsuttaisiin mukaan. Thitzin (2013, 96–97) mukaan seurakuntalaisten vapaaehtoisuutta saattaa rajata myös se, keitä kutsutaan mukaan ja kuinka avoimesti kutsu esitetään. Tätä on tärkeä pohtia työntekijöiden että vapaaehtoisten kesken. Ellei asiaa tiedosta, voi oma näkökulma olla hyvin rajallinen sen suhteen, mitä kaikkea voitaisiin tehdä, mitä niistä vapaaehtoiset voisivat tehdä ja minkälaista koulutusta niihin tarvitaan. Oman rajoittuneisuuden vuoksi myös vapaaehtoistoiminta voi jäädä suppeaksi, apua tarvitseva jäädä vaille apua ja moni hyvä idea toteutumatta.

Kehittämisehdotusten kohdalla oli konkreettisia, omaa tehtävää helpottavia ehdotuksia sekä seurakunnan toimintaa kehittäviä. Piirien toiminnan kehittämiseen toivottiin ideariihtä, jolta ehdotuksia saataisiin. Myös tiedottamista kirkon työstä ja vapaaehtoisuusmahdollisuuksista toivottiin. Jokainen on osallinen –asiakirjan (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.) mukaan vapaaehtoistoiminnan onnistuminen edellyttää myös hyvää viestintää, jota tarvitaan keskinäiseen viestintään, tiedottamiseen mutta myös toiminnan markkinointiin. Vapaaehtoistoiminnan markkinoinnissa esimerkiksi nettisivujen kautta

voisi olla ideasivu, jonne ehdotuksia voisin laittaa. Näin ne olisivat kaikkien nähtävillä ja käytettävissä. Myös kasvotusten tapahtuva ideointi eli yhteiset ideointikokoontumiset ovat tärkeitä.

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

8.1 Tutkimuksen luotettavuus

Kaikessa tutkimuksessa pyritään välttämään virheitä, joten tutkimuksessa on arvioitava tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta parantaa tutkijan tarkka raportointi tutkimuksensa toteuttamisesta. Olen merkinnyt itselleni muistiin tutkimustyön eri vaiheet ja raportoinut niistä tässä tutkimuksessa. Tutkimuksen luotettavuutta on perinteisesti arvioitu myös käsitteiden validiteetti (tukitaan sitä, mitä on luvattu) ja reliabiliteetti (tutkimustulosten toistettavuus). Näiden käyttämistä laadullisessa tutkimuksessa on arvosteltu, koska ne on luotu määrällistä tutkimusta varten. Näiden termien kritisointia on perusteltu sillä, että nämä luotettavuuskäsitteet perustuvat oletukseen, että on yksi todellisuus, jota tavoitellaan ja sellaista ei sosiaalisessa todellisuudessa ole. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.)

Hanna Vilkan (2005, 130) mukaan luotettavuuden arviointia tehdään koko ajan suhteessa teoriaan, analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan ja johtopäätöksiin. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 140-141) antavat osin samoja ohjeita. Luotettavuutta arvioidessa on selvitettävä tutkimuksen kohde ja tarkoitus eli se ilmiö, jota tukitaan. Teoreettisessa viitekehyksessä olen etsinyt ja selvittänyt jo aiemmin tutkittua tietoa aihepiiristä. Tämän opinnäytetyön tutkimusosassa olen analysoinut haastattelemini vapaaehtoisten kokemuksia Salpausselän seurakunnan tiettyjen työalojen vapaaehtoistehtävissä ja heidän kehittämissuhteitään. Tutkijan tulee raportoida, miksi tutkimus on hänestä tärkeä, mitä tutkija on olettanut tutkimusta aloittaessaan ja ovatko ajatukset pysyneet samoina vai muuttuneet.

Luotettavuuteen kuuluu myös raportoida aineiston keruu, sen menetelmät, tekniikka, miten toteutettiin, miten ja montako tukittua valittiin sekä mahdolliset ongelmat ja näin olen tehnyt. Myös tutkijan ja haastateltavan välinen suhde tulee arvioida. Tämän opinnäytetyön luotettavuutta voi heikentää se, että haastateltavat toimivat opinnäytetyön tekijän työpaikalla vapaaehtoisina, jolloin he voivat varoa kertomasta epäkohtia tai toiveitaan. Tästä keskustelimme ennen haastattelua ja toivoin, että haastateltava tästä huolimatta kertoisi rehellisesti kokemuksensa, odotuksena ja toiveensa. Luotettavuutta lisää myös tutkimuksen keston kertominen ja kuinka analyysi on tehty sekä miten tuloksiin ja johtopäätöksiin päästiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140-141.) Poimin samaa ja eroavaisuuksia ilmaisevia käsitteitä ja niistä aloitin pelkistämisen ja ryhmittelyn ja edelleen yhdistelyn luokiksi. Koin ajoittain vaikeana löytää joillekin luokille kuvaavinta ilmaisuja. Tutkimuksen luotettavuutta parantaisi aineistolähtöisessä analyysissä, jos luokitteluun olisi riittävästi aikaa eli työn voisi jättää välillä ns. hautumaan ja taas voisi palata siihen uudelleen. Itselläni tämä mahdollisuus jäi vähäiseksi, kun opinnäytetyön palauttamisella on aikaraja. Tässä työssä olisi mielestäni ollut eduksi, jos aikaa analyysivaiheelle olisi ollut enemmän.

8.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusta tekevän tulee ottaa huomioon monia eettisiä kysymyksiä (Hirsjärvi ym. 2009, 23). Olen pyrkinyt eettiseen toimintaa koko opinnäytetyön tekemisen ajan. Diakoniatyöntekijän koulutuksen saaneena olen sitoutunut ammattialani eettisten ohjeiden mukaisesti käyttämään kaikissa tehtävissäni eettistä harkintaa, toimimaan tehtävissäni luottamuksellisesti, totuudellisesti ja rehellisesti (Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet i.a.). Nämä ovat myös tutkijan tärkeää tiedostaa. Jo tutkimusaihetta valinta on eettinen ratkaisu. Tutkimusaiheessani haastateltavat saavat itse kertoa omista kokemuksistaan vapaaehtoistoiminnassa ja kertoa heidän näkemyksensä ja toiveensa sen kehittämistä. Tutkimusta varten hain ja sain luvan esimieheltäni. Jokaisella on itsemääräämisoikeus ja päätösvalta, haluaako hän osallistua tutkimukseen. Kysyin jokaiselta suullisesti suostumuksen. Kerroin myös tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteet ja merkityksen. (Hirsjärvi ym. 2009, 25; Sarajärvi & Tuomi 2009, 131) Haastattelutilanteessa annoin jokaiselle

niin paljon aikaa kun haastateltava tarvitsi. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia, ketään muita ei ollut huoneessa ja tunnelma oli kiireetön.

Tutkittavan suojaan kuuluu myös hänen oikeuksiensa turvaaminen. Tutkimustulosten tulee olla luottamuksellisia eikä sen kautta saatuja tietoja saa luovuttaa ulkopuolisille tai käyttää muihin tarkoituksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 131.) Kerroin nämä tutkittaville ja ettei kenenkään nimi tule näkyviin ja tulokset häivytetään niin, ettei niistä paljastu, ketä olen haastatellut. Tässä tutkimuksessa se on tarkoittanut, etten ole voinut kertoa tarkemmin minkälaisessa käsityöpiirissä haastateltava käy, mitä käsitöitä tai askarteluja hän tekee, onko ilmaisun takana nainen vai mies tai montako jonkun kommentin on sanonut. Olen myös käyttänyt avustaja -termiä tai ystävöiminnassa mukana oloa henkilöstä, joka voi olla ystävänä, liikuntakummina, kulttuurikummina tai kodin pienissä askareissa auttamassa. Pyysin myös luvan nauhoittaa haastattelut, jotta haastattelutilanteissa muistiinpanojen tekeminen ei vie huomiota kerronnalta, haastattelu sujuu katkoitta ja nopeammin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 92).

Pyrin myös ottamaan huomioon hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvan huolellisuuden ja rehellisyyden tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa. Olen myös huomioinut, etten plagioi toisten tekstejä, en tarkastele tuloksia kritiikittömästi tai kaunistele niitä ja olen pyrkinyt raportoimaan tulokset oikein ja huolellisesti ja puutteet kertoen. (Hirsjärvi et al. 2009, 26.)

9 POHDINTA

Opinnäytetyössäni halusin selvittää, millaisia kokemuksia vapaaehtoinen kokee toimiessaan seurakunnassa lähetys- ja/tai aikuistyön sekä diakonian tehtävissä ja millaisia kehittämisehdotuksia hänellä on. Kokemusten kohdalla selvitettiin myös motivaatiota. Aineisto oli runsas, mutta siitä syntyi aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä kuusi yläluokkaa. Ne ovat sopeutuminen muutokseen, vapaaehtoisten kokemukset seurakunnasta, yksi yhteinen seurakunta, hengellinen tukeminen, sosiaalinen tukeminen,

itseluottamuksen vahvistuminen sekä palaute koulutuksesta ja kehittämisehdotukset. Näihin sisältyy haastattelemieni vapaaehtoisten kokemuksia, motivaatiotekijöitä ja kehittämisehdotuksia.

Haastattelemanani vapaaehtoiset toimivat erilaisissa ja erilaisia taitoja vaativissa vapaaehtoistehtävissä ainakin kahdella työalalla. Oli kokemus, että oma osaamista sai jakaa toisten hyödyksi. Joku ilmaisi asian sanomalla, että ”käyttää niitä tietoja ja taitoja, jotka on Luojalta saanut”. Useimmille selvisi vasta vapaaehtoistehtävien kautta, että seurakunnassa on tarjolla runsaasti erilaista toimintaa, myös vapaaehtoisille. Seurakunnan vapaaehtoistehtävissä on paikkansa kutsumustietoisille, harrastusta kaipaavalle, uuden oppimisesta kiinnostuneille, auttamiseen motivoituneille tai seurakunnan tietyn tehtävän kuten lähetystyön edistämisen tai diakonisen palvelun omakseen kokevalle. Tehtäviä on pitkäkestoiseen sitoutumiseen haluaville ja tilapäistehtäviin tuleville – kullekin elämäntilanteen ja kiinnostuksen mukaan. Tässä on seurakunnan vapaaehtoistoiminnan mahdollisuus, mutta se tulee tehdä näkyväksi. Henkilökohtainen kutsu on tehokas. Jokainen jo vapaaehtoisena toimiva tai työntekijä voi viedä viestiä omaan elinympäristöön. Tiedottamista voi tehdä paikallisiin yhdistyksiin ja järjestöihin. Seurakunnan kotisivut ja sosiaalinen media tavoittaa osan. Edelleenkin Suurella sydämellä -internetsivut (nykyisin (Vapaaehtoistöitä suurella sydämellä) eivät ole kovin tunnettuja, sillä vain 5 % haastatelluista oli sitä . (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.g).

Kun taloudelliset resurssit vähenevät seurakunnissa, vapaaehtoistyön merkitys kasvaa entisestään. Tarvitsemme uusia ajattelutapoja ja keinoja suunnitella ja toimia. Salpausselän seurakunnassa on muutama maahanmuuttaja ollut jo vuosia vapaaehtoisena. Turvapaikan hakijoiden määrän kasvu on saanut monet auttamishaluiset toimimaan ja heidän apunsa on ollut tarpeen. Jatkossa myös kaupunkiimme jäävissä turvapaikanhakijoissa voi olla vapaaehtoistehtävistä kiinnostuneita. Yhdessä voimme olla välittämässä hyvää apua tarvitseville ja toinen toisillemme.

Hengellisten asioiden merkitys nousi selvästi esille haastatteluissa. Osa korosti kutsu-
mustietoisuutta tehtävässään. Kristillisen sanoman välittäminen ja välittyminen ja hengellisen elämän hoitamisen eri muodot (rukous, messu ja ehtoollisella käyminen) olivat merkityksellisiä jokaiselle. Yhteinen osallistuminen loi keskinäistä yhteyttä ja osallisuuden kokemusta. Vapaaehtoistoimintaan mukaan tuleminen oli lisännyt vapaaehtoisen

aktiivisuutta oman hengellisen elämän hoitamiseen ja kirkossa käymiseen. Meidän kirkko –strategian (Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.c) ajatus, että kirkossa ihmiset kuulevat Jumalan äänen, voivat löytää vastauksia kysymyksiinsä ja kantaa vastuuta toisistaan, toteutui haastateltujen kohdalla.

Perheen sekä toisten vapaaehtoisten antamaa tukea pidettiin merkittävänä vapaaehtoistoiminnassa jaksamisessa. Kun toimitaan aktiivisesti ja useilla työaloilla, jaksetaan paremmin, kun kotiasiat ovat kunnossa. Vapaaehtoiset jakoivat ja saivat keskinäistä tukea sekä yhteisissä kokoontumisissa että niiden ulkopuolella. Myös ystävyys-suhteita syntyy. Erityisesti eläkkeelle jääneille vapaaehtoisverkostosta voi tulla se eläkeiän työyhteisö, jonka jäsenten kanssa tehdään yhdessä vapaaehtoistyötä ja koetaan merkityksellisiä asioita. Työyhteisön tapaan myös vapaaehtoistehtävissä voi välillä syntyä ristiriitaa tehtävien hoitamisessa tai ihmissuhteissa. Erimielisyydet tulee selvittää ja työntekijän tulee huolehtia, että hän on vapaaehtoisen tavoitettavissa. Yhteisissä kokoontumisissa tai työnohjauksellisissa tapaamisissa myös näitä asioita tulee käsitellä ja miettiä, miten tilanteet hoidetaan tai ennaltaehkäistään.

Vapaaehtoistehtävissä haastatellut oppivat auttamis- ja kädentaidoista vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoihin. Uusien taitojen oppiminen tai henkilökohtainen kasvu voivat olla ne ensisijaiset tai tärkeimmät motiivit, joiden vuoksi vapaaehtoistehtäviin hakeudutaan (Yeung 2005, 113). Elinikäinen oppimisen ajatuksena on, että ihminen oppii uutta kaiken aikaa ja sitä tulee myös tukea. Seurakunnassa ovat sekä edellytykset että mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen, joten myös tämä näkökulma tulee mielestäni muistaa niin rekrytoinnissa, koulutuksessa kuin motivoinnissakin. Haastattelemillani vapaaehtoisilla uuden oppiminen ja henkilökohtainen kasvu eivät olleet ensisijainen motiivi tehtävissä, mutta ne koettiin tärkeinä ja palkitsevina. Vapaaehtoisena haluttiin toimia seurakunnassa, joka koettiin itselle läheiseksi ja tärkeäksi. Seurakunta ei ollut vain vapaaehtoistyön paikka vaan myös hengellinen koti ja yhteisö, jonka yhteydessä haluttiin tehdä työtä, viedä seurakunnan sanomaa sanoin, käden taidoin, kaukana ja lähellä olevia lähimmäisiä auttaen ja rinnalla kulkien.

Kaikki vapaaehtoiset olivat saaneet jotakin koulutusta tehtävään ja avustajatehtävissä toimivilla se oli perusteellisin. Koulutustoiveet nousivat oman vapaaehtoistehtävän tarpeista. Koulutustoiveissa saattoi näkyä myös erilaiset tavat oppia. Esimerkiksi mestari-

kisälli -menetelmä on jollekin parempi tapa oppia kuin koulutustilaisuus. Haastattelemani vapaaehtoiset kaipasivat yhteispalavereita sekä yhdessä eri työmuotojen että oman tehtäväalan sisällä Vapaaehtoisten antama palaute on tärkeä, kun jatkossa suunnitellaan vapaaehtoistoiminnan koulutusta ja virkistystoimintaa. Kun seurakunnan resurssit niukkenevat, koulutuksia ja virkistystoimintaa voidaan järjestää seurakunnan eri työmuotojen kesken. Mahdollisia voisivat olla myös yhteiskoulutukset seurakuntayhtymän sisällä, esimerkiksi käsityökerhoissa tekeville. Marian Kammarin kautta avustaja-tehtävissä toimivat koulutetaan siellä. Mielestäni tulee miettiä, voisiko koulutusyhteistyö olla tiiviimpää myös Marian kammarin ja Missiokaupan kanssa. Joku totesi, että kaikille olisi hyväksi peruskoulutus, jossa selvitetään vapaaehtoistehtävän luonne, oikeudet, vastuut ja velvollisuudet sekä selvitetään seurakunnan tehtävä. Sellainen koulutus on jo sovittu ensi vuoden alkuun.

Kehittämisehdotukset olivat konkreettisia ja jokainen kertoi jotakin. Monet olivat parannus- tai hankintaehdotuksia, jotka ovat jollakin aikavälillä järjestettävissä. Kaikki ehdotukset olivat tärkeitä ja yhdessä mietittävä niiden toteuttamista. Yli sukupolvien välinen toiminta tai kerhot kaipaavat lisäideointia ja yhteistyötä eri työmuotojen kesken. Varamummo ja -vaaritoimintaa on jo kokeiltu ja monet isovanhemmat käyttävät lastenlapsiaan avoimissa kerhoissa. Voisiko toiminta olla avoimien ovien periaatteella, jossa ruokailtaisiin yhdessä, leikittäisiin ja puuhailtaisiin niin sisällä kuin ulkona? Ne osaltaan lisääisivät kaikenikäisten kohtaamista ja yhteisöllisyyden kokemusta. Myös viestintä ja erilainen tiedottaminen kaipaa parannusta. Seurakunnan kotisivut, sosiaalinen media ja vapaaehtoistyön sivut internetissä ovat kanavia pitää esillä vapaaehtoistyötä sekä rekrytoida uusia. Kaikki eivät käytä internetiä, joten myös seurakuntayhtymän tiedotuslehdellä on tärkeä tehtävä. Tutkitusti toimiva menetelmä on henkilökohtainen kutsu.

Haastattelemltani vapaaehtoisilta opin työhön innostumista, kykyä muuntaa tehtävien niin vaatiessa, kykyä huolehtia omasta jaksamisesta, pitkäjänteisyyttä ja uskollisuutta palvelu tehtävissä, rohkeutta pohtia omaa vapaaehtoisuutta ja nöyrää mutta samalla määrätietoista asennetta tehtävien hoitamisessa. Opinnäytetyötä lopetellessani sain yhden vapaaehtoistyöryhmän jäsenen kokoaman Ihmisenä ihmiselle, vapaaehtoistoiminnan kurssi -esitteen. Siinä on perustietoa vapaaehtoistoiminnasta, vapaaehtoisen oikeuksista ja velvollisuuksista ja työn luonteesta seurakunnassa. Nyt on jo yksi konkreettinen työkalu käytössä. Seuraavaksi jatkamme tehtävien kartoittamisen, toiminnan organi-

soinnin, johtamisen ja taloudellisten resurssien selvittämisellä. Tätä varten kaipaamme vapaaehtoistoiminnan kehittämishanketta, jossa rakennettaisiin vapaaehtoistoiminnan suunnitelma ja toimintamalli, joka hyväksyttäisiin myös luottamuselimissä. Tavoitteena olisi toimiva ja kannustava vapaaehtoistoiminta. Kiinnostava jatkotutkimusaihe olisi myös selvittää, miten vapaaehtoiset ja työntekijät voisivat yhdessä käynnistää ja toteuttaa yli sukupolvien tapahtuvaa toimintaa. Tämän toiminnan odotan käynnistyvän Salpausselän seurakunnassa.

LÄHTEET

- Dekker, P. & Halman, L. 2003. Volunteering and Values: An Introduction. In *The Values of Volunteering: Cross-cultural Perspectives* edited by P. Dekker and L. Halman. New York: Kluwer.
- Diakoniatyöntekijän eettiset ohjeet. Viitattu 22.10.2015. http://www.dtl.fi/ammattilliset_asiat/diakoniatyöntekijän_eettiset_ohjeet. Tuloste tekijän hallussa.
- Elintarvikelaki, 2006/23. 13.1.2006. Viitattu 13.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060023>
- Eskola, Jari & Suoranta Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Euroopan parlamentti 2004–2009. Istuntoasiakirja. 10.3.2008. A6-0070/2008. Viitattu 14.10.2015. http://www.kansalaisareena.fi/mietinto_taloudellisesta_ja_sosi_aalisesta_yhteenkuuluvuudesta.pdf
- Grönlund, Henrietta 2012. *Volunteerism as a mirror of individuals and society: reflections from young adults in Finland*. University of Helsinki: Department of Theology. Academic dissertation.
- Kirkon tutkimuskeskus 2012. *Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011*. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Harju, Aaro 2005. *Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistyön innoittajana*. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgissa Yeung (toim.). *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino, 58–80.
- Henkilötietolaki 1999/523. 22.4.1999. Viitattu 13.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Häkkinen, Anna-Leena 2008. *Siikasalon ja Vuosaaren seurakuntien työntekijöiden näkemyksiä lähetystyöstä*. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Pro gradu -työ.
- Ikonen, Tiina 2003. *Lähetystyön tekijät: Riihimäkeläisten lähetysaktiivien näkemykset lähetystyöstä*. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Pro gradu -työ.

- KansalaisAreena ry i.a.a. State of the World's Volunteerism Report 2015. Transforming Governance. UNV is administered by the United Nations Development Programme (UNDP). Viitattu 17.10.2015.
<http://www.kansalaisareena.fi/vapaaehtoistoiminta/>.
- KansalaisAreena ry i.a.b. Vapaaehtoistyöhön liittyvät lait Suomessa. Viitattu 5.11.2015.
http://www.kansalaisareena.fi/Vapaaehtoistyohon_liittyvat_lait_suomessa_VETY_verkko.pdf.
- KansalaisAreena ry. i.a.c. Eurooppalainen vapaaehtoistoiminnan vuosi 2011. Viitattu 15.11.2015. <http://www.kansalaisareena.fi/vapaaehtoistoiminta/>.
- Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 v. 1993. Viitattu 3.10.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Kirkkolaki 26.11.1993/1054. Viitattu 3.10.2015.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>
- Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Bookwell.
- Kuikka, Pirjo 2011. Perehdyttäminen Lahden seurakuntayhtymän varhaiskasvatuksen vapaaehtoistyössä. Produktiona perehdyttämiskansio. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 14.10.2015. <http://www.theseus.fi/>.
- Kuusisto, Elina 2011. Avoimesti sitoutuneena. Lähetystyö kristillisessä kasvatuksessa ja vapaaehtoistyössä. Helsingin yliopisto. Teologinen tiedekunta. Akateeminen väitöskirja.
- Laatikainen, Hanna ja Laine, Emmi 2005. ” MUUT MUKAAN JA MINÄ SEKAAN ” Omaishoidossa olevien vanhusasiakkaiden kokemuksia Oivaklubi-toiminnasta. Lahti: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 14.10.2015. <http://kirjastot.diak.fi/opinnaytepankki>.
- Lahden seurakuntayhtymä i.a. Lahden seurakuntayhtymän diakonian ja sairaalasielunhoidon perustoimintojen kuvaus 2016. Viitattu Tuloste tekijän hallussa.
- Lahden seurakuntayhtymä i.a.b. Lahden seurakuntayhtymän strategia 2011–2020. Viitattu 17.10.2015. <http://www.lahdenseurakunnat.fi/hallinto/lahden-seurakuntayhtymän-strategia>.
- Lahden seurakuntayhtymä i.a.c. Salpausselän seurakunta/ Aikuistyö. TAE 2015 ja TTS 2015-2016. Tuloste tekijän hallussa.

- Lahden seurakuntayhtymä i.a.d. Salpausselän seurakunta/ Diakoniatyö. TAE 2015 ja TTS 2016-2017. Tuloste tekijän hallussa.
- Lahden seurakuntayhtymä i.a.e. Salpausselän seurakunta/ Lähetystyö. TAE 2015 ja TTS 2015-2016. Tuloste tekijän hallussa.
- Lahden seurakuntayhtymä i.a.f. Salpausselän seurakunta. Viitattu 6.10.2015.
[http://www.lahdenseurakunnat.fi/salpausselän seurakunta/](http://www.lahdenseurakunnat.fi/salpausselän_seurakunta/). Tuloste tekijän hallussa.
- Lahden seurakuntayhtymä i.a.g. Lahden seurakuntayhtymä/ TAE 2015 ja TTS 2015-2016. Tuloste tekijän hallussa.
- Laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä 2014/148. 28.2.2014. Viitattu 13.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140148>
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 2002/504. 14.6.2002. Viitattu 13.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>
- Lastensuojelulaki 2007/417. 13.4.2007. Viitattu 13.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Lehmusto, Aarno & Mäkelä, Tapio (2008). Kolmas sektori haastava kehittämistyön arena. Kumppanuuteen perustuva järjestöyhteistyö ammattikorkeakoulujen tutkimus ja kehittämistyön sekä opetuksen tukena. Teoksessa Holopainen, Anne & Lind, Kimmo & Niemelä, Jorma (toim.) Ammattikorkeakoulut kansalaistoiminnassa. Oikeusministeriön julkaisuja 2008: 7. 127.
- Liikunnan kansalaistoiminta tutkimustiedon valossa i.a. Viitattu 13.10.2015.
<http://www.liikuntaneuvosto.fi/ajankohtaista/lausunnot/arkisto/>.
- Luoma, Tapio. Seurakuntalaisuuden ja vapaaehtoisuuden teologiaa. Vapaaehtoistyön neuvottelupäivät. Seinäjoki 18.11.2011. Viitattu 10.10.2015.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/>.
- Lähetystyön tilastot, A6 Lähetystyö, 2014. Salpausselän seurakunta. Tuloste tekijän hallussa.
- Marjovuori, Ari 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9. Helsinki: Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 3.10.2015. <https://helda.helsinki.fi/>.

- Metsämuuronen, Jari 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp.
- Mäkelä, Sanni & Peltonen, Elina 2012. Nuorten vapaaehtoistoiminnan käsikirja. C KATSAUKSIA JA AINEISTOJA 23. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Nylund, Marianne 2000. Varieties of Mutual Support and Voluntary Action - A Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers. The Finnish Federation for Social Welfare and Health. Department of Practical Theology. University of Helsinki.
- Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Marianne Nylund ja Anne Birgissa Yeung (toim.). Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13-38.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. Oppimisen iloa läpi elämän. Elinikäisen oppimisen neuvoston toimintasuunnitelma 2012 – 2015. Viitattu 24.10.2015.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus>.
- Opiskelijoiden Lähetysliitto. Tiedote yhdistyksen purkamisesta ja kokouspäivä (a1). Jäsenkokouksen tuloksia: OL ei lopu (1 b). OL yhteistyöhön Suomen Liikemiesten Lähetysliiton kanssa (1 c). Viitattu 19.10.2015.
<https://olsivut.wordpress.com/>.
- Patentti- ja rekisterihallitus. Viitattu 28.9.2015
<https://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri.html>.
- Pessi, Anne Birgitta & Grönlund Henrietta 2011. The Place of the Church: Public Sector or Civil Society? Welfare provision of the Evangelical Lutheran Church of Finland. Viitattu 17.10.2015.
http://vapaaehtoiset.kirkonsuuntaviivat.fi/pessigronlund_jcs_article_2011.pdf.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- River. Recognition of intergenerational Volunteering Experiences and Results. Senioreiden vapaaehtoistyö. Viitattu 15.11.2015. <http://river-project.eu>.
- Rochester Colin, Paine Angela Ellis, Howlett Steven With Zimmeck Meta 2010. Volunteering and society in the 21st century. Viitattu 11.11.2015. Saatavissa

- <https://helka.linneanet.fi>. Palgrave Social Sciences Collection - verkkojulkaisu. Elektroninen aineisto - käyttö HY:n verkossa.
- Ruohotie, Pekka 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Saaristo Sari 2015. Kuuluuko satojen tuhansien työttömien ääni. Viitattu 12.10.2015.
<http://www.valomerkki.fi/uutiset/kuuluuko-tyottomien-aani>.
- Salpausselän seurakunta i.a.. Salpausselän seurakunta. Kotiseurakuntasi kutsuu 2015.
- Seretin Leena, Eronen Anne ja Peltosalmi Juha 2012. Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvoinnin rakentajina. Viitattu 13.10.2015.
http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/jarjestot_hyvinvoinnin_rakentajina
- Suomen ev.lut. kirkko i.a. Tule mukaan. Vapaaehtoistyö. Viitattu 11.10.2015.
<http://www.evl.fi>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Jokainen on osallinen – Kirkon vapaaehtoistoiminta. Viitattu 19.10.2015 <http://sakasti.evl.fi/vapaaehtoistoiminta>.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.a. Kirkon tilastollinen vuosikirja 2014. Lainattu 7.10.2015. <http://sakasti.evl.fi/tilastollinenvuosikirja>.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.b. Kohtaamisen kirkko - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan suunta vuoteen 2020. Viitattu 03.10.2015.
<http://sakasti.evl.fi/kohtaamisenkirkko>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.c. Meidän kirkko. Osallisuuden kirkko. Viitattu 17.10.2015. <http://sakasti.evl.fi/kohtaamisenkirkko>.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.d. Tilastot. Seurakuntien väkiluvut (läsnäolevat) vuonna 2014. Viitattu 16.10.2015. <http://sakasti.evl.fi/tilastot>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.e. Vapaaehtoistoiminnan kehittämishanke 2009 - 2012. Loppuraportti. Kirkkohallitus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Viitattu 11.10.2015. <http://sakasti.evl.fi/vapaaehtoistoiminta>.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.f. Vapaaehtoistoiminnan käsikirja työntekijälle. Helsingin seurakuntayhtymä. Viitattu 15.11.2015.
<http://sakasti.evl.fi/vapaaehtoistoiminta>.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.g Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti, maaliskuu 2015. Viitattu 19.10.2015.
<http://sakasti.evl.fi/vapaaehtoistoiminta>.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko i.a.h. Tilastot. Seurakuntien väkiluvut. Viitattu 19.11.2015. <http://sakasti.evl.fi/tilastot>
- Suomisanakirja i.a. Viitattu 15.10.2015. <http://www.suomisanakirja.fi/>

- Thitz, Päivi 2013. Seurakunta osallisuuden yhteisönä. Itä-Suomen yliopisto.
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. Viitattu
18.10.2015. <http://epublications.uef.fi/>
- Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Hel-
sinki: Tammi.
- Vahingonkorvauslaki 1974/412. 31.5.1974.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1974/1974041>
- Vilkka, Hanna 2005. Tutkimusmetodeja ammatilliselle kentälle. Viitattu 20.10.2015.
<http://hanna.vilkka.fi/wp-content/uploads/>.
- Virolainen, Sinikka 2013. Nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittäminen Launeen ja Sal-
pausselän seurakunnissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Järvenpään toi-
mipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu
14.10.2015. <https://www.theseus.fi/>.
- Virolainen Sinikka. Johtava diakoniatyöntekijä, Salpausselän seurakunta. Lahti. Sähkö-
postiviesti 2.9. Vastaanottaja Hilda Kemppainen. Tuloste tekijän hallussa.
- Wilson, John and Musick, Mark 2008. Volunteers: A Social Profile. Viitattu
14.10.2015. Verkkojulkaisu Ebsco Academic Collection. Elektroninen ai-
neisto - käyttö HY:n verkossa.
- Yeung, Anne Birgitta 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa - ihantei-
ta vai todellisuutta? Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjenyhteistyöyhdis-
tys.
- Yeung, Anne Birgitta 2005a. Seurakuntien vapaaehtoistoiminta - rakennuselementtejä
kohtaamiseen ja yhteisöllisyyteen. Teoksessa Mikko Lahtinen & Tuulikki
Toikkanen (toim.). Anno Domini 2005. Diakoniatieteen vuosikirja.
- Yeung, Anne Birgitta 2005b. Tutkimustyökaluja vapaaehtoismotivaation mysteeriin.
Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgissa Yeung (toim.). Vapaaeh-
toistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere Vastapaino, 83–103.
- Yeung, Anne Birgitta 2005c. Vapaaehtoistoiminnan timantti. Teoksessa Marianne Ny-
lund & Anne Birgissa Yeung (toim.). Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja
osallisuus. Tampere: Vastapaino, 104–125.
- Yhteisvastuukeräys i.a. <https://www.yhtisvastuu.fi/>.

LIITTEET

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

Opinnäytetyön teemahaastattelu

Nimi, ikä, ammatti

Kokemuksellisuus

Nykyiset vapaaehtoistehtävät seurakunnassa

- Miten tulit mukaan vapaaehtoistoimintaan?
- Mistä sait tiedon vapaaehtoistehtävistä? (lehti-ilmoitus, joku kutsui, työntekijältä, seurakunnan nettisivut, kysyi itse jne)
- Kuinka kauan olet ollut vapaaehtoisena?
- Millaisia tehtäviä teet? (Missä fyysisesti?)
- Miten ja millaisin toimenpitein valmistaudut vapaaehtoistehtäviin etukäteen?
- Miten koet etukäteisvalmistautumisen tehtäviin?
- Miten paljon aikaa sinulla menee näihin vapaaehtoistehtäviin viikossa? (esim. h/vk)

Kokemukset vapaaehtoisuudesta lähetyksen/aikuistyön ja diakonian tehtävissä

- Miten koet tehtäväsi vapaaehtoisena?
- Mitä vapaaehtoistoiminta sinulle antaa?
- Miten koet usealla työalalla vapaaehtoistehtävissä toimimisen?
- Mitä eroja näet/koet näiden työalojen vapaaehtoistehtävissä?
- Mitkä käytännöt koet hyvänä näiden työalojen tehtävissä?
- Mitkä asiat ovat haasteellisia näissä vapaaehtoistehtävissäsi?
- Mitkä asiat auttavat selviämään haasteellisista tehtävistä tai tilanteista?
- Miten itsenäisesti voit toimia tehtävissä?
- Voiko tehtävissä olla ”itseohjautuva” vai onko tehtävät tiukasti ohjattuja, miten koet?
- Voitko esittää parannusehdotuksia ja oletko esittänyt?
- Miten parannusehdotuksiasi on suhtauduttu?
- Mikä merkitys vapaaehtoistehtävissäsi on sillä, että se on seurakunnan toimintaa?

- Onko vapaaehtoisena toimiminen muuttanut käsityksiäsi kirkosta ja/tai omasta seurakunnastasi, miten?
- Onko vapaaehtoisena toimiminen muuttanut käsityksiäsi lähetys-, aikuis- ja diakoniatyöstä, miten?
Koulutus, perehdytys ja virkistystoiminta
- Millaista koulutusta ja perehdytystä olet saanut tehtäviin?
- Millaisia yhtäläisyyksiä koulutuksessa ja perehdytyksessä on ollut lähetys- ja aikuistyön tai diakonian puolella?
- Millaisia eroavuuksia koulutuksessa ja perehdytyksessä on ollut lähetys- ja aikuistyön tai diakonian puolella?
- Onko koulutus ja perehdytys ollut riittävää?
- Millaista muuta tukea olet saanut tehtäviisi?
- Onko tuki ollut riittävää? Ellei, millaista tukea olisit kaivannut?
- Millaisia kielteisiä kokemuksia sinulla on ollut?
- Oletko kertonut kielteisistä kokemuksistasi työn tekijöille/työalan vetäjille?
- Millaista tukea, neuvoja tai apua olet näissä ongelmatilanteissa saanut?
- Onko tuki ollut riittävää?

Motivaatio

Vapaaehtoistehtävien anti vapaaehtoiselle

- Mitä vapaaehtoistehtävät antavat?
- Oletko vapaaehtoistyön kautta oppinut uusia asioita/taitoja, millaisia?
- Oletko tutustunut vapaaehtoistoiminnan kautta uusiin ihmisiin? Jos olet, pidätkö heihin yhteyttä vapaaehtoistoiminnan ulkopuolella?
- Onko vapaaehtoisena toimiminen muuttanut sinua jotenkin, miten?
- Onko vapaaehtoisena toimiminen muuttanut käsityksiä itsestäsi, miten?
- Millaiset asiat motivoivat sinua vapaaehtoistehtävissä?
- Millaiset asiat auttavat jatkamaan (palkitsee)?
- Millaiset asiat auttavat jaksamaan tehtävissä?
- Mikä on merkityksellisistä, mitä olet näiden vapaaehtoistehtävien kautta saanut?

Kehittäminen

Kehittämisehdotuksia

- Millaisia kehittämisehdotuksia sinulla on vapaaehtoistyöhön?
- Miten kehittäisit vapaaehtoistehtäviä, joissa toimit?
- Miten kehittäisit tehtäviin organisointia?
- Miten tulisi organisoida, jotta tehtävät sujuisivat ja onnistuisivat paremmin?
- Millaista koulutusta, perehdytystä ja ohjausta toivoisit järjestettävän jatkossa?
- Kuinka usein koulutusta tulisi järjestää?
- Kaipaisitko vapaaehtoisten yhteispalavereita/työnohjausta/purkupaikkaa, jossa kokemuksia voisi jakaa toisten vapaaehtoisten kanssa, millaisia? Onko niitä ollut tai onko nyt? Kuinka usein toivoisit niiden kokoontumista?
- Millaista virkistystoimintaa kaipaisit (retkiä, yhteisiä iltoja, tutustumiskäyntejä vastaaviin paikkoihin, joissa itse toimii)?
- Onko jokin vapaaehtoistyön idea tai muoto, jossa ei vielä toimita mutta sitä kannattaisi lähteä kehittelemään?